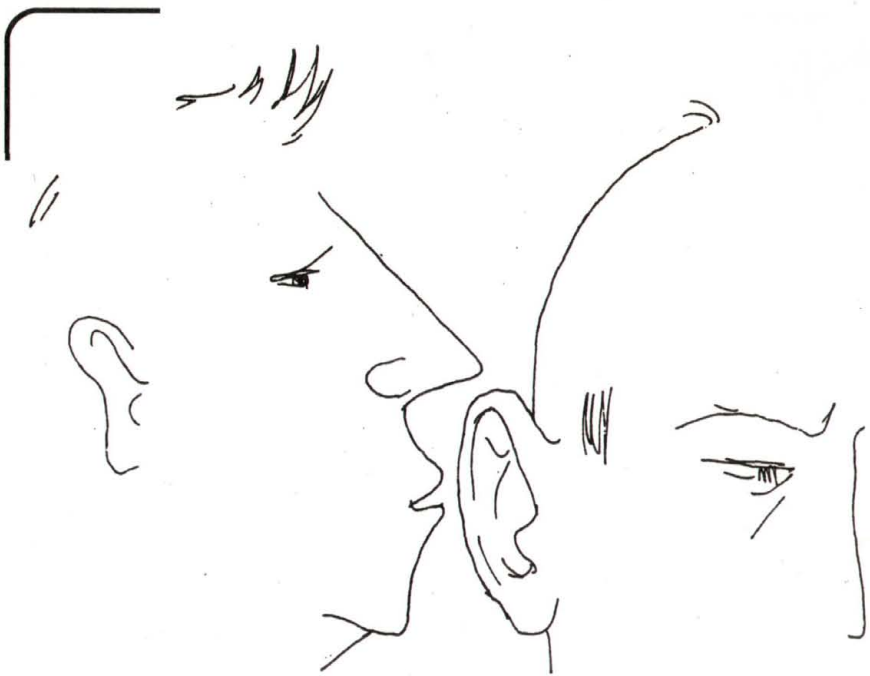

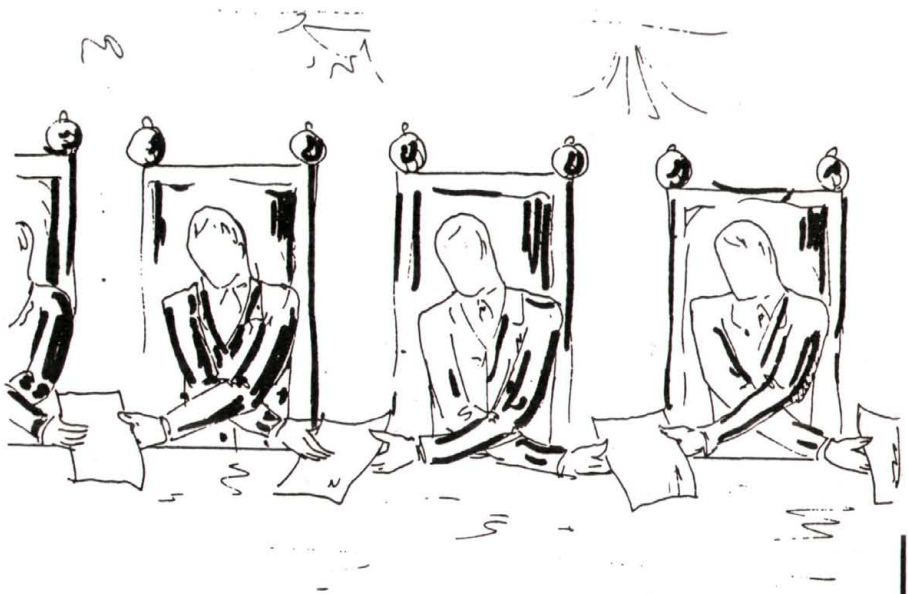

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
november

Mégis ez a legbiztonságosabb forma

Egymásnak adják a lapot

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. november

Tartalom

Könyvtárpolitika

<i>Összefogás a könyvtárakért</i>	3
Egy csodálatos hét	3
Fodor Gábor: Megnyitó	5
<i>Az évtizedforduló programja</i>	6
Nyílt levél	7
Striker Sándor: Javaslat... ..	10
Kőváry E. Péter: Beszélgetés dr. Ambrus Zoltánnal	15
Maurer Péter – Vajda Kornél: Beszélgetés Futala Tiborral	21

Műhelykérdések

Mirjam Foot: Gyűjteményeink elhelyezése... ..	29
--	----

História

Rózsa György: Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből	39
Kégli Ferenc: Petrik Géza élete és munkássága	41
Somkuti Gabriella: Petrik Géza sírjánál	51

Fórum

Fogarassy Miklós – Skaliczki Judit: A könyvtári koordinációról	52
A CAVoUR-ról	55
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	58

Fotóink *Az évtizedforduló programjának békéscsabai helyszínéről és szereplőiről készültek*

From the contents

In alliance for libraries. A nationwide campaign of the Chamber of Libraries and Information Institutes to change the image of libraries in the Hungarian society (3);

The speech of the Minister of Culture, Gábor Fodor about libraries (5);

Open letter of the Board of the Association of Hungarian Librarians to the Minister of Culture (7).

Cikkeink szerzői

Fodor Gábor művelődési és közoktatási miniszter; *Fogarassy Miklós*, az OSZK-KMK munkatársa; *Mirjam Foot*, a British Library gyűjteményi és állományvédelmi igazgatója; *Kégli Ferenc*, az OSZK osztályvezetője; *Kőváry E. Péter* újságíró; *Maurer Péter*, az OMK osztályvezetője; *Rózsa György*, az MTA Könyvtára főigazgatója; *Skaliczki Judit*, az OSZK-KMK osztályvezetője; *Somkuti Gabriella*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Striker Sándor*, az MKM főosztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Maurer Péter elnök

Csaba Gabriella, Domsa Károlyné, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Félelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Félelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 95.304

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Összefogás a könyvtárakért

Egy csodálatos hét. Egy új korszak kezdete?

A Könyvtári és Informatikai Kamara, együttműködve a többi könyvtári szervezettel, így, többek közt az MKE-vel is, 1995. október 9–15. között megrendezte az *Összefogás a könyvtárakért* című akciót. Egyszerű ezt a mondatot leírni, sokkal nehezebb megérzéskénti, miről is volt szó tulajdonképpen. Az mindenesetre bizonyos, hogy ilyen akció Magyarországon még soha nem volt. Az is, hogy jelentőségét ma még lehetetlen megállapítani, ha tudható-sejthető-remélhető is, hogy ez a jelentőség aligha túlbecsülhető. Országos rendezvénysorozatról volt szó, amelyben résztvettek, amelybe bekapcsolódtak hazánk legkisebb és legnagyobb könyvtárai egyaránt, rendezvénysorozatról, amely egy egész héten át a könyvtárakra irányította a közfigyelmet. A magyar sajtóban ennyi idő alatt ennyi cikk, riport, interjú, kis színes, figyelemfelkeltő írás még sohasem jelent meg a könyvtárakról, ennyien soha nem tűnődtek, tünődhettek el azon, mi is a szerepe a saját életünkben, az ország életében, a haza sorsában a könyvtáraknak. Ha valami elérhette azt a célt, könyvtárosok nemzedékeinek kimondott-kimondatlan célját, hogy megváltozzék a társadalomban élő hagyományos (és rossz, téves) elképzelés, kép a könyvtárakról, akkor ez az akció volt, lehetett az. Hiszen ennyire soha nem sugározta még rendezvény, akció, elektronikus és írott média, hogy a könyvtár a társadalmi és gazdasági átalakulás alapintézménye. Hogy nélküle nincs struktúraváltás, nincs gazdasági profilváltás, nincs modernizáció, nincs demokratikus társadalom, nincs út Európába.

Az akció kulcsszava az összefogás volt. Természetesen nem arról volt szó, hogy a könyvtárak, könyvtárosok fogjanak össze. Ez belső, interim kérdés, amelynek lehetőségére ugyan remekül rávilágított az, hogy egy ilyen rendezvénysorozat egyáltalán megvalósítható, hisz a rendezvénysorozatban részt kért és kapott jószereivel minden magyar könyvtár, ám ezúttal nem a könyvtárak összefogásáról volt szó, hanem arról, hogy a könyvtárakért fogjanak össze mindazok, akik tehetnek érte valamit. Mit? Bármit. Azt, hogy támogatják a parlamentben, a törvényhozásban. Azt, hogy támogatják pénzzel, anyagi eszközökkel, eszmei és gyakorlati melléállással. Azt, hogy olyannak látják és hirdetik, amilyen valójában. Azt, hogy eljárnak belé és arra használják, amire való. Azt, hogy elismerik helyét a Nap alatt. Azt, hogy... ki tudja meddig lenne a sor folytatható. Akik tudják, sok mindent el is mondtak ezzel kapcsolatban. Ezért is volt szükség a rendezvénysorozatra.

Erre az elmondásra már a nyitórendezvényen sor kerülhetett. 1995. október 9-én Kecskeméten került erre sor, és – stílszerűen – egy *Az ország jövője* – a

könyvtár jövője című konferenciával indult ez a rendezvény. Nem akárhány tartottak e konferencián előadásokat. A legelsőként mindjárt az egyik legnagyobb magyar tudós, a világhírű társadalomkutató, a valószínűleg mindenki által ismert professzor, egyetemi tanár, rektor, az OTKA elnöke, *Andorka Rudolf*. (Az ő magisztrális előadását a 3K következő száma fogja közölni.) De előadást tartottak olyan prominens személyiségek is, mint *Enyedi György*, *Gidai Erzsébet*, *Vámos Tibor*, *György Péter*, *Husztai Ernő*, *Máder Béla*, *Richard Plomb*, *Ramháb Mária* (előadásaik a 3K-ban, a Könyvtári Figyelőben és a Könyvtári Levelező/lapban fognak megjelenni). Ezekben a referátumokban valóban arról volt szó, amit a cím jelölt. Nem külön az ország és a könyvtár jövőjéről, hanem e két jövő korrelációjáról. Arról, hogy e két jövő elképzelhetetlen egymás nélkül. Arról, hogy könyvtár nélkül nincs jövő az ország számára sem. Mindez persze nem ilyen patetikus, idealisztikus fénytörésben hangzott el. A tudósok is, a bankárok is, a politikusok is, a számítógépes szakemberek is, a médiaszakértők is, az informatikusok is, a könyvtárosok is saját anyanyelvükön szólaltak meg. A tudományén, a pénzügyi világén, a politikáén, a számítógépekén, a médiakén, az informatikáén, a könyvtárakén. Így hát sokféle gonosz megállapítás is elhangzott. Illúziókat romboló, kemény igazságokat boncoló, korántsem felhőtlen perspektívákat ígérő mondatok és elemzések. Egy dologban azonban nem volt vita. A címben megfogalmazott összefüggést mindenki magáénak vállalta, vallotta.

A tudományos konferencia délelőtt volt, délután *Fodor Gábor* művelődési és közoktatási miniszter mondott ünnepi beszédet, nyitotta meg mintegy az Összefogás a könyvtárakért mozgalom 1995. évi eseményeinek sorozatát. Szavai az egész országhoz szóltak. (Beszédének szövegét e bevezető írás után találhatja meg az olvasó.) A miniszter szavai a befejezés előtt álló új kecskeméti Megyei Könyvtár épületében hangzottak el, ennek udvarán ültette el a miniszter az összefogás fáját is. A fa is, a már csaknem kész épület is jelképi sugárzású valami. A jövőre, a növekedésre, az otthonteremtésre utalnak. Tán nem volt sugalmuk csalóka.

A *Találjuk ki Magyarországot* mozgalomhoz kapcsolódva került sor az Összefogás a könyvtárakért *Politika – gazdaság – könyvtár* című vitaestjére. Ezen a vitán nemcsak neves tudósok, nemcsak kiváló szakemberek jelentek meg és szólaltak fel, hanem képviselők és politikusok is nagy számban vettek részt. A vitát *Vitányi Iván*, a Parlament Kulturális Bizottságának elnöke vezette. (Vele készült interjúnkat a 3K egyik következő számában olvashatják majd.) A vita oldott és kötetlen volt, legnagyobb eredményének azt tarthatjuk, hogy képviselők sokasága határozta el hallatán: bizottsági tagokként, képviselőként fognak fellépni az Összefogás által meghirdetett célok érdekében.

Említettük, hogy az egész országot megmozgatta az Összefogás hete. A miniszter beszédéből az is kiderült, hogy ő e hetet az 1996-os év, a közkönyvtárak éve előzeteseként tekinti. Ha be kívánnánk számolni e hét minden eseményéről, nem lenne elegendő két 3K-szám sem. De nincs is erre szükség. Minden könyvtárban történt valami. Olvasóink könyvtárosok. Ki-ki tudja, nála mi történt. Egy hétig a szakma intenzívebben volt egy és együtt, mint bármikor máskor. Nem kell tán túlzott optimizmus ahhoz, hogy úgy véljük: lehet még belőlünk, lehet még a könyvtárakból, lehet még az országból valami.

Megnyitó

Hölgyeim és Uraim!

Tisztelettel köszöntöm a könyvtárhasználók, a könyvtárfenntartók és a könyvtárosok valamennyi képviselőjét. Ez alkalommal egy épülő – és hamarosan átadásra kerülő – könyvtár előtt találkozhatunk, s ez alapvetően jellemzi a könyvtári hét szervezőinek szándékát is: mindenki tisztában van az ország nehéz gazdasági helyzetével, tudjuk, hogy a kulturális infrastruktúra intézményeit – s ezen belül a könyvtárakat is – mindennapi működési, fenntartási gondok terhelik, de fontos azt is számbavenni, hogy az adott körülmények között mit lehet elérni és mit lehet felmutatni. A most kezdődő hét – a rendkívül gazdag program szerint – nem elsősorban a pénztelenségről szól majd, hanem a könyvtárak által kínált számtalan szolgáltatási lehetőségre hívja fel a figyelmet. Ma már a könyvtárak nemcsak a hagyományos könyvkölcsönzés és olvasás szinterei, hanem a társadalmi és gazdasági változás tudás-átörökítő alapintézményei. Sokkal több lehetőséget rejtenek magukban, mint amennyi róluk a köztudatban él, s mint amilyen szinten a könyvtárhasználók és a könyvtárfenntartók ezeket a lehetőségeket általában igénybe veszik.

Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a könyvtárak finanszírozásának jelenlegi gyakorlatát megfelelőnek tartjuk. Többféle javaslat született már az állam és a fenntartók közös felelősségét tükröző költségvetési fedezet biztosítására, de ezek pontos kidolgozására még nem került sor. Ehhez legelőször tisztázni kell a könyvtári alapszolgáltatások körét, figyelembe véve az állampolgárok alkotmányban rögzített kulturális jogait, valamint az önkormányzati, a közoktatási, a felsőoktatási és egyéb – e területet is érintő – törvényeket. Mindezt ideális esetben – és szándékunk szerint is – könyvtári törvényben lesz szükséges rögzíteni. Munkatársaink az Önök bevonásával jó ideje dolgoznak a törvény előkészítésén, s remélem, hogy a szakmai és fenntartói érdekek és lehetőségek egyeztetése lehetővé teszi majd a törvény mihamarabbi előterjesztését. Szeretném e körben is hangsúlyozni, hogy a kulturális tárca a könyvtárak rendszerét megtartani és fejleszteni kívánja. A könyvtárakat – az iskolák mellett – mint mondtam, a kulturális infrastruktúra alapintézményeiként tartjuk számon, ahol nem megoldás pusztán a tevékenység támogatása, hanem átgondolt és stabilan fenntartott intézményhálózatra van szükség, hiszen a könyvtári szolgáltatásoknak éppen az a lényege, hogy a különböző könyvtártípusok kölcsönösen közvetítik egymás dokumentumait és információit is, ezzel törekednek arra, hogy képesek legyenek esélyegyenlőséget teremteni a lakosság bármely tagja számára.

Ebből az alapállásból indultunk ki akkor, amikor a 12 pont egyik fontos elemként 1996-ot a közkönyvtárak évének nyilvánítottuk. Az eredeti elképzelés még a „kölcsonkönyvtárra” kívánta felhívni a figyelmet. Ezt a szóhasználatot – a könyvtárosok kérésére – közkönyvtárakra módosítottuk. Szükséges azonban tisztázni: a tervezett támogatás és figyelemfelhívás a közkönyvtárak közül most elsősorban az önkormányzati fenntartású közművelődési könyvtárakra vonatkozik. Ez a könyvtártípus ugyanis az utóbbi években kimaradt minden központi fejlesztési lehetőségéből, s az önkormányzati törvény megjelenése óta a fenntartók sem a jogszabályi háttér, sem az anyagi szintentartás oldaláról nem kaptak

támogatást, noha egyrészt e sokezer könyvtár a lakosság rendelkezésére álló, kultúra- és tudás-elsajátítást lehetővé tevő infrastruktúrák legnagyobbika, másrészt e könyvtárak állománya a nemzeti vagyon része. Így mindannyiunk érdeke, hogy ezek működőképessége megmaradjon, állományuk gyarapodjon, s ehhez – tiszteletben tartva az önkormányzatok önállóságát – javítani tudjuk a fenntartói feladatlátszó és a központi támogatási lehetőségek egymást erősítő jellegén.

A közkönyvtárak éve keretében egyrészt szakmai fejlesztésekre kerülhet sor, másrészt a könyvtárhasználókat és fenntartókat szeretnénk különböző figyelemfelkeltő rendezvényekkel aktivizálni. Célunk, hogy a települések könyvtárai is aktív részeseivé váljanak az országos információs rendszernek, s hogy az állampolgárok lakóhelyüktől függetlenül élhessenek a könyvtári szolgáltatások valamennyi lehetőségével. Ehhez pályázati rendszert dolgozunk ki az önkormányzatok, mint fenntartók és a könyvtárak számára, melyre közel 400 millió forintos keretet tudunk elkülöníteni.

A „Közkönyvtárak éve” és az „Összefogás a könyvtárakért”-hét megvalósításának szándéka párhuzamosan jelentkezett a minisztérium és a szakmai szervezetek keretein belül. Munkatársaimmal örömmel üdvözlötük a könyvtári hét megrendezésének gondolatát, s igyekeztünk ehhez minden segítséget megadni. Annál is inkább, mert e hét bevezetője lehet a jövő évi program-sorozatnak, segíthet abban, hogy egyrészt a könyvtáros szakmán belül, másrészt a fenntartók és a könyvtárhasználók körében összefogás születhessen e könyvtárak jobb működési feltételeinek kialakításához. A mai ünnepélyes megnyitó üzenetét tehát a következő mottóban lehetne összefoglalni:

„Könyvtár egy hétre –
könyvtár egy évre –
könyvtár egy életre”

Ezt a mottót kevésbé lehetne jobban megjeleníteni, mint azzal, hogy fát ültetünk egy épülő könyvtár elé, együtt a megye és a város első embereivel. Bízhatunk tehát abban, hogy ez valóban az összefogás fája és ez a hét valóban az összefogás hete lesz.

Fodor Gábor

Az évtizedforduló programja

Tíz éve, 1985-ben nyitotta meg kapuit Békés megye új Megyei Könyvtára. A jubileum alkalmából a könyvtár nagyszabású rendezvénysorozattal rukkolt elő. Szeptember 15-étől 25-éig dús választékban sorjázta az irodalmi és zenei programok, voltak látogathatók a legkülönbözőbb kiállítások, kínáltak programot tudományos

és szakmai tanácskozások, szemináriumok és viták, adtak elő színészek és énekesek, könyvtárosok és rangos tudósok, ezek egymásnak különböző koncepciók. Beszámolni erről a tíz napról még kutyafuttában is reménytelennek tűnik. Néhány mozzanatot azonban ki kell emelnünk. Mindenekelőtt azt, hogy szeptember 22-én a

legkülönbözőbb szakmai szervezetek elnökségei tartották meg üléseiket a Megyei Könyvtárban. Korántsem csupán azért, hogy rangjukkal emeljék a jubileumi rendezvénysorozat fényét. Nem múltbanéző, ünneplő ülések voltak ezek, a jövőről esett szó szinte mindegyiken. A legnagyobb tettel az MKE elnöksége lepte meg az ülések után megrendezett szakmai tanácskozást. Nyílt levelet intézett ugyanis a miniszterhez (a levél e sorok után található meg a 3K e számában). E levél nem kíván kommentárt. Amint nem az az előadás sem, amelyet e tanácskozáson *dr. Striker Sándor*, az MKM főosztályvezetője tartott (a nyílt levél után ennek szövegét közöljük). Annál inkább az, hogy ez az előadás egy igen jelentőségteljes sorozatba illeszkedik. A 3K közölte *Török András* helyettes államtitkár nagy előadását, melyet az MKE idei vándorgyűlésén tartott. Ha valaki ezt a *Török-féle* előadást a *Striker Sándoré* mellé teszi, ha hozzáveszi *Fodor Gábor* miniszter e számunkban közölt *Megnyitóját*, nem kell különösebben kombinatív elmének lennie, hogy kibontakozzon előtte valamiféle perspektíva. Egy olyan program, amelynek kibontása nyilván a könyvtárak évében fog teljes terjedel-

mében megtörténni. Lehet, talán kell is e program mellé kérdőjeleket tenni, amiként azt *Vadász János* tette ezen a békéscsabai szakmai tanácskozáson, amelyben a főosztályvezetői szavakat a költségvetés alapszámaival szembeállította, de egyet lehet érteni *Papp István*nal is, aki *Vadász Jánossal* vitatkozva arra hívta fel a figyelmet, hogy itt a soha eddig nem létezett, ki tudja, a jövőben mikor megint lehetségessé váló alkalom, amikor a szakma vállalhatja a minisztérium programját. Amikor helyeselhet, melléje állhat valaminek, amit a kultusztárca javall, kíván, megvalósítani tervez.

A dokumentumok megoldvashatók. Álláspontját ki-ki maga alakíthatja ki. De hogy nem kis dolgokról van szó, az bizonyos. E sorok szerzőjének már az is igen tetszik, hogy nemcsak meglódtak az események, de szerves összefüggést is mutatnak: vándorgyűlés, Békéscsaba, Kecskemét, MKE, KIK, Összefogás a könyvtárakért: „Hunniában valami készül”. (Következő számunkban a könyvtári törvényvel kapcsolatos nagy nemzetközi szemináriumról számolunk be. Annak hozadéka is bekapcsolható-bekapcsolandó e sorozatba.)

Nyílt levél

Dr. Fodor Gábor,
művelődési és közoktatási miniszternek

Tisztelt Miniszter Úr!

Szaktánk évtizedek óta érzékeli azt az ellentmondást, amely a politikusok könyvtárakról mondott vagy leírt megnyilatkozásai és a könyvtárügy gyakorlati kezelése között mutatkozik. Többen letették már a garast a mellett, hogy az oktatás mellett a könyvtárat tartják annak az intézménynek, amelynek elsőbbség

jár a nemzet szellemi, kulturális, tudományos erőforrásaival való gazdálkodásban. Vajon mi lehet az oka annak, hogy a racionális érvek ellenére a magyar könyvtárügy máig mostohagyermek a magyar kultúrpolitikának?

Seperjünk először a magunk háza előtt! Talán mi, könyvtárosok sem tudtuk a társadalom számára nyilvánvalóvá tenni nélkülözhetetlen szerepünket a társadalmi munkamegosztásban, ám föltételezésünk szerint a kulturális és információs szolgáltatások és intézmények között folyó versenyben való lemaradásunknak más alapvető oka van. A könyvtárak és könyvtárosok ebben a versenyben nem tudnak és nem is akarnak látványosságokkal fellépni, bízva abban, hogy hosszú távon mégiscsak a tényleges és a szükségleteknek megfelelő szolgáltatások érvényesülnek a talán látványosabbnak tűnő, de kisebb kulturális-információs hasznot hozó vállalkozásokkal szemben.

Szeretnénk ebből az alkalomból is megerősíteni azt a közhelynek elkönyvelt igazságot, hogy nincs olyan társadalmi tevékenység, amely meglehetne kultúra és információ nélkül. Következésképp a könyvár nélkül elképzelhetetlen – legalábbis a földgolyó ezen táján – a tudomány, a művészet, az oktatás, a nemzeti szorgalom és boldogulás.

Országos fontosságú ügyről lévén szó, fordult a Magyar Könyvtárosok Egyesülete ez évi egri vándorgyűlésén azokhoz a közéleti felelősséget vállaló személyekhez, akiknek döntő szavuk van a könyvtárak fenntartásában. Bizakodással töltötte el a könyvtáros jelenlévő képviselőit, hogy mind a művelődés tárcának az Ön személyét képviselő helyettes államtitkára, mind pedig a könyvtárak gazdái-ként fellépő, önkormányzati, egyetemi és egyházi személyiségek az előbbieken kifejtettekkel összhangban ítélték meg a könyvtárak szerepét és tanúságot tettek arról, hogy jó gazda módjára törődnek a rájuk bízott könyvtárak sorsával.

Az Egerben megmutatkozó szemlélet azonban messze nem általános még. Éppen ezért kérjük a Miniszter Urat, – mivelhogy Önt a könyvtárak túlnyomó többségében nem a közvetlen fenntartás kötelezettsége, hanem a társadalom életéhez szükséges könyvtári rendszer létrejöttének és működésének előmozdítása terheli, – a könyvtárfenntartók előtt tegye nyilvánvalóvá a kormánynak a könyvtári szolgálat tekintetében kialakult álláspontját, és hasson oda, hogy a helyi könyvtárpolitikában is ez a szemlélet érvényesüljön.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy ez alkalommal nem forintokat kérünk Öntől. Fontosabbnak tartjuk, hogy a könyvtári ellátás néhány stratégiai kérdésében a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége kifejtthesse Ön előtt a véleményét abban a reményben, hogy a kormányzati és társadalmi erők egyetértésre jutva egy irányban hathassanak.

A könyvtárakat dokumentumgyűjteményük naprakészsége minősíti. Kardinális követelmény, hogy a könyvtárak képesek legyenek az egyre növekvő és változatosságában bővülő hazai és külföldi dokumentumtermés társadalmi igényeknek megfelelő hányadának a beszerzésére. Ez nemcsak anyagi erőforrások kérdése, hanem könyvtárszakmai kihívás is: a mai világban azon túlmenően, hogy egységes dokumentumvagyonnak tekintjük a hazai könyvtárakban rendelkezésre álló szellemi kincset, számolnunk kell a világ bármely könyvtárának és dokumentumellátó központjának információvagyónával is, legyen az akár nyomtatott, akár elektronikus publikáció. Ha sikerül megvalósítanunk egyfelől országon belül, másfelől nemzetközileg a dokumentumokhoz való hozzáférhetőséget, ezzel

nagymértékben hozzájárulunk ahhoz, hogy egyenlő esélyt nyújtsunk lakóhelyétől függetlenül minden állampolgárnak és csökkentsük hátrányát a nemzetközi versenyfutásban.

Ezért az állományalakításban kettős célt kell követnünk: a sűrűn jelentkező igényeket helyben, a ritkábban jelentkező – ám sok esetben létfontosságú – igényeket hazai és nemzetközi kapcsolatok révén kell kielégítenünk. Ehhez kapcsolódó szakmai feladat a korszerű könyvtártechnológia és információ-visszakeresési eljárások alkalmazása a falakon belüli és a falakon kívüli dokumentumok és információk hozzáférhetőségének megteremtése.

Javasoljuk viszont minden könyvtárfenntartó gazdának, kerülje az állomány építésével és feltárásával kapcsolatos kiadások terén a takarékoskodást. Ugyanis mindez előfeltétele annak, hogy az állampolgárok – függetlenül lakóhelyüktől és a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyüktől – egyenlő eséllyel jussanak hozzá a számukra szükséges információkhoz.

A fentiekben kifejtett ellátási követelmény úgy valósulhat meg, ha a könyvtárak közötti kommunikáció technika feltételeit megteremtjük. Itt azonban többről is szó van. Hazánk csak akkor tud bekapcsolódni az új világrendbe, ha képes kiépíteni a saját elektronikus infrastruktúráját, s ennek segítségével a világ elé tárni a magyar tudományosság és kultúra teljesítményét. Bár ezen a téren örvendetes eredményeket is felmutathatunk, még messze vagyunk attól, hogy a legkisebb iskola vagy község könyvtárából is elérhető legyen a teljes hazai és nemzetközi rendszer.

Öntől, Miniszter Úr, azt várjuk, hogy erőteljesen képviselje ezt a gondolatot az országos információs infrastruktúra fejlesztése során és növelje tárcája részvételét a közös munkálatokon. Örömkre szolgálna, ha a művelődési tárca fokozná kezdeményező és koordináló szerepét a könyvtárak technikai fejlesztésében, közös, központi adattárak létrehozásában és fejlesztésében, a könyvtári adatbázisok együttműködő építésében, az adatkezelési és adatátviteli technika és technológia alkalmazásában és elterjesztésében.

Ebben az összefüggésben másképpen, új módon lehet megközelíteni a könyvtári rendszer végvárainak problémáját is. A szakma több mint száz éves nemzetközi vitája nyomán kikristályosodott álláspont az, hogy a helyi ellátást nyújtó kiskönyvtárak csak akkor életképesek, ha szoros ellátási kapcsolatok fűzik őket nagyobb könyvtárakhoz és maguk is alkalmasak az ellátó szerepkört betöltő könyvtárak szolgáltatásainak fogadására.

Örömmel értesültünk Miniszter Úr arról, hogy az Ön kezdeményezésére 1996. a „közkönyvtárak éve” lesz. Világossá kell tenni azonban, hogy a „közkönyvtárak éve” valójában a könyvtárak éve, mert a közkönyvtár halott, ha leszakítjuk őt a nemzeti könyvtárhoz, az oktatási könyvtárak és a szakkönyvtárak együtteséhez kötő ér- és idegrendszeréről. Magunk is azon vagyunk, hogy az ország bármely más állampolgáráéval azonos színvonalú ellátást kapjanak a kistélepülések lakosai, de a művelődéstörténet bizonyossága szerint minden esetben az ablakon dobták ki az autonóm, sehová sem tartozó kiskönyvtárak fejlesztésébe ölt koronákat, pengőket, forintokat. A könyvtár a mai világban csak akkor nevezhető könyvtárnak, ha az egyetemes emberi kultúrához ad bejárást. Ez a követelmény a kiskönyvtárakra is érvényes, amelyek viszont csak akkor képesek megfelelni ennek, ha kapcsolódnak a rendszer teljességéhez valamely nagyobb

egység révén. Ellenkező esetben még szellemi ínségkonyháknak is alig nevezhetőek. Ezért azt javasoljuk, hogy a kiskönyvtáraknak szánt központi források ne közvetlenül, hanem a kiskönyvtárak nélkülözhetetlen táptalaját jelentő, teljesítőképes könyvtárak útján ellátási rendszerben gondolkodva használtassanak fel. Így válik lehetővé a helyi könyvtárfenntartási erőfeszítések fokozása, az erőforrások koncentrálása, s végső soron az ellátás színvonalának az emelése.

Tisztelt Miniszter Úr! A fentiekben igyekeztünk a könyvtári szolgálat legfontosabb kérdéseire irányítani figyelmét. Számos további tennivalót és problémát sorolhatnánk fel, de reméljük, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesülete a továbbiakban is megkeresheti Önt javaslataival, és folyamatos párbeszéd fog kialakulni a művelődéspolitikai irányítója és a hazai könyvtárostársadalom szervezete között.

Békéscsaba, 1995. szeptember 22.

**A Magyar Könyvtárosok Egyesületének
elnöksége**

Javaslat

A közkönyvtárak éve – 1996 tartalmi kérdéseinek kidolgozásához

A közkönyvtárak évének meghirdetése egyik fontos része a kulturális tárca által deklarált 12 pontnak, amely általános koncepciójában az eddigi végrehajtott szerepkör helyett a kezdeményező, a kulturális értékek megőrzéséért és fejlesztéséért felelősséget érző magatartást kívánja a továbbiakban erősíteni. A kezdeményezés tehát része kell, hogy legyen a többi pontban megfogalmazott célkitűzések megvalósításának is. A programsorozat tervezésekor keresnünk kell azokat a pontokat, amelyek erősíthetik a többi kulturális terület érdekérvényesítését is, ugyanakkor a 12 pont más tételeinek megvalósítása során gondolni kell a könyvtárak, s ezzel együtt a könyvtárhasználók helyzetének javítására is.

A közkönyvtárak éve programsorozat első megfogalmazására ez év júniusában került sor. Az eltelt idő alatt több szakmai fórum észrevételét és javaslatait kaptuk meg, az alábbi tervezet mindezek összesítése. A rendelkezésre álló keretösszeg alapján szükséges a javaslat rangsorolása és véglegesítése. Ehhez – és a részletes ütemterv kidolgozásához – előkészítő bizottságot hoztunk létre, melynek tagjai reprezentálják a könyvtárak különböző szintjeit és típusait.

Az eredeti elképzelés még „kölcsonkönyvtárakra” kívánta felhívni a figyelmet. Ezt a szóhasználatot – a szakma kérésére – közkönyvtárakra módosítottuk. Szükséges azonban tisztázni: a tervezett támogatás és figyelemfelhívás a közkönyvtárak közül most elsősorban az önkormányzati fenntartású közművelődési

könyvtárakra vonatkozik. Ez a könyvtártípus ugyanis az utóbbi években kimaradt minden központi fejlesztési lehetőségéből, s az önkormányzati törvény megjelenése óta a fenntartók sem a jogszabályi háttér, sem az anyagi színtentartás oldaláról nem kaptak támogatást. Pedig egyrészt e sokezer könyvtár a lakosság részére rendelkezésre álló, kultúra és tudás-elsajátítást lehetővé tevő infrastruktúrák legnagyobbika, másrészt e könyvtárak állománya a nemzeti vagyon része, s így mindannyiunk érdeke, hogy ezek működőképessége megmaradjon és állományuk gyarapodjon. A fentiek figyelembe vételével – tiszteletben tartva az önkormányzatok önállóságát – szükségesnek látjuk a fenntartói felelősség és a központi támogatási lehetőségek egymást erősítő jellegét – s így általában a működési feltételeket – javítani.

A koncepció szerint a kezdeményezés kapcsolódik az „Összefogás a könyvtárakért” könyvtárszakmai programsorozathoz, mely 1995. október 9–15 között zajlik le. Ennek megnyitóján lehet nyilvánosságra hozni főbb célkitűzéseinket is, melyek alapeszméjét a következőképpen lehet összefoglalni.

Az egyhetes akció felhívja a figyelmet a könyvtárügy nehéz helyzetére. Az egész éves kezdeményezés kiegészítő finanszírozási elemekkel és átgondolt fejlesztéssel növelni kívánja a fenntartók elkötelezettségét könyvtáraink iránt s ugyanakkor figyelemfelkeltő rendezvények során, valamint publikációkban tárja fel a könyvtárak és könyvtárhasználat egész életre s az élet számos színterére gyakorolt, nélkülözhetetlen hatását és jelentőségét. A gondolatmenetet kívánjuk egy mottóban összefogni az alábbiak szerint:

„Könyvtár egy hétre –
könyvtár egy évre –
könyvtár egy életre”

A kezdeményezés lebonyolítása két – egyaránt fontos – területet érint:

1. Szakmai fejlesztések
2. Rendezvények, figyelemfelkeltés, a könyvtárhasználók és fenntartók aktivizálása

1. Szakmai fejlesztések

1. a könyvtárak beszerzési kereteinek támogatása

a. Kiegészítő támogatás: A támogatást célszerű – azonos elvek szerint – minden dokumentumtípusra és minden településre egyaránt kiterjeszteni mintegy 25%-os arányban. (Budapest kivételével: ekkora támogatás itt önmagában a keret döntő részét emésztene fel, ezért a főváros esetében javasoljuk a lakosság-arányos támogatást, vagyis a budapesti könyvtári hálózat 4 megye nagyságrendnyi átlagtámogatást kapna meg.) Ennek kivitelezésére azt a megoldást javasoljuk követni, amelyik a fenntartó előtt a leginkább megjelenve láttatja az összefüggést a saját ráfordítás és a kiegészítő támogatás között, tehát a támogatást a fenntartó önkormányzatokon keresztül – megnevezéssel – juttatni el a könyvtárakhoz.

A támogatás bázisadatai a könyvtárak költségvetéséből és egyéb forrásból biztosított beszerzési keretei (kivéve az állománygyarapítási célokat szolgáló pályázaton elnyert támogatást). A támogatáshoz jutást lehetővé kell tenni azon könyvtárak számára is, akiknek fenntartói az 1995. év során nem biztosítottak fedezetet dokumentumok beszerzésére. Ehhez az önkormányzat képviselő-testületének határozatában rögzített szándéknyilatkozat alapján juthatnak hozzá, amely tartalmazza az 1996-ra biztosítandó forrást.

b. Érdekeltségnövelő támogatás: Pályázati lehetőség megteremtése azon önkormányzatok részére, akik az 1996. évre (az 1995. évhez viszonyítva) jelentősen emelik könyvtárunk beszerzési keretét. Támogatás: azok számára, akik a legnagyobb arányban (%-ban) emelték a beszerzési keretet (a keretösszeg erejéig).

A pályázatot még ez év novemberében meg kell hirdetni, hiszen ekkor kezdődik el az intézmények költségvetésének összeállítása. A pályázatról már tájékoztatást is adhatnánk 1996. január 22-én, A Magyar Kultúra Napján, amikor is – terveink szerint – országosan meghirdetjük az akcióévet. A támogatások átadására ünnepélyes keretek között márciusban kerülhet sor.

2. Könyvtárak gépesítése

A beszerzési kereteken kívül leginkább a könyvtárak számítógépesítését kellene segítenünk. „Első körben” célszerű a megyei könyvtárakkal és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral számolnunk, hiszen a határvonal meghúzása nélkül parttalanná válhat az igények listája. A keretből azonban fel kell tárnai a települési szintű igényeket is, hogy az országos hálózat megvalósítása lépcsőzetesen, több évre tervezhető legyen.

Szeptemberi felmérésünk szerint a megyei könyvtárak most átlagban kb. 13-15 PC-vel rendelkeznek. A legellátatlanabb Fejér, Komárom, Nógrád, Pest és Tolna megye. Többségükben van lokális hálózat (nincs Fejér, Tolna és Pest megyében), megfelelőnek mondható a CD-ROM leolvasókkal ellátott gépek száma, viszont kevés a multimédia kezelésére is alkalmas gép. A meglévő gépparkhoz viszonyítva is elenyésző az olvasók számára rendelkezésre álló számítógép (18 a 251-ből). Az elmúlt hónapok során jelentős előrelépés történt az országos, X.25-ös adatátviteli hálózathoz való csatlakozás terén: Nógrád és Tolna csatlakozását kellene még segítenünk. A könyvtárak tervei szerint országosan 574 számítógépes végpontot kellene kialakítani a megyei könyvtárakban (ebből 202-t használhatnának az olvasók). E könyvtárak állománya és szolgáltatási köre előbb-utóbb megköveteli majd a PC-k fölötti nagygépek alkalmazását. Eddig 8 könyvtár tudott beszerezni 1-1 SUN, vagy DEC gépet. (A SUN gépeket forgalmazó Dataware Kft. a közkönyvtárak éve alkalmából szívesen árulna kedvezményesen gépeket – erről tájékoztatót küld –, s cserébe természetesen reklám-lehetőséget vár. Igyekszünk „begyűjteni” minél több, ehhez hasonló ajánlatot.)

A megyei könyvtárak mellett természetesen lehetőséget kell teremteni a számítógépes fejlesztésre azoknak a városi és községi, valamint fővárosi kerületi könyvtáraknak is, akik konkrét, megfelelő programmal és ezt megvalósítani képes szakemberekkel rendelkeznek. Előnyt élvezhetnek azok a pályázók, akik te-

rületi-térségi fejlesztési koncepciókat dolgoznak ki, melynek során több könyvtár együttműködésével hoznak létre adatbázisokat, ill. lehetővé teszik egymás adatbázisainak elérését, s mindezt az Országos Szakirodalmi Információs Rendszerrel kompatibilis formában valósítják meg. Ehhez támogatandónak tartjuk az egyes könyvtári munkafolyamatok végzésére alkalmas, ill. integrált könyvtári szoftverek fejlesztését és alkalmazását is.

Javasoljuk, hogy – a keretösszeg rögzítése után – a gépesítés támogatásának elosztására külön bizottság alakuljon, amely vizsgálja meg hozzáértően a könyvtárak igényeivel együtt közölt összegeket, illetve alakítson ki koncepciót olyan fejlesztésekre, amely a fenntartókat is elkötelezi az előrelépés mellett.

3. Hátrányos helyzetű olvasók szolgálatának támogatása

Hagyományosan kialakult feladatai közé tartozik minden közművelődési könyvtárnak a szociálisan vagy egészségi állapotuk miatt hátrányos olvasók kiszolgálása. Ennek keretében végzik a „Könyvet házhoz” tevékenységet, vagy gyűjtik pl. a hangzó könyveket stb. Pályázati kiírás alapján e tevékenységek fejlesztésére kapnának támogatást. Ide tartoznak az országosan hátrányos helyzetűnek minősített kistelepülések lakói is. Szükségesnek látjuk a falugondnokok bevonását is e feladatok ellátásához. A javasolt keretösszeg megvitatandó.

4. Központi szolgáltatások fejlesztése

A közművelődési könyvtárak részei a nemzeti könyvtári és informatikai rendszernek. Működésük során közvetítik a nemzeti könyvtár és az országos feladatkörű szakkönyvtárak szolgáltatásait is. A központi szolgáltatások közül most az alábbiakat javasoljuk fejleszteni:

a. A Magyar Nemzeti Bibliográfia retrospektív konverziója

Az MNB 1976-tól elérhető CD-ROM-on. Az ezt megelőző időszak konverztálását lassan több, mint egy évtizede tervezi a nemzeti könyvtár. A munka elkezdéséhez jelentős támogatásra lenne szükség, melyet fel kell mérni és ki kell dolgozni. A könyvtárak számára gondot okoz a kurrens anyag megvásárlása is, hiszen a nemzeti könyvtárnak költségvetési fedezete csak a szellemi tevékenység végzésére van, ennek a különböző formátumban való hozzáférés költségeit az igénybe vevő könyvtárakra kell hárítsa. Fontos lenne pedig, hogy az MNB – tájékoztatási segédeszközként – valamennyi könyvtárban elérhető legyen. Támogatással lehetővé kellene tenni, hogy a könyvtárak kedvezményes áron juthassanak hozzá az MNB CD-ROM-hoz.

b. Könyvtárközi kölcsönzés

A könyvtárak drágulása maga után vonta a könyvtárközi kölcsönzés folyamatának megtorpanását is. A nagy könyvtárak is egyre kevesebb példányszámban képesek beszerezni alapvető műveket, s ha be is szerzik, egyre nehezkesebben tesznek eleget a könyvtárközi kéréseknek. Keretösszeget javasolunk azon könyv-

táruk támogatására, akik az 1994–95–96. év során a legtöbb könyvtárközi kölcsönzést teljesítették.

c. Jogtiszta szoftverek vásárlásának elősegítése

A könyvtárak többsége a Microsoft által forgalmazott segédprogramokat, szöveg- és kiadványszerkesztőket alkalmazza. Nemrégiben az MKM felsőoktatási és közoktatási területe aláírta az ún. MASTER/SELECT szerződést, melynek keretében az intézmények 90%-os árkedvezménnyel vásárolhatnak szoftvereket. Ezt a kedvezményeket lehetőséget szeretnénk megteremteni közkönyvtáraink számára is. Az NIIF Koordinációs Iroda becslése szerint ennek költségigénye: 30 millió forint.

II. Rendezvények az olvasók és fenntartók figyelmének felkeltésére

A kedvezményezés szakmai fejlesztései több – az olvasók és a fenntartók számára is – látványos előrelépést biztosítanak. Szükséges azonban egy részletesen kidolgozott országos rendezvénynaptár összeállítása, amely a központi és a helyi eseményeket egyaránt tartalmazza. Ehhez az 1996. évi rendezvények számbavétele folyamatban van. Megkértük a Magyar Televízió jelenleg rendelkezésre álló, könyvtárakról szóló filmjeinek listáját.

E témakörben pályázati lehetőséget kell kidolgozni az alábbi két területen:

a. Pályázat a „Könyvtárpártoló Önkormányzat” cím elnyerésére

Azon önkormányzatokat díjaznánk – 3–2–1 millió forintos fejlesztési visszaforgatásra szánt összeggel –, melyek az 1996. év során az egy lakosra jutó legmagasabb összeggel fejlesztették könyvtárukat (önerős beruházások, felújítások, dologi kiadások növelése). A díjak átadására még 1996-ban kerüljön sor, és a pályázatot még ez év novemberében meg kell hirdetni (a beszerzési keretek támogatásával együtt). Szükséges keretösszeg: 6 millió forint.

Az ünnepélyes eredményhirdetéssel párhuzamosan a Magyar Televízió bemutatná a nyertes önkormányzatok könyvtárait.

b. Olvasók számára szervezett rendezvények

Szintén hagyományos tevékenysége a könyvtáraknak a különböző olvasótáborok, író-olvasó találkozók, ismeretterjesztő és művészeti előadások, kiállítások, a nemzeti és község/városi ünnepekhez kapcsolódó rendezvények (vetélkedők, helyismereti kutatások stb.). Mindezek kapcsán a könyvtár a hagyományos kölcsönkönyvtár szerepkör helyett a helyi közélet alakító tényezőjévé válik. E tevékenységek éppúgy feladataik közé tartoznak, mint a naprakészen épített katalógus, vagy a dokumentumok kölcsönzése, hiszen ezekkel együtt válnak a kultúra-közvetítés alapintézményévé. Ezért e tevékenységek támogatására külön keretösszeget javaslunk.

A fenti program-sorozat elképzelhetően jól átgondolt, megfelelő színvona-

Ion végzett propaganda nélkül. Embléma, plakátok, könyvtár-ismertető és dokumentáló (a rendezvényekről tudósítók, könyvtárosok és könyvtárhasználók bemutatása stb.) filmek, rádióműsorok, esetleg tematikus folyóiratszámok stb. készítésére is javasunk elkülöníteni összeget.

Az egész éves munka lebonyolításának személyi és infrastrukturális feltételeit ugyancsak ki kell dolgozni, melyet az előkészítő bizottsággal együtt kívánunk megtenni. A lebonyolítás minimális költségvonzata hasonló léptékű pályázati munkák esetében a teljes keret mintegy 8%-a.

dr. Striker Sándor

Ment-e a világ által a könyvtár elébb?

*Jubileumi beszélgetés
dr. Ambrus Zoltán igazgatóval*

– *Vörösmarty kérdését „Ment-e a könyvek által a világ elébb” ma így kell feltennünk: ment-e a világ által a könyvtár elébb? Pontosabban ez a könyvtár, – ez a megyei könyvtár, amelynek tíz évvel ez előtti megnyitásakor a csodájára jártak, – meg tud-e felelni a jelentősen átalakult, megváltozott igényeknek?*

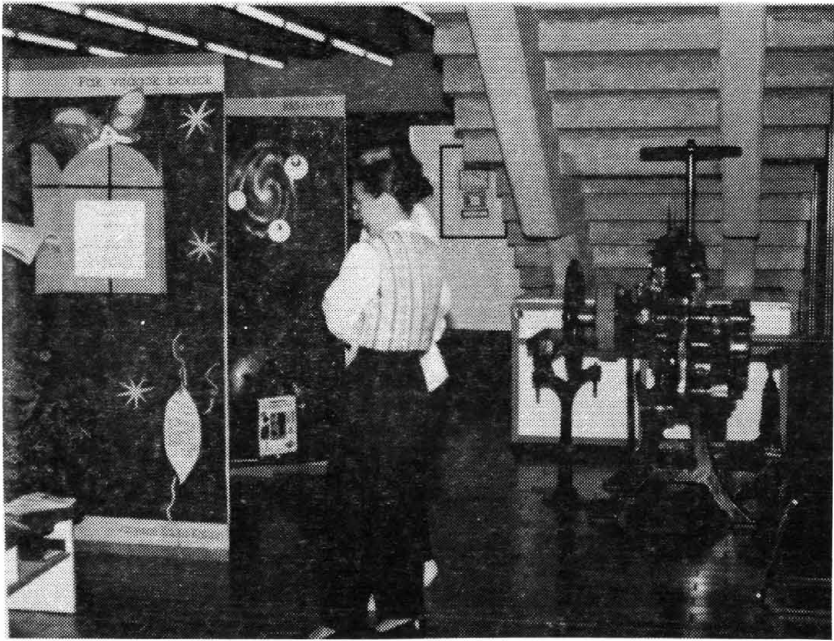
Erről beszélgettünk dr. Ambrus Zoltán igazgatóval, akinek megbízatása egyidős az új megyei könyvtárral. Kérdezhetnénk úgy is: mitől megyei ez a könyvtár, van-e ennek a rangnak még létjogosultsága most, hogy önállóak a települések s így a könyvtáraik is, vagy csak azért nevezzük, nevezhetjük megyeinek, mert a megyei önkormányzat pénzből működtetik?

– *Mi úgy fogalmazunk, hogy a békéscsabai megyei könyvtár attól megyei, hogy könyvtárügyekben kisugárzása van a megyére. Tíz évvel ezelőtt ennek így még nem volt jelentősége. Akkor még éltek és hatottak az ún. fejlett szocialista társadalom idevonatkozó tézisei, a könyvtári hálózat még élő dolog volt, ami azt feltételezte, hogy van egy megyei könyvtár, amely a megyében a legfejlettebb, ezért alapvetően befolyásolja a vidéki, a kisebb könyvtárak munkáját; segíti, támogatja, de kritizálja is őket, és hat a fenntartóra.*

Mindezen tételek kiüresedésének a tíz éve volt az elmúlt évtized. A települések önállósodásával bebizonyosodott, hogy a feladatok helyben megoldhatók, nem kell ebbe a folyamatba központilag beleszólni, sem abba, hogy az adott falu milyen könyvtárat igényel.

Mindebben lehet tanácsokat adni, ami természetesen már csak egy gyenge összekötő szál a korábbi kötelékekhez képest. Az is bebizonyosodott, hogy ezeken a településeken ugyanolyan felkészültségű, kapcsolatteremtő képességű kollegák dolgoznak, mint a megyei könyvtárban, ezért nincs is miért szemeltartanunk őket. Nekik kell olyan munkát végezniük, hogy azzal elfogadtassák magukat. Mindezek után, azt a kérdést, hogy mi a megyei könyvtár, másfelől kell megközelíteni.

Szerintünk ez az intézmény akkor válik megyeivé, ha ennek a régiónak a leg-

magasabb színvonalú és szintű könyvtári szolgáltatását nyújtja. Akkor válik a régió számára fontossá és vonzóvá, ha itt a legnagyobb a kínálat, ide jár a legtöbb folyóirat s mindez fontos kulturális, művelődési, sőt oktatási feladatok ellátását pótló funkciókkal is ötvöződik lévén, hogy a megyének nincs egyeteme, nincs nagy tudományos intézete, melyek körül lehetne egy komoly közgyűjtemény. Tehát ezt a szerepet is vállalni kell, még akkor is, ha nyilvánvaló, hogy a teljességre sosem lesz reményünk. De éppen ez a többlet az, amit a megyének meg kell finanszíroznia. Azt a többletet, amit ez a könyvtár egy városi könyvtárhoz képest szolgáltat és nem egyszerűen csak azt, hogy a békéscsabai megyei könyvtár olvasóinak egynegyede nem békéscsabai.

– *Melyek ezek a fontos kulturális, művelődési, sőt oktatási feladatok ellátását pótló funkciók?*

– Konkrét példákkal szolgálhatok. A Szegedről, Debrecenből hazajáró Békés megyei egyetemisták, főiskolások tömegesen rendezkedtek be arra, hogy péntek este kiviszik az elolvasandó könyveket, amelyekhez ott az egyetemi, főiskolai könyvtárakban már nem jutnak hozzá, és hétfő délután a szüleik hozzák vissza a kikölcsönzött köteteket. Ez is egy pótló, ez is egy megyei funkció és azon szolgáltatások része, amire másutt sem pénz, sem hely, sem ember nincs.

– *Ezzel azonban a könyvtár még egyáltalán nem lép ki hagyományos feladatainak, tevékenységének köréből, sőt...*

– Azt hiszem érdemes már itt a beszélgetés elején leszögezni, hogy a könyvtár könyvtár marad akkor is, amikor igazodik az őt körülvevő, meghatározó világhoz. Ez a megyei könyvtár ebben az igazodásban vállalt kezdeményező munkát a videokazetták gyűjtésével is, amit a megyének mind a 76 településen nem lehet megoldani pl. az összes kötelező olvasmányra kiterjesztve, még ha a videózás ma

már populárisabb is mint akkor volt, amikor mi elkezdjük ezt a gyűjtőmunkát. Én azonban mindennek előtt a számítógépes információszolgáltatás megszervezését emelném ki.

Azt, hogy számítógépes cikkbibliográfia az ország száz periodikájának feldolgozásával folyamatosan a felhasználók rendelkezésére áll. A számítógépről szerző, település szerint minden cikk kikereshető, ami a rendszerváltás óta a megyéről megjelent. Ebből nemcsak a politikusoknak van hasznunk, merthogy ennek segítségével könnyen, gyorsan tájékozódhatnak, de nagyban elősegíti majd a kutatók munkáját is. A megyei lapokat különösen nagy alapossággal és szisztematikusan dolgoztuk fel. De lépünk a multimédia területén is, hiszen folyamatosan feladatunknak tekintjük, hogy a tájékoztatást segítő legkorszerűbb technikákat, módszereket elsők között népszerűsítsük, amíg az tömegesen hozzá nem férhető. Amikor 1986-ban bevezettük a számítógépes kölcsönzést másutt még ilyennel a polgár nemigen találkozhatott.

- *Ezt bármelyik városi könyvtár is megteheti, ha van pénze rá, legfeljebb kisebb léptékben és mennyiségben.*

- A könyvtárban a mennyiség is minőséget jelent. Négy-ötezer címet vásároltunk évente, ez már csaknem lefedi a magyar könyvkiadást. Amikor idekerültem a beszerzett példányszám 10 ezer felett volt és bizony kissé megijedtem attól, hogy egyszer csak a piaci viszonyok zöld utat kaptak a könyvkiadás területén is. Az volt a rémálmom, hogy majd, amikor a könyvtár történetét kutatják, csak azt látják: a kezdetekben tízezer kötetet vettek itt egy évben, attól kezdve pedig, hogy Ambrus lett az igazgató már csak néhány ezret.

Nos, volt 236 ezer kötetünk, ma van 244 ezer a folyamatos törlés ellenére is. Eleinte nem kértünk beiratkozási díjat, ami ma 100 forint, és még mindig jelképes. Jött tudniillik egy jelentős változás: a szépirodalom veszített korábbi mindent meghatározó voltából s ezért a társadalmi igényeket követve a könyvtár is nagy ütemben kezdte gyűjteni a szakkönyveket, kézikönyveket. A népművelő-népnevelő bázisból a könyvtár forráshellyé alakult át feldolgozott tudás és információhalmaztárrá, megváltozott könyvtárosi attitűddel.

- *Ez utóbbin mit kell pontosan érteni?*

- A könyvtár nem szentély többé, a könyvtárosok nem tudós könyvtárosok, hanem olyan szakemberek, akiktől nem követelhető a szakmai megszállottság. Piaci feltételek között dolgozó, technikát értő munkavállalók, akik segítenek a könyvtár révén megteremteni az esélyegyenlőséget a kulturálódásban, ami felfogható a hagyományos szerep továbbviteleként is. Ennek következtében a változásokkal együtt sem veszítettünk embereket. Tíz évvel ezelőtt 8 ezer beiratkozottunk volt, ma a kulturális inaktivitás idején az ideérkező lapoknak köszönhetően is 15 ezren iratkoztak be, köztük a mi szociális misszióink alanyai, hasznos időtöltést kereső nyugdíjasok, állás és vállalkozásban megvalósítható ötletek után kutató, kertészeti könyveket forgató munkanélküliek – utóbbiak mintegy 10 százaléknyan vannak már beiratkozott olvasóink közt –, diákok, akik féláron vehetik igénybe az egyébként is alaposan kihasznált fénymásolóinkat.

Azelőtt egy-egy elhivatott könyvtáros szinte a szárnyai alá vette a „nyájás” olvasót, helyette akarta megoldani azt a feladatot, amihez az olvasó a könyvtárat segítségül hívta. De minden megváltozott: az emberek, a könyvtár, a világ. A könyvtárosok ma már olyan profi könyvtári munkavállalók, akik a használó-ol-

vasót az általa megfogalmazott igények alapján gyors, pontos és precíz kiszolgálásban részesítik.

– *Azt hiszem azonban, hogy a könyvtár életében, szerepében tíz év alatt bekövetkezett változásoknak nem ez a lényegük.*

– Előddömmel, *Lipták Pállal* foglalmaztuk meg, hogy itt egy olyan közösségi, kulturális intézményről van szó, amelynek középpontjában a könyvtár áll. A változások időszakában, 1986-tól 1988-ig, amikor a sajtóban még nem jelentkeztek olyan nyíltan az ellenzéki vélemények, ebben a házban, ebben az intézményben a kor meghatározó értelmiségi személyiségei tartottak előadásokat: Kéri László, Bihari Mihály, Lengyel László, Petsching Mária Zita. Ez az intézmény a lehetőségeit tekintve mindig több volt, mint egy könyvtár, s mi ezekkel a lehetőségekkel igyekeztünk is élni.

A következő tíz év megalapozása-megfogalmazása most folyik. Annyi már világos és egyértelmű, hogy a jövőben az egyetemisták, a főiskolások igényeinek kell mind jobban megfelelnünk!

– *Ennyire meghatározó a számuk a könyvtár olvasóközönségében?*

– Nem erről van szó egészen, hanem arról a törekvésről, hogy a békéscsabai megyei könyvtár ne csak közkönyvtárként, hanem gyűjteménye alakításakor főiskolai, könyvtárként szerepeljen a továbbiakban. Hiszen az intézményünk a csabai főiskolával együttműködésben akár főiskolai könyvtár is lehetne, s ezt meg is céloztuk, mert így egy stabil és igényes olvasói körre lehet építeni a kapcsolódó információ szolgáltatással együtt. Az épület átalakítása a tervező-építővel ennek jegyében indul. Összekötjük számítógépen a két intézményt, így a könyvtár ott, a főiskolán is hozzáférhetővé válik, s ezt a tanszékeken munkakönyvtárak egészítik majd ki.

A főiskola kezdetben tanítókat képzett, mostmár üzemgazdászokat, de rövidesen igazgatási menedzsereket is, és távoktatást valósít meg a határon túli magyarok részére. Mindennek óriási az információigénye. A két intézmény szakkönyvállománya legalább 40 százalékban fedi egymást. Az együttműködéssel célirányosan lehet a pénzeket felhasználni. Aztán erre a rendszerre az összes középiskola is rákapcsolódhat, de akár a szerkesztőségek, vagy az önkormányzatok, a civil társadalom – egy szóval mindenki, akinek könyvtári háttér kell a saját könyvtára mellé.

– *Arról volt szó, hogy a hagyományos művelődés köréből, az irodalomcentrikus ságból a könyvtár az igények megváltozását tudomásul véve maga is kilépett. Az eddig elmondottakból azonban ez nem tűnik ki.*

– Igen, mert még nem beszéltem a vállalkozókkal és a gazdasági élet szereplőivel kialakítandó kapcsolatainkról. Azt a stratégiát követjük, amit az angol-szász könyvtár, hogy tudniillik a könyvtár eredendően információbázis. Ide kell telepíteni a gazdasági információkat és az információszolgáltatást mint szolgáltatást. Ezért kötöttünk a köztestületi gazdasági kamarákkal együttműködési megállapodást akár csak az Intereurópa Bankkal és a Vállalkozás Fejlesztési Alapítvánnyal, de szóba jöhet minden olyan más szervezet is, amely abban érdekelt, hogy minél gyorsabban terjedjen el a megfelelő vállalkozási kultúra.

A könyvtár nemcsak a napi aktuális információt képes a vállalkozónak szolgáltatni, hanem szakkönyveivel többek között a tudnivalóknak azt a teljes halmazát, amely nem nélkülözhető egy-egy vállalkozás indításának a megalapozá-

sakor. Ebben így előrelépni nem egyszerűen csak szakmai érdeke a kamaráknak, de az együttműködéssel még gazdaságos feladat megoldást is jelent. A tárgyalások igen előrehaladtak és a tíz éves évforduló kitűnő alkalom az együttműködési megállapodás ünnepélyes aláírására. Mindehhez azután kapcsolódhatnak a már kialakult olyan együttműködések is, mint amelyeknek keretében megjelenik a kamarák meg a Békés Megyei Nap közös lapja, hiszen a Kamara Tárlat rendszeresen közölheti ennek a könyvtári info-bázisnak aktuális adatait.

– *Hogyan tovább?*

– A könyvtár részben funkcionálisan kapcsolódó tevékenységekkel bővítheti szolgáltatásait. Részben úgy, hogy kilép a piacra. 13-14 millió volt, ma 60 millió (a bér bruttósisítás után) az évi költségvetés, aminek 75 százaléka bérjellegű. Négy és fél millió a saját bevétel. Saját bevételeinknek megvan az az előnye, hogy azok visszaforgathatók tevékenység fejlesztésére. Volt ennek a könyvtárnak egy igen jól felszerelt nyomdája, amely a párját ritkította, s amely országosan is figyelmet keltett kiadványaival. Kultúrmissziót töltött be.

Lipták Pál legszebb és egyben legterhesebb örökségeként itt Illyés Gyulától napjaink legbecesebb szerzőiig jelentek meg exkluzív kötetek a 70-es évek elejétől. Ezt a műhelyt az adott helyzet – Lipták Pál személye, a Kner nyomda készsége, Fodor András segítsége és nem utolsósorban az akkori felemás gazdasági viszonyokban járható külön ösvények „rendszere” – hívta életre. A piaci viszonyok megjelentével azonban a korábbi módon a kiadványok sorsát már nem lehetett rendezni, ráadásul a nyomda a könyvtár költségvetéséből akkora összeget kötött le rendszeresen, ami ugyancsak nem volt tartható. Bérleti szerződéshez folyamodtunk, mint ahogy a helyiségeink egy részét is ki kellett adnunk (biztosító, ügyvédi iroda, utazási iroda, fordító iroda, kiadványszerkesztő és előkészítő szolgáltatás, könyvesbolt, antikvárium stb) de mindez soha nem növelhető olyan mértékben, hogy az alaptévékenységet elsorvassa, vagy lerombolja a presztízszünket. Mindenesetre most, hogy már nincs ajándékpapír, társadalmi munka, s főleg pénz, mégis gondolkodni kell azon, hogy miképp teremthető meg a megyében közreműködésünkkel az itt élő, innen elszármazott, de továbbra is ide kötődő alkotók rendszeres publikálási lehetősége, mondjuk, ha másként nem, piackomform civil összefogás révén.

– *Ha már kiadványokról beszélünk, kevés a megyei könyvtár által menedzselte és gondozott hely- és irodalomtörténeti kiadvány, hiányzik egy megyei ki kicsoda, amit szintén gondolhatna a megyei könyvtár.*

– Ez a munka pénz és személyfüggő. Volt itt egy munkatársi gárda, amely erre nem vállalkozott, de az új sem ilyen összetételű. Azon felül a mai napig nem tisztázott, hogy melyik intézmény mivel foglalkozzon e tekintetben. Elkezdődött egy ehhez hasonló munka Orosházában, most miért csináljuk ilyet párhuzamosan. Azt hiszem a mi feladatunk sokkal inkább a feltárás, semmint a kész könyv. De itt van a Békés megyei fejek című kiadvány, ami valamikor a húszas években jelent meg, most ezt fejlesztjük tovább adatbázis-szemléletűen.

Elkezdődtek fontos bibliográfiai munkálatok: az Új Auróra repertóriumán dolgozunk, mert lett légyen bármilyen is a megítélése; ennek a folyóiratnak másfél évtizede mégis csak kultúrtörténeti jelentőségű korlennyomat. Békéscsaba jeles személyiségei címmel 75 olyan polgárt mutatunk be, akiknek valamilyen hatásuk volt a városra. Előkészületben van Békés megye sajtóbibliográfiájának má-

sodik kötete. Dolgozunk Csaba helyismereti irodalmának számítógépes katalógusán. A tíz éves évforduló alkalmából a Tevan Könyvkiadóval közösen terveztünk kiadni egy középiskolás olvasókönyvet segédletül a megye irodalmáról szóló érettségi tételhez (Gyóni, Darvas, Hegyesi, Féja, Ladányi, Sinka, Simonyi, Szabó Pál, Simai, Dér, Ja-Oz Qest, Itamar, Krasznahorkai László, Endrődi Szabó Ernő, Határ Győző, Gergely Ágnes, Pardi Anna, Sarusi, Kőváry E., Kántor Zsolt, Banner Zoltán) bibliográfiával, életrajzzal, alkotásokkal. Végzünk egy számítógépes lexikonpótló tevékenységet is.

– *Feltehetően ezeknek is mind van költségvetésük, miképp lehet mindezt fedezni?*

– Az az igazság, hogy mi nem kutatunk szponzorok után. Ide egyébként is kevés 2-300 ezer forint, a vállalkozók 20-30 ezre. Ez egy folyamatos üzem, olyan partnerek kellene, akik maguk is jól járnak velünk, s nem kultúrátámogató gesztussal szegődnek mellénk csak azért, mert az adójukból esetleg levonhatják, amit ideadnak. Olyan partnereket keresünk – lásd a főiskolát, a kamarákat –, akikkel mi kölcsönösen minősítjük is egymást.

– *Azzal a kérdéssel kezdtük ezt a beszélgetést, hogy mitől megyei a megyei könyvtár. Az elmondottakhoz hozzátehetjük azt is, hogy Békés megyében, ebben a nemzetiségi által is lakott régióban a megyei könyvtárnak mindeneken túl volt s talán még van is és lesz is egy többlet küldetése.*

– Ebben a kérdésben mi kettős szempontot vettünk figyelembe. Igyekeztünk a realitáshoz igazodni a kirakatpolitika helyett. Ezzel együtt is sikerült megfelelően megalapoznunk a szlovák könyvtári ellátást. Szlovák referensünk 16 település könyvtárát gondolja. Az újkeletűen kialakult rossz gyakorlaton, amikor is a Matica slovenská ömlesztette ide a könyveket, olykor az első kötetes cseh költők munkáit, mi nemrég fordítottunk. Kimegyünk Pozsonyba és Érsekújvárra, ott összeválogatjuk, ami kell, ezt nekünk ott megveszik, mi meg itt az ott hiányzó magyar nyelvű könyveket szerezzük be, azután cserélünk. Ebből természetesen célirányos állományépítés nem várható, ezért nekünk a kisebbségi önkormányzatokkal kell együttműködnünk. Ők fogalmazzák meg az igényeket, mi segítünk a lebonyolításban és feldolgozásban. Az viszont szakmai szempontból nagyon nem lenne jó, ha településeinken a kisebbségi önkormányzatok a maguk szék-házaiba telepítenék a nemzetiségi könyvtárat s az ezáltal el lenne zárva a nagyközönségtől, szerencsésebb, ha mindenki rendszeresen találkozik a közkönyvtárakban ezekkel a könyvekkel. Ez az egyik, a másik meg a határon túli magyarok támogatása továbbképzések szervezésével, amiért cserébe ők az ottani magyar nyelvű dokumentumokkal látnak el bennünket. Vagyis summázva a dolgokat én azt hiszem kimondhatjuk: igen, ment a könyvtár a világ által elébb ez alatt a tíz év alatt is!

– *Csatlakozom.*

Kőváry E. Péter

A realitások talaján, hurráoptimizmus nélkül

Beszélgetés Futala Tiborral

Kedves Barátaim, nagyon megtisztelőnek érzem, hogy szakmai beszélgetés céljából felkerestetek, hiszen már hat éve kvietáltam („vitézlettem le”), s ezért korántsem biztos, hogy a tervezett beszélgetésből „kijön-e” egyáltalán valami érdemleges. Ha mégis, az álljon a realitás talaján, és ne sugalljon semmiféle hurráoptimizmust. Állok elébetek.

– Volt valaha egy közművelődési könyvtári modell. Most érvényben van-e még? Más modell van-e érvényben? Van-e modell egyáltalán?

Modell, az bizony volt. Többféle értelemben is. Mindenekelőtt volt területi és munkahelyi közművelődési könyvtár. Mindegyik könyvtár valamiféle almodellt képezett. Ugye, emlékeztek rájuk: A, B, C stb. típusú könyvtár, ilyen-olyan üzemi-vállalati könyvtár. Aztán: a közművelődési könyvtár egy bonyolult könyvtári rendszer része volt annak összes gyűjtési-feldolgozási-szolgáltatási konzekvenciájával együtt. A működés rendeltetése is modellszerű volt: kezdetben a mindenoldalúan („vszesztoronnye”) fejlett szocialista embertípus kialakítása, amit csak jóval később váltottak föl az olyan „protestáns” fogalmak, mint a művelődési és szakirodalmi igények kielégítése és az e téren nyújtott tájékoztatás, hogy az 1976. évi 15. számú könyvtári törvényerejű rendelet terminológiájával éljek.

A modell, pontosabban: a modellek egyes összetevői a társadalmi berendezkedéstől függtek, azaz külsődleges – exogén – összetevők voltak, de voltak közöttük belsőlegesek – endogének – is (hálózat, kooperáció stb.), igaz: leginkább a XIX. század végére és a XX. első felére jellemző formában, megfogalmazásban. Hadd jegyezzem meg: az endogén összetevők érvényesülését az exogének igencsak megkönnyítették. Ez a magyarázata annak, hogy a „szocialista könyvtárügy” építésébe felettébb korrektül kapcsolódott be számos korántsem kommunista-szocialista beállítottságú szakférfiú és (egyre több) szakhölgy.

Különösen a közművelődési könyvtárak segítségére rendelt, jórészt népi elkötelezettségű elit tette a dolgát aufklérista elkötelezettséggel. Igen sokszor, bár óvatosan, számítva az összekacsintások energiáira, az igazi párt- és állami kívánalmak ellenére. A kívülről nem is gondolja, hogy még a késői Kádár-rendszerben is hányszor szorult a központi állománygyarapítási tanácsadó, az Új Könyvek, mert felettébb liberálisan értelmezte a három „T” aczéli parancsolatát.

Szó, ami szó: az aufklérista kollégák központi módszertani-szolgáltatási segítségére a modellszerű fejlődés előmozdítása végett meglehetősen nagy szükség

volt. Az ok: országszerte sok intellektuális kvalitásokat nélkülöző „jó elvtárs és elvtársnő” foglalt el szinte a rendszer „végkifejletéig” elsődlegesen fontos posztokat. „Nyúljon szakminisztériumunk és a KMK a hónunk alá” – követelte minden egyes értekezleten Fenyvessiné Góhér Anna, a kecskeméti megyei könyvtár boldog emlékezetű igazgatója, amin az időnként látszatra cinikusan viselkedő aufkléristák vigyorogtak a legdévajabban.

Elég a múltból. Következzék most kérdések azon összetevőjére adandó válaszom, hogy manapság van-e egyáltalán közművelődési könyvtári modell. Már hogyan lenne, több is mint a „szocializmus építésének” végén. Mondom: „közszolgálati könyvtár”, rétegkönyvtár, kölcsönkönyvtár. „Közszolgálati könyvtárak” alatt az önkormányzati könyvtárakat értem. Ez a típus mentődött át a legsértetlenebbül a „kapitalizmus építésének” időszakába. Viszonylag kis számú intézményi veszteségek mellett „mindössze” a közszolgálatosság felé kellett, még inkább: kell majd e könyvtáraknak „jobbra igazodj”-ot produkálniuk. Mindenesetre szeretném, ha a közszolgálati (önkormányzati) könyvtári statisztika tavalyi közzétételét bevezető cím mellől eltűnnék a kérdőjel („Fölfelé a lejtőn?”). Ami korántsem biztos.

A rétegkönyvtáraknak annyiféle modellje van/lesz, amennyi féle szervezet működik az országban. Ami szakszervezeti könyvtár megmarad (ezek túlnyomó része fenntartásilag semmiféle üzemhez-vállalathoz nem fog kapcsolódni), az lesz e nagy csoport egyik alfaja. Feltételezhetőleg – a kapitalisztikus gazdasági konszolidáció egyik jeleként – némileg növekedni fog az üzemek-vállalatok által fenntartott közművelődési könyvtárak száma is. Am ezek is inkább „ott túl a rácson” fognak működni, az adott üzem-vállalat szociális létesítményeinek egyik komponenseként. (Pro memoria: a Horthy-rendszerben a nagyüzemek többségében ilyen könyvtárak működtek.) Más kérdés: ez a rétegkönyvtári alfaj a szakszervezethez fog hasonlítani, esetenként azért is, mert a hajdani szakszervezeti könyvtárak „bús düledékein” fogják egységeiket létrehozni.

A legkülönbözőbb civil szervezetek megint ki fogják találni a „könyvtár nélkül nem szervezet a szervezet” formulát, ha másért nem, mert nélküle minden státutum és szervezeti-működési szabályzat olyannyira suta, hogy majdnem szégyen vele előrukkolni. Tessék csak megnézni a két világháború között létezett szervezetek szabályzatait és gyakran (primitív) nyomtatott könyvtári katalógusait, hogy kitűnjék: igazat beszéltem.

Végül nagyon jelentős számú plébániai, paróchiai, hitközségi és hitegyleti közművelődési könyvtárra lehet számítani. Értesülesem szerint máris meglehetősen sok van belőlük.

Külön válfaj lesznek a kölcsönkönyvtárak (ezek szervezése máris elmaradt a videokölcsönzők szervezéséhez képest, pedig a kettő egyfajta szimbiózis majdhogy kívánatosnak tekinthető), amelyek a „mindennapi olvasmányok” kategóriájában egészen a személyi igények kielégítéséig el fognak menni. (Ez nem utolsó szempont, legalábbis nem annak kellene lennie a közszolgálatosságban is.)

Míg a kölcsönkönyvtárak „személyi igények kielégítésére szólnak”, addig – talán az általam szakszervezetieknek és vállalati-üzemieknél prognosztizált könyvtárak kivételével – a rétegkönyvtárak túlnyomó része ideológiai-tartalmi szempontból is rétegkönyvtár lesz, azaz a spirituális életre buzdítást vagy a neki nem ellentmondó szórakozást, illetve az adott civil szervezet „égővébe” beleférő

irodalmi-ismeretterjesztő, netán tudományos tartalmak terjesztését fogja megcélozni. A közszolgálati (önkormányzati) könyvtáraknak éppen hozzájuk képest kell megtalálniuk szolgáltatási feladataikat.

Számítani lehet rá, hogy a közszolgálati (önkormányzati) könyvtárakon kívül az endogén szakmai követelmények érvényesülése az esetek igen jelentős részében a XIX. század végi módszerekre fog visszaesni, azaz az autszeider leltár-könyvre, a füzetkatalógusra, a kölcsönzések kockás irkába történő bejegyzésére stb. Bár azért ki tudja: nem lesz-e számos és egyre több számítógépes kivétel.

Az önkormányzati könyvtárakon túlmenően működő közművelődési típusú és kölcsönkönyvtárak ne képezzék semmiféle állami érdeklődés tárgyát. Legyenek annyian, amennyien, tegyék a dolgukat, ahogyan akarják, prosperáljanak, ahogy tudnak. Ezzel az állami érdektelenséggel szemben azonban elképzelhetőnek tartok bizonyos önkormányzati érdeklődést: megfelelő garanciák mellett egy-egy ilyen könyvtár elvállalhat községi, külterületi, szociális intézményi stb. könyvtári szerepkört is.

A nem önkormányzati szférával kapcsolatban még azt szeretném leszögezni: miközben a „hivatalos” könyvtárügy közömbös irántuk, de azért semmiféle szakmai közéletből – tanácsadásból, továbbképzésből, egyesületi tagságból, alkalmi kooperációból stb. – nem zárja ki őket. Se könyvtárosaikat, se felügyelőiket, se fenntartóikat.

– Szűnnek meg könyvtárak. Jó-e, hogy megszűnnek avagy rossz? Muszáj, hogy megszűnjenek? Mi a haszna, ha megszűnnek és mi a kára?

Jaj, miképpen is veselkedjem neki a válasznak ebben a kényes témában? Talán így: Lengyelországban – derült ki két évvel ezelőtt – tízezerszámra szűntek meg az ún. szolgáltató pontok (magyar terminológia szerint: könyvtári ellátó helyek), ezer számra a szakszervezeti könyvtárak és százsámra az önkormányzatiak is, ami miatt a szakma meghatározó többségét kitevő lengyel kolléganők különféle civilnek látszó szervezetek nevében félreverték a harangokat. Elfogynak a könyvtárak! Ebek harmincadjára kerül az állományuk! Rengeteg állampolgár marad könyvtári ellátás nélkül! Aztán egyszer csak megszólalt (meg mert szólalni) a törpe minoritás képviselője, egy lengyel kolléga. Nagyjából a következőket mondta. Kár siránkozni a szolgáltató pontok és bizonyos könyvtárak megszűnte miatt, mivel ezáltal egy nem kívánatos helyzet, az elaprózottság számolódott fel végre. És ugyancsak kár a könnyért azon polgárok ellátatlanul maradása miatt, akik évtizedeken át nem tartottak igényt erre az ellátásra. És nem illik a lakosságot okolni azért, mert nem akart a könyvtári ellátásból részesülni. Vagy ha akart is volna, nem talált olyan dokumentumokat az állományban, amelyekre igénye lett volna, mivel a polcokon csak „színvonalas alkotások” sorjázta. Kínos félreértés, hogy a „hozzáértők” évtizedeken át feltételezték, hogy a publikum milliósámra igényli a szóban forgó műveket.

Emlékezetem szerint a lengyel kolléga a fölöslegessé vált állományokkal kapcsolatban – és ez is cinikusan hangzik – annyit jegyzett meg, hogy inkunábulumok és raritások aligha találhatók ezekben a csak eufemisztikusan gyűjteményeknek nevezhető halmazokban.

Sapientia sat! Azt hiszem, a megszűnésekkel kapcsolatos véleményemről, ha lengyel áttétellel is vallottam e kérdésben, elég ennyi. A megszűnéseknek nem

örülök, de nem is szakad meg a szívem miattuk. Nem titok: a kettős közművelődési könyvtári ellátásnak, különösen igencsak „széles nyomtávú” megvalósulásának, soha nem voltam híve. Mindig vidoran hallgattam a hajdani baloldali szocdemek, végül a FSZEK élén álló Révész Ferencnek nagyhangú hozzászólásait a kettős ellátás diszfunkcionális voltáról azokon az értekezleteken, amelyeken az MM is képviseltette magát. Jelesül leginkább Kondor Magdát szerette e címen felbosszantani.

Ezzel szemben a szakszervezeti könyvtárosok önzetlenül dolgozó derékhadát mindig tisztelettel öveztem. S azt sem tagadom: szép számmal akadtak olyan szakszervezeti könyvtárak is, amelyekben igen színvonalas munka folyt. De hát: a kivételek, mégha megannyi is van belőlük (gondoljunk a latin harmadik deklinációra), csak a szabályokat erősítik.

Ami pedig a megszűnt könyvtárak állományát illeti, remélem: „érdemi mértékig” segíti és fogja is még segíteni a határokon túli magyarság anyanyelvű könyvvel való ellátásának javítását. Természetesen, a belföldi hasznosítási lehetőségeken túlmenően. Ezek lehetnek pl. civil szervezeti könyvtárakba, kölcsönkönyvtárakba és egyházközségi könyvtárakba történő (térítéses) „beválogatások” is.

Berekedtem, tartsunk sörszünetet. Elszoktam a fennhangon való hosszas beszédétől.

– Oké. Az egészségünkre! Szólj, ha folytathatjuk.

No, nem bánom, most már araszolhatunk tovább. Kellően „feldobott” ez a három pohárnyi Dr. Eher.

– Következő kérdésünk: a pénzeket ma már sokkal szigorúbban nevesítik, mint régebben. Mit jelent ez a könyvtárak számára? Gondolj például...

Maradjon bennetek a konkrét példa megnevezése, mert a példából bizonyára több is akad, s emiatt méltánytalan volna, ha a példacsoportnak mindössze egyik tagját pécéznénk ki.

– Meglehet: igazad van. Elállunk eredeti szándékunktól. Azt azonban hadd kérdezzük meg, hogy a béreknek igen magas – 90% körüli – aránya a könyvtárak teljes költségvetésében gonosz, leleplező tényként veendő-e, vagy a tisztánlátást elősegítőként?

A kérdés első feléről a következőket: rovatgazdálkodás mindig volt és lesz is. Az más kérdés, hogy a jelentősebb könyvtárak valahogy mindig zseniális gazdasági vezetői a legtöbbször megtalálták azokat a „kényelmesen járható” hágókat és szorosokat (szakmai nyelven: kiskapukat), amelyek igénybevételel meg lehetett kerülni a felettebb zordnak mutatkozó hegyeket, azaz a rovatelőírányzatok „strikt” betartását. Gondolom: a gazdasági vezetők azóta sem lettek kevésbé találékonyak és zseniálisak.

S nagyjából ugyanezt mondhatom el a támogatási pénzek nevesítéséről is. Ebben sem volt hiány, mint ahogy abban sem, hogy ezeket a támogatásokat miként sikerült másra elköltetni. Különösen az MM-támogatások másra költésének volt meg a könnyű lehetősége, mivel a tárca igencsak eltekintett a „mireköltés” ellenőrzésétől.

Egyszer azt javasoltam a közművelődési főosztály (általam egyébként nagyra tartott és kedvelt) vezetőjének, hogy „Bíró elvtársnő, ellenőrizni kellene, hogy

mit csináltak az illetékesek a kiskörzeti szervezésre kiutalt pénzekkel”. Erre ő: „Ugyan Tibike, ha egyszer már odaadtuk azokat a pénzeket, legyenek az övéké.” (NB. Bíró Vera nemcsak engem „tibikézett” le, hanem minden kedveltebb munkatársának is becézett keresztnévét szerette még hivatalos alkalmakkor is használni, így Papp Istvánt Pistiként, Verseghi Györgyöt Gyurikaként, Zircz Pétert Petiként stb. emlegette. No és Kondornét Magdikaként. Ebben a lebilincselő kedvességet és – hadd kérjem verzálissal szedni – a NAGYASSZONY „kivagyiságának” erőteljes hangsúlyozását egyaránt érzékelni lehetett.)

Ideje visszatérnem a tárgyra, kérdések második részére. Azt mindig tudtuk, hogy a magyarországi könyvtárügyben igen magas arányú (és mégis mindig el-elmaradozó fizetésekkel beérni kénytelen) a személyi költségek részesedése. Minél jelentősebb volt egy-egy könyvtár, ez annál inkább jellemző volt rá. Mi ezt a tényt annak idején a pénzügy – mondhatni – zsarolására használtuk fel, érvelvén azzal, hogy mit ér az a malom, amely ugyan jár, foglalkoztatja a molnárokat, csakhát nincs elég újbúza, amit őröljön. Ez mást nem jelentett, mint még némi állománygyarapítási pénzek és szolgáltatási ráfordítások kicsikarását. Hangsúlyozom: sikereink mérsékelték voltak, de azért voltak. A személyzet leépítésétől akkoriban (egy-két átmeneti kivételtől eltekintve), egy munkanélküliséget nem ismerő országban nem kellett félnünk, tehát, ha nem is Zarathusztraként, szólhattunk imígyen.

A mai körülmények között félnék ajánlani az efféle érvelést, mert esetleg nem az „újbúza” mennyiségének megnövelése lenne a vége. Ha én most egy nagy vagy nagyobb közművelődési (közszolgálati) könyvtár igazgatója lennék, igencsak megvizsgálnám: a személyzet összességében és egyedeiben mennyire van leterhelve. „Szélhámos” esetekben (Pais Dezső szerint „szélhámos” az a ló volt, amely

az ötös fogat szélén együtt futott a többi lóval, csak éppen nem húzott semmit) megkeresném a szóban forgó munkatársak foglalkoztatásának (húzásra kényszerítésének) az igényekkel kvadráló új lehetőségeit, végül pedig a lehetséges leghumánusabb utakat-módokat (nyugdíjazás, másutt való elhelyezkedés megtalálása, részfoglalkozásra való áttétel stb.) érvényesítve leépíteném a sehogysem igazolható munkaerőfelesleget. (Mondhatná bárki: ez a nyugdíjas könnyen felesleg össze-vissza. Ám hadd hivatkozzam egyik kérdezőmre, Maurer Péterre, aki tanúsíthatja, hogy ő a rugalmas középvezetők segítségével már a 80-as évek derekán megkezdte az Országos Műszaki Könyvtár túlduzzasztott személyi állományának karcsúsítását. Persze: „nem ingyenbe”, hanem a megmaradó személyzet fizetésjavításának egyidejű megvalósítása mellett.)

– Ha előadást kellene tartanod önkormányzati emberek előtt a „Könyvtár és fenntartója” címen, mik lennének főbb téziseid?

Hál’ Istennek, nekem már ilyen előadást nem kell tartanom. Ennek „keserű poharával” még disznótoros vacsora utáni álmomban sem kínálnám meg magam. Azért nem, mert az önkormányzati hozzászólások – a részükről történő panaszkodás általános modelljének megfelelően – igen hamar elérnek az állam újabb pénzügyi megterhelésének követeléséig. (Korántsem állítom, hogy ez merő demagógia volna, különösen amióta az „állambácsi” mindinkább „államfarkassá” alakítja magát. S én, a nyugdíjas, igazában még csak át sem látom ezeket az állami „miskulanciákat”).

De ha már egyszer feltették a kérdést, hadd próbáljam megválaszolni. Talán – kedvcsinálásként – az önkormányzati (közszolgálati) könyvtárak fontosságának ecsetelésével kezdeném. Elmondanám, hogy a mai képlékeny helyzetben nem utolsósorban a könyvtár állapota jelezheti a településközösségnek, hogy teljesítményképes önkormányzata van-e. E képesség annál is inkább kívánatos, mivel – jelentkezzék az, aki nem ilyen településben illetékes – a közösség tagjainak túlnyomó része már a legközönségesebb mindennapi olvasnivaló – a hírlap, a magazin és a besztszeller – megvásárlására sem képes, nem is beszélve az efölötti színvonalú irodalomról. Nem véletlen, hogy az önkormányzati könyvtárak igénybevétele oly sok évnyi csökkenés és stagnálás után már 1994-ben megugrott.

Aztán rátérnék arra, hogy a különféle nagyságrendű települések önkormányzatainak korántsem azonosak a könyvtárfenntartási gondjaik. Míg a kisebb települések könyvtárainak a helyi igények és a rendelkezésre álló, azaz pontosabban: a minél magasabb színvonalon „kigazdálkodott”, „kiügyeskedett”, pályázatok révén megnövelt lehetőségek metszetében és a köz képvisellete által szentesítve kell – kellene – működniük, addig a megyei, a központi városi, esetenként a nagyközségi könyvtáraknak e megfelelés mellett meg kell felelniük az országos szakirodalmi információs rendszer tervezetében foglalt ajánlásoknak is. Ez utóbbi korántsem olcsó mulatság, de megéri... Hogy miért? Pl. egy kisebb-nagyobb régió intenzívebb felzárkózásának, gyorsabb felemelkedésének és modernizálásának információs garanciái egyikeként.

Végül t. hallgatóimat egy önkormányzati könyvtári törvénnyel „fenyegetném meg”, amelyre azért van szükség, hogy a renyhébb önkormányzatokkal rendelkező települések könyvtárai se maradjanak le túlságosan az európeér önkor-

mányzatok fenntartotta könyvtárak mögött. Ebben a törvényben benne lenne minden, ami fenntartói-fejlesztői kötelezettség az önkormányzatokra háramlik, de az is, amibe a múlt tanácsi közbeavatkozási gyakorlatát követve nem szabad ismét beleesniük. Főként szűken vett szakmai kérdésekben lesz tilos a kekeckedés. További különbség a hajdani szabályozásokhoz képest az volna, hogy a kötelezettségeket illetően részletesebb és differenciáltabb lenne az új alapszabály.

– Régi törvénycsinálóként miként vélekedsz az újabb törvénycsinálásokról, törvénycsinálókról, törvénycsináló folyamatokról? Hallottuk az imént, hogy egy önkormányzati könyvtári törvény kedvedre való volna.

Igen, igen. Elsősorban amiatt, mert alighanem nagyobb ellenállások nélkül lehetne megalkotni. Akárcsak egy másik törvényt: a nemzeti könyvtárról és az országos hatókörű szakkönyvtárakról szólót. Bizonyára lehetne még kötelezpéldány szolgáltatási törvény, ám ezen túlmenően nem szabadna sem további könyvtári törvényekre, sem pedig valamiféle átfogó – komplex – törvényre törekednünk. Eddigi bukásaink megmutatták: kár a gőzért. A különböző szakkönyvtári és iskolai könyvtári ellátást az ellátandó területek törvényeibe kellene „beplántálni”. De ne olyan „halvány és korszerűtlen módon”, mint azt a felsőoktatási és a közoktatási törvény teszi.

Noha a hajdani szocialista országok mindegyikében már 1990 táján nekiláttak az új könyvtári törvények elkészítésének, de csak az oroszoknak sikerült a múlt év októberében az új törvényt tető alá hozniuk. Mégpedig igencsak komplexet. Ha valamire hasonlít ez az új alapszabály, akkor a mi 1976. évi törvényerejű rendeletünkre. Persze: mutatis mutandis. Nem hiába mondogattam annak idején (Papp István kontráztott hozzá), hogy a mi törvényünk meghatározta szuper rendszer, amely – természetesen – harmadában sem valósult meg, a Szovjetuniónak is megtenné. Hát most majd az Oroszországi Föderációnak teszi meg. Az is elég nagy.

– Az információáramlásban mit kell tennie az államnak. Álljon félre? Irányítsa az áramlást? Mi a fenét tegyen?

Félre semmiképpen se álljon. Tettként annyit garantáljon, amennyit a közművelődési könyvtári, illetve a nemzeti könyvtári törvénybe kötelezettségeként „beletenni” megenged. Ez optimális vagy az optimálist megközelítő esetben nem is olyan kevés. A szakmán is múlik, hogy legalább az optimálist megközelítő garanciák kodifikálást nyerjenek.

Irányítani semmiféle áramlást ne irányítson az állam. Az említett törvények legyenek olyanok, amelyek betartásával a rendeltetésszerű működés és fejlődés megvalósítható. Ezzel szemben kell valamiféle instancia – egyfajta postaláda –, amelybe a könyvtári-könyvtárügyi kívánalmak az illetékes magas rangú állami szerveknek címezve mintegy bedobhatók. E megkeresésekre – s ez legyen az instancia egyik dolga – illik megfelelő találkozásokat, konzultációkat szervezni, illetve érdemi választ reális időben kicsikarni rájuk. A szóban forgó instanciával (mindegy: mi lesz a neve, hol székel majd) kapcsolatos törvényi előírások mind a közművelődési, mind a nemzeti könyvtári törvénybe azonos szöveggel kerülhetnének be. Az utalásos megoldás is megfelelő lenne.

Ha egyáltalán valaki hajlandó egész eddig követni mondanivalómat, megkérdezheti: és hol van a könyvtárosképzés (válaszom: ez a felsőoktatás dolga; ha lesz kereslet könyvtárosok iránt, biztosan lesz „amilyet csak óhajtani tetszik” formájú-tartalmú képzés), a KMK-ról vagy valami könyvtári kutatóintézetéről nem kellene-e paragrafusokat alkotni (de, – a nemzeti könyvtári törvényben), a fejlesztési alapokról és alapítványokról miért nem esett egy szó sem (mert itt megvannak az általános jogszabályok, hogy létesülnek-e ilyen könyvtári alapok és alapítványok, az a korábban említett könyvtári kívánalmak kielégítésének „kiharcolásától” függ). Az egyesület, kamara valójában civil szerveződés, ezért jobb megoldás, mint az OKT. Az államnak a „könyvtári-könyvtárügyi kívánalmak” kielégítése címszó alatt azért célszerű ezeket támogatnia és rájuk hallgatnia, mert a maguk területén a közjót szolgálják, amelyről tudjuk: „Salus rei publicae suprema lex esto”.

– Mi az állásfoglalásod a könyvtári sztrájkokkal kapcsolatban? Sztrájkolhat-e egy könyvtáros? Beleférhet ez a könyvtári etikába?

Hadd kérdezzek vissza: van-e valahol olyan sztrájktörvényi paragrafus, amely tiltaná a könyvtárosok munkabeszüntetését. Ugye, Ti sem tudtok róla. Akkor miért ne sztrájkolhatna?

De bujkál bennem a kisördög: kérdéseikkel egy régi-régi viccet juttattatok az eszembe. Így szól: megkérdezik a jereváni rádiótól, felépíthető-e Svájcban a szocializmus. A válasz: fel, de minek. Hát a könyvtáros is sztrájkolhat, de minek. A sztrájkhoz ui. bizonyos tömegekre van szükség. Képzéjétek csak el, hogy – s itt készakarva mondom fiktív nevet és településnevet – Nefelejcs Réka, a cikefai egy szem függetlenített könyvtáros reggel kitúzi a könyvtár ajtajára: „Ma sztrájkolok.” Kinevetné a fél falu. Szerintem még egy-egy megyéből összetrombitált könyvtárosállomány sem képez észrevehető tömeget. Talán ha a szakszervezet országosan, az összes közalkalmazottal együtt szervezi meg az akciót. Én azonban el tudok képzelni az állam és a pénzügyminiszter számára ennél bosszantóbb és kellemetlenebb formákat is, de nem adom ki őket. Majd bolond lennék. Nem én vagyok a szakszervezet.

– Mi a véleményed arról, hogy újabban a könyvtárak igazgatói között egyre nagyobb számban találhatók könyvtárosok? Hogy az OSZK főigazgatója – a „number van” magyar könyvtáros – szintén könyvtáros végzettségű, azaz virtigli pályatárs.

Örülök e trendnek. Nem a „köztünk volt, köztünk marad”, sem az „ő azért a mi kutyánk kölyke” értelmében, hanem abban az értelemben, hogy a felsőfokú szakmai képzés keretében az elmúlt húsz-huszonöt év alatt széles látókörű, nagy tudású és a társadalomban eredményesen mozogni tudó, nem intro-, hanem extrovertált egyedeket is sikerült kiképezni, olyan egyedeket, akik számos más, „dicsőbb” pályán is könnyen konvertálható tulajdonságaik ellenére megmaradtak könyvtárosoknak.

De még mielőtt ellágyulva dicsérni kezdeném őket, hozzátok már elő azt jól lehűtött sört, mert különben mindjárt elepedek. No, jó. Csakhogy. Proszit.

– Proszit. És köszönjük az interjút.

Maurer Péter – Vajda Kornél

Gyűjteményeink elhelyezése: környezeti és raktározási követelmények könyvtárak és levéltárak számára

Az alábbi cikk Mirjam Foot (Gyűjteményi és állományvédelmi igazgató, British Library) „Housing our collections: Environment and storage for libraries and archives” c. előadásának fordítása. Az előadás az IFLA 1995. évi isztambuli konferenciáján a Konzerválási szekció (Könyvtárápületek és állományvédelem) címmel rendezett ülésén hangzott el.

A könyvtári és levéltári gyűjtemények irányítását a könyvtárnak vagy a gyűjteménynek a szerepe és jellege kell, hogy meghatározza. A kölcsönző közkönyvtárak funkciója más, mint a tudományos könyvtáraké, és ugyancsak más egy nemzeti könyvtár vagy nemzeti levéltár szerepe és felelőssége, mint egy egyetemi könyvtaré. Következésképpen egy olyan könyvtárnak, amelynek gyűjteményeit elsődlegesen a rövidtávú használat vagy csak a kölcsönzés céljából hozták létre, vagyis azért, hogy az anyag *most* elérhető legyen, de nem azzal a szándékkal, hogy hosszabb távon megtartsák, más megőrzési, raktározási és állományvédelmi politikára van szüksége, mint annak a könyvtárnak vagy levéltárnak, amelynek gyűjteményeit most intenzíven használják ugyan, de amelynek az a szándéka, hogy a jövő nemzedékek számára is használható állapotban megőrizze azokat. A mód, ahogy a gyűjteményeket kezelik és elhelyezik, és a körülmények, amelyek között tárolják őket, közvetlenül kellene, hogy következzenek beszerzésük okából és céljából, használatuk mértékéből és módjából, valamint a döntésekből, hogy meg kell-e őket őrizni, vagy nem, és ha igen, mennyi ideig. Bár a különböző könyvtárak és levéltárak célja és szerepe nagy mértékben eltér egymástól, mindegyik beszerez dokumentumokat, legtöbbször azért, hogy azt használhatóvá tegye, most vagy később, és mindegyik meg akarja őrizni azokat rövidebb-hosszabb ideig, egyese az örökkévalóságig.

Aligha kell magyarázni, miért kell a hosszútávú megőrzésre szánt könyvtári és levéltári gyűjteményeket gondosabban szabályozott körülmények között raktározni, mint azokat, amelyeket leselejteznek, mihelyt információtartalmuk elveszíti pillanatnyi érdekességét, vagy mihelyt a nagymértékű használat miatt tönkremennek. Azt sem szükséges hangsúlyozni, hogy a szabadpolcos gyűjtemények más raktári paramétereiket igényelnek, mint azok, amelyek rejtve vannak a közönség és keze elől.

A gyűjtemények jellege: koruk, ritkaságuk és értékük, anyagaik és szerkezetük, méretük és formájuk, meghatározzák raktározásuk körülményeit. Senki nem vitatná, hogy egy modern referenzs könyvet, egy 18. századi, kötés nélküli

újsággyűjteményt, térképlapokat, egy 12. századi, illuminált, ékszerkötésű Bibliát és egy mikrofilm tekercset más és más módon kell a raktárban tárolni. Egyesek nagyobb biztonságot igényelnek, másoknak más és/vagy jobban szabályozott környezetre és külön védelemre van szükségük; egyeseket fiókban vagy fektetve kell raktározni, másokat polcokon, függőlegesen. Ha végigtekintünk a könyvtári és levéltári anyagok végtelen változatosságán, a jósló csontoktól és az agyagtábláktól a pecsétekig, glóbuszokig, tekercesekig, egyes lapokból álló csomókig, naplókig, folyóiratokig, modern, papírfedelű könyvekig, mikroficke-ekig és CD-ROM-okig (és minden más, ami ezek között van), nyilvánvalóvá válik, hogy nem létezik az „ideális (vagy akár csak átlagos) könyvtári és levéltári raktári körülmények” fogalma. Ideálisan, a raktári körülményeket azokhoz az anyagokhoz kellene igazítani, amelyekből a gyűjtemények felépülnek, de a legtöbb könyvtár számára ez gyakorlatilag nem oldható meg. Ráadásul, sok könyvtári egység maga is több anyag keveréke (papír, pergamen, fa, papírlemez, fényképek, bőr, cérna, ragasztó stb.), amely anyagok mindegyike számára mások az optimális körülmények. Kompromisszumokat kell kötni, és meg kell találni az egyensúlyt. Az elektronikus dokumentumok „elhelyezése” vagy „raktározása” a könyvtári és levéltári gyűjteményigazgatásnak egy egészen új szempontját veti föl. Nemcsak azért, mert a video lemezek, szalagok, CD-ROM-ok stb. más raktári körülményeket igényelnek, mint amelyek megfelelnek a cellulóz-alapú és más hagyományos könyvtári és levéltári anyagoknak, hanem azért is, mert inkább az információtartalom az, amit raktározunk és megőrizzünk, nem annak hordozója. Ezen felül, amikor a digitális anyagokról és adatbázisokról beszélünk, az elhelyezés (tárolás) vagy raktározás más értelmet nyer. A digitális és telekommunikációs technológiák nyújtotta lehetőségek révén, a hangsúly a „birtoklástól” (és ennél fogva a raktározástól) a hozzáférhetőség felé toódik el, úgy, hogy az információ tárolásának tulajdonképpeni helye lényegtelené válik, míg az információtartalom, az ismeret, amit az új médiumok hordoznak, az, amit meg kell őrizni. A digitális médiával kapcsolatban az információhoz való hozzáférés megkönnyítése kerül középpontba inkább, mint – az ismeret átvitelének integráns részeként – a hordozó. Ezért, a hordozó tulajdonlásának, elhelyezésének és raktározásának egész fogalomköre lényegtelené válik. Ami lényeges marad, az az információtartalom megőrzésének felelőssége. De ez a felfrissítést, átmásolást, új hordozóra való átvitelt jelenti inkább, mint azt a fajta védelmet és raktározást, ahogy az analóg anyagokat védjük és raktározzuk.

Az utóbbi években az állományvédelem filozófiája elmozdult a technológiába vetett túlzott bizalom és a technológia kiterjedt használata felől a minimális beavatkozás felé. A modern restaurátorok és könyvtárosok jobban kedvelik az egyszerűbb, kevésbé költséges és kisebb beavatkozással járó módszereket. A hangsúly a helyreállító (restauráló) kezelésekről a megelőző állományvédelmi programokra helyeződött át. Következésképpen, a gyűjtemények raktározása, környezetünk és raktári körülményeik fontosabbá váltak, és gondosabban figyelembe veszik őket. A körülményekre vonatkozó irányelvek és szabványok az első szükséges lépést jelentik, de ezeknek közvetlen kapcsolatban kell lenniük az illető gyűjtemény ismert fizikai jellemzőivel, és nem különülhetnek el annak az anyagnak a funkciójától és használatától, amelyre a raktári és környezeti körülményeket előírják.

Több ország jelentetett már meg a könyvtári és levéltári anyagok raktározására vonatkozó szabványokat. Nem túl régen, az ISO (Nemzetközi Szabványügyi Hivatal) felállított egy munkacsoportot a könyvtári és levéltári raktározás nemzetközi szabványtervezetének elkészítésére. A tervezetet hivatalosan idén májusban mutattk be az ISO tanácskozáson. Ez a tervezet a gyűjtemények hosszútávú raktározására koncentrál, és mivel nagy mértékben különböző éghajlati és gazdasági körülmények között kell alkalmazhatónak lennie, kerüli azt, hogy abszolút számokat adjon meg. Ehelyett bemutatja azokat a tényezőket és általános szabályokat, amelyeket tekintetbe kell venni egy új raktárépület tervezésénél, vagy egy meglévő épület átalakításánál. Foglalkozik minden anyaggal, amit általában a könyvtárakban és levéltárakban raktároznak, a különleges anyagok esetében pedig hivatkozik a létező szabványokra, ahol és amikor ilyen szabványok vannak. Az új szabványtervezet irányelveket tartalmaz az épület helyének megválasztására; azt ajánlja, hogy a raktár önálló legyen és iránymutatást ad a biztonságra; hangsúlyozza a klimatikus tehetetlenség elvét, és tárgyalja a könyvtári és levéltári raktár tervezésének és berendezésének követelményeit. Jelzéseket ad a hőmérséklet és légnedvesség paraméterek szabályozására, valamint a világításra és a levegő minőségére; hasznos irányelveket ad a tűjelzésre és a tűzoltó rendszerekre. A munkacsoport ugyan elhatározta, hogy nem megy bele a raktári irányítás tárgyalásába, de kiderült, hogy lehetetlen ezt a területet egészében elkerülni, mivel szükségesnek mutatkozott, hogy ajánlásokat készítsenek a polcokra és egyéb bútorzatra valamint a különböző típusú anyagok tárolására szolgáló eszközökre vonatkozóan, éppúgy, mint a takarításra és fertőtlenítésre, a katasztrófára való tervezésre és a kiállításokra is.

Ez a nemzetközi szabványtervezet semmiképpen nem annyira részletes, mint egyes nemzeti szabványok, de nem is lehet az, ha világméretű közönséget akar szolgálni. Gyakori, hogy a létező helyi építési, vagy egészségügyi és biztonsági előírások csak egy adott országra vonatkoznak, és hogy egyedi éghajlati vagy társadalmi-gazdasági körülmények különböző részletes irányelveket tesznek szükségessé. Ilyen szabványokra és irányelvekre szükség van, de ésszerűen és gyakorlatiasan kell értelmezni és alkalmazni őket. A könyvtár és a levéltár funkcióját és a gyűjtemények szükségleteit kell szolgálniuk. Nincs semmi értelme annak, hogy egy vagyont költsenek egy tökéletes légkondicionáló rendszerre, amely a hőmérsékletet állandó 16 °C-on és a relatív légnedvesség értékét 50%-on tartja és szűrői minden légszennyező anyagot kiszűrnék, ha az egy modern, kölcsönző könyvtár raktárában van, amely arra büszke, hogy a legutolsó, leginkább releváns, pillanatnyilag legérvényesebb információkat nyújtja, amint azok megjelennek. Hasonlóképpen, nincs értelme egy sokat használt referenz gyűjteményt nagyon alacsony hőmérsékleten és relatív légnedvességtartalom mellett raktározni, mivel ez csak problémákat jelent az anyagok hirtelen kiterjedése és/vagy a nedvesség lecsapódása miatt, amikor a raktárból az olvasóterembe viszik az anyagokat.

Amikor a környezeti és raktári körülményekre vonatkozó irányelveket és szabványokat értelmezik és alkalmazzák, figyelembe kell venni az anyag raktározásának helyén uralkodó éghajlatot, míg a szabványok alkalmazását bizonyára korlátozza a meglévő könyvtár- vagy raktárépület, és a felhasználható anyagiak. A többnyire mérsékelt éghajlaton, ahol nincs sem túl hideg, sem túl meleg, és

nincsenek rövid időn belüli, különösen nagy hőingadozások, sokkal könnyebb a gyűjtemények raktározása során fenntartani a viszonylag állandó és viszonylag megfelelő környezeti körülményeket. Másrészt, a világnak azon a részén, ahol a nyarak forrók és nedvesek, télen pedig a külső hőmérséklet jóval fagypont alá süllyed és a központi fűtés meleg, száraz levegőt szolgáltat, valóban nagy probléma a raktárat és az olvasói tereket olyan hőmérsékleten és légnedvességben tartani, ami elfogadható mind a könyvtári és levéltári anyagok, mind az emberek számára. Hegyes vidékeken, ahol a hegy belsejében mély barlangokat lehet könyvtári vagy levéltári raktár céljára használni, nem gond az állandó környezeti körülmények fenntartása, feltéve, hogy nem kell az anyagok használata miatt azokat nagy hőmérséklet- és relatív légnedvesség-változásoknak kitenni. Másrészt, a helyzet kedvezőtlenebb például Dél-Amerika vagy India városaiban, ahol a hőmérsékletet és a nedvességtartalmat mechanikai eszközökkel kellene alacsony értékeken tartani, ugyanakkor ez ott anyagilag nem engedhető meg.

Az uralkodó társadalmi éghajlatot is tekintetbe kell venni. A raktári körülmények biztonsága több figyelmet igényel városokban, ahol nagy a bűnözés aránya, vagy a politikailag instabil országokban. A terrorizmus az utóbbi években jóval komolyabb fenyegetéssé vált, bár egyes országokban a politikai nyugtalan-ság évszázadok óta része a mindennapi életnek. A lopás – az olvasók és a könyvtári dolgozók részéről egyaránt – szintén tény, és ezért olyan raktári és olvasási feltételeket kell teremteni, amelyek a kockázatot a minimálisra csökkentik.

Az épület, amelyben a gyűjteményeket tartják, nagyon megnedvezítheti a raktári körülményekre vonatkozó, nemzeti vagy nemzetközi szabványok alkalmazását. Középkori, vagy 16. századi épületek, amelyeknek vastag falaik és kicsi ablakaik vannak, természetes szigetelést nyújtanak, és, feltéve, hogy megfelelő a

fenntartásuk, kiváló raktári körülményeket biztosíthatnak. A 19. századi és 20. század eleji épületek, ha rossz volt a karbantartásuk, mára már hasznos élettartamuk végére értek, és falaik egyre jobban nedvesednek, az alagsorok beáznak, rosszul vagy alig vannak szigetelve, és nagy, rosszul záródó ablakaik vannak, te-
tejük lyukas. A falon kívül vezetett fűtés-csővek száraz meleg légszákok kialakulását, a kívül vezetett vasgerendák pedig a nedvesség kondenzálódását idézik elő. Ugyanakkor, az ilyen épületekbe nem könnyű kielégítő légkondicionálást beszerezni, sem szigetelni a huzat és a légszennyezés ellen. Az ablakokat dupla üvegezéssel lehet ellátni, amelyre rolót vagy ultraibolya sugárzástól védő ernyőket lehet tenni, a csöveket be lehet vonni, a tetőt ki lehet javítani, a gyűjtemény egyes részeit dobozokba lehet tenni, és így védeni a fénytől, nedvességtől és szennyezéstől, de mindez inkább csak késlelteti a bajokat.

Egy erre a célra épült könyvtár- vagy raktárépületben, amelyben jól szigetelt és jól védett raktárterek vannak, messze kisebb gondot jelent a megfelelő körülmények fenntartása, ha egyszer sikerült létrehozni őket. De még új és e célra épült épületekben is válhat a légkondicionáló berendezés működtetése lehetetlenül költséges, amint ezt több könyvtár és levéltár már tapasztalta. Csak egyes kiválasztott területeken működtetni, vagy ki- és bekapcsolni, nem megoldás. Nemcsak azért nem, mert árthat a berendezésnek, hanem azért sem, mert olyan változásokat idéz elő a hőmérsékletben és a relatív légnedvességben, ami önmagában is nagyon veszélyes lehet.

A gyűjtemények biztonságos védelmének és a katasztrófák megelőzésének vagy a velük való megbirkózásnak a szükségessége szintén hatással van a gyűjtemények elhelyezésének módjára. A nagy biztonságú területek gyakran kívánatosak, és feltétlenül szükségesek lehetnek, de a biztonsági előírások, amelyek túl szigorúak, és a belépést egy vagy két személyre korlátozzák, hirtelen veszély esetén önmaguk ellen fordulhatnak. Az ésszerűen szabályozott bejutásnak követelménynek kell lennie, ha bármiféle biztonsági raktározást terveznek. A katasztrófa megelőzési és felkészülési terveknek teljesen világossá kell tenniük nemcsak azt, hogy hol raktározzák a legértékesebb állományt, de azt is, hogy lehet azt elérni, és, ha kell, gyorsan eltávolítani. A katasztrófa terveknek információkat kell tartalmazniuk az ismert akadályokról és fel kell tüntetniük több bejutási pontot és útvonalat is. Életbevágóan fontos a gyors összeköttetés a tűzoltó szolgálattal, és a jó kapcsolatok kialakítása olyan intézményekkel és vállalatokkal, amelyek szakszerű fagyasztó és restauráló lehetőségekkel rendelkeznek, valamint olyanokkal, amelyek tartalék felszerelést tudnak nyújtani. Azok, akik felelősek a katasztrófa kézbentartásáért, vagy saját maguk kell ismerjék, hogyan lehet működtetni a hőmérséklet- és nedvességszabályozást, vagy azonnal el kell tudniuk érni azokat, akik ezt ismerik. Itt most nem téma a katasztrófa megelőzés vagy kézbentartás, de a mindenféle katasztrófák lehetőségét és megelőzésük vagy elhárításuk különböző módjait tekintetbe kell venni a raktárterek tervezésénél. Például, az épületnek mind a szerkezete, mind az anyagok, amelyekből épül, mind a bútorszat anyagai tűzállóak kell, hogy legyenek, és bomlásuk során nem idézhetnek elő nagymennyiségű koromképződést. A nagy raktártereket tűzrekeszre kell osztani, és automatikus tűzjelző és tűzoltó rendszereket kell felszerelni. Újabb tapasztalatok rámutattak arra, milyen fontos a tűz gyors

jelzése és elfojtása, még mielőtt a tűz fellobban. Mivel a Halon gázokat már nem lehet használni, a szén-dioxid pedig csak kis, légmentesen zárt terekben alkalmas, ahol emberek nem tartózkodnak, komolyan tekintetbe kell venni a hatékony és gyorsan működő sprinkler (önműködő, vízzel oltó) rendszereket. A vízpárával működő rendszerek biztatónak látszanak, de a kereskedelemben még nem kaphatóak. A füst és korom keletkezését nehéz megakadályozni, és nagy károkat okozhatnak. A hatékony füstelszívás és a jól szabályozott ventiláció nagyon ajánlatos.

A víz mindenképpen ellensége a könyveknek és iratoknak, származzék akár a tűzoltásból, akár a tető hiányosságaiból vagy árvízből. Mára azonban jobban ismert ellenség lett, amely ellen fagyasztással és fagyasztva szárítással lehet küzdeni. Mindazonáltal, az épület szerkezete és a hatékony lefolyórendszer nagy mértékben megelőzheti a víz szabályozatlan bejutását vagy egy árvíz vagy tűz után a víz benmaradását.

A szennyeződés és por, valamint – főleg városokban – a légszennyező anyagok, mint a kén-dioxid, nitrogén-oxidok, ózon, klór, mind károsítják a könyvtári és levéltári anyagokat. A levegő minőségét a raktárban rendszeresen figyelni kell, és, ha szükséges, szűrőrendszert kell használni mind a légszennyező gázok, mind a porrészecskék kiszűrésére.

Fontos ezeknek a szűrőrendszereknek a megfelelő karbantartása. Különösen a fényképezési anyagok, a hangfelvételek, optikai lemezek és mágneses hordozók nagyon érzékenyek az oxidáló szennyezésekre, ezért, ideális esetben, külön kell őket raktározni. Fontos a megfelelő ventiláció, és elegendő teret kell hagyni az emeletek, falak, mennyezetek és a raktári bútorok, valamint a polcállványok között is, mivel az álló levegő kedvez a penészgomba növekedésének. Ha nincs természetes szellőzés (légcser), olyan ventilációs rendszert kell beépíteni, amely óránként legalább öt légcserét végez, és legalább 20% friss levegőt juttat be egyszerűen.

Sokat írtak már a levegő hőmérsékletének és relatív nedvességtartalmának szabályozásáról. Minden kémiai reakciót, ami hat a könyvtári anyagokra, gyorsít a hő, és nedvesség jelenlétében mennek végbe. Ezért fontos, hogy a hőmérséklet olyan alacsony legyen, amennyire az gyakorlatilag lehetséges. Másrészt, a túl alacsony nedvességszint (magas hőmérséklet mellett) az anyagok kiszáradását idézi elő, ami törékenységet okoz. A hőmérséklet és a nedvességtartalom szoros kapcsolatban vannak, és nem tekinthetők egymástól elkülönítve. Különösen fontos, hogy a lehető legkevesebb hirtelen változás (fluktuáció) következzen be. Ezen felül az anyag használatának mértéke is fontos tényező. A hideg raktározás olyan anyagok esetében felel meg, amelyeket nem, vagy csak nagyon ritkán használnak. Ha azonban ilyen anyagot használatra ki kell adni, nagyon gondosan kell szobahőmérsékletre és a normál relatív légnedvességtartalomra újra-kondicionálni. A fény által okozott kár összeadódik, és az intenzitást, a hatóidőt és hullámhosszelosztást kell figyelembe venni. Ultraibolya szűrők és szóró felületek (diffúzorok) alkalmazása ajánlott. Általános szabályként mondható, hogy a raktárhelyiséget nem szabad jobban megvilágítani, mint amennyire az a dokumentumok kivételéhez és visszarakásához szükséges.

Ezeket az irányelveket teljességükben a muzeális, hosszú távon megőrzendő gyűjtemények esetében kell alkalmazni. De, a gyűjtemények nem statikusak. Nő-

nek, és változtathatják funkciójukat. Azok a gyűjtemények, amelyeket elsősorban kölcsönzésre használtak, referenz gyűjteményekké válhatnak (és fordítva), míg a ma szabadpolcos anyagból később raktárban tartott, muzeális állomány lehet. A használatban és funkcióban bekövetkező változások magukkal hozzák azt, hogy más raktártérre és körülményekre lesz szükség. Ez azt jelentheti, hogy az anyagot időnként költöztetni kell az épületen belül, ahol használják, vagy ebből az épületből egy távolabbi helyre (ahol nem használják); kevésbé biztonságos területről egy biztonságosabbra; vagy esetleg egy könyvtár különböző helyeken raktározott részeit együvé kell költöztetni, tehát többféle, különböző körülmények közül egységes, de más körülmények közé kell vinni őket. Azt, hogy az ilyen költöztetések a gyűjtemények biztonságát veszélyeztetik, aligha kell hangsúlyozni. Minden megbolydítás, extra mozgatás, változás a körülményekben, kockázatos a gyűjteményre nézve. Feladatunk az, hogy az ilyen kockázatokat minimálisra csökkentsük, és megpróbáljuk megelőzni őket. Bármilyen költözésről legyen is szó, a tervezés és a felkészülés nem lehet túlságosan gondos vagy részletező.

A gyűjtemények megnövekedése gyakran eredményezi elhelyezési módjuknak teljes újragondolását. Ha egy könyvtár vagy levéltár egy nagy város központjában van, ahol a hely nagyon értékes és a földárak vagy bérleti díjak az évig szöktek, szükségessé válhat, hogy a raktározást a használattal kapcsolják össze, és a kevésbé vagy egyáltalán nem használt anyagot máshol helyezték el, lehetőleg tömören raktározva, viszonylag alacsony hőmérsékleten egy távolabbi helyen, ahol a költségek jelentősen kisebbek. A legtöbb, ha nem az összes könyvtár és levéltár állandó küzdelmet folytat a növekedő állományokkal és az ebből következő helyhiánnyal. Soha sem lesz arra elég hely, hogy mindent meg-

tartsanak és raktározzanak, még abban a valószínűtlen esetben sem, ha valaha elég pénz volna arra, hogy mindent beszerezzenek. Ezért döntéseket kell hozni, nemcsak a távoli helyen való tömör raktározásról, hanem a más hordozóra való átvitelről és az eredeti példányok selejtezéséről, vagy egyszerűen a selejtezésről. Nem könnyű megteremteni a helyben való és a távoli raktározás közötti egyensúlyt, mivel sok tapasztalatot és ismeretet igényel, a gyűjtemények használati módját illetően. A használóktól származó információk is nélkülözhetetlenek. A más hordozóra, akár mikrofilmre, mikrofiche-re vagy digitális formára való átvitel kézenfekvő módszernek látszik arra, hogy megküzdjünk a raktári helyhiánnyal. De arról, hogy az eredetit meg kell-e őrizni, ha a helyettesítő másolat elkészült, egyáltalán nem lehet mechanikusan dönteni. Ha a másolat rendelkezésre áll, az eredetit el lehet szállítani egy távoli helyen lévő, hűvös, tömör raktárba, de elérkezhet az a perc is, amikor már a távoli raktárban sem lesz hely, és akkor mindenképpen meg kell hozni a nehéz döntést, arról, mit selejtezzünk ki, és mit tartsunk meg. Az ilyen döntéseknek az anyag jellegén, a későbbi, valószínű használatán és a használat valószínű célján kell alapulniuk, a közeli és a távolabbi jövőben egyaránt. Ezekhez a döntésekhez ismerni kell azt is, hogy az adott anyag az országban vagy külföldön mennyire érhető el. A jövőbeli használói nemzedékek igényeinek felbecsülése nem könnyű feladat, de meg kell tenni, amikor bármilyen anyag selejtezéséről döntünk. A könyvtárak közötti aktív együttműködés minimálisra csökkenti annak esélyét, hogy ritka vagy egyedí anyagot valahol kiselejtezzek.

A gyűjtemények szükségleteit a raktárban a gyűjtemények jellege és használatuk funkciója határozza meg, a raktározási politikát pedig a könyvtárnak vagy levéltárnak a céljai és funkciója. Ha egy raktározási politikát egyszer megfogalmaznak, akkor azt meg is kell valósítani, aminek sikere nagy mértékben függ az erre fordítható erőforrásoktól. Az olyan emberi erőforrások, mint az értelem, felfogó képesség, ismeretek, a józan ész, idő és energia mind életbevágóan fontosak, de megfelelő anyagiak nélkül nincs esély arra, hogy a raktározási politika vagy a raktározási program – akármilyen gondosan és jól gondolták is ki azokat – megvalósuljon. A raktározás, bár rendkívül lényeges és alapvető funkció, nem az egyetlen, amely a könyvtár vagy a levéltár anyagi eszközeit igényli. Mielőtt meghatározzuk, hogy hol van az állomány raktározására fordított anyagiaknak a helye a pénzforrásokat terhelő egyéb igények között, meg kell néznünk, mi a kapcsolata más könyvtári és levéltári funkciókkal.

Ha a *gyarapítást* tekintjük, a könyvtáraknak vagy levéltáraknak meg kell határozni, hogy egy bizonyos művet miért, milyen célból szerez be. Ha ez csak egy vagy legfeljebb két évi használatot jelent, a raktározási körülmények kevésbé lényegesek (feltéve, hogy nem okozzák kifejezetten a mű gyors károsodását), mint ha egy művet az állományban való tartó megőrzés szándékával szereznek be. Ebben az esetben, a megőrzés és annak hatása a raktári körülményekre, gyakorlatilag éppen olyan fontossá válik, mint a mű beszerzése. A *hozzáférhetőség* és a raktározás közötti kapcsolatot is tekintetbe kell venni. A szabadpolcos anyag, funkciójából eredően, kevésbé biztonságos elhelyezést kap, mint a zárt raktárban lévő, azaz nem közvetlenül hozzáférhető. Olyan hőmérséklet és relatív légnedvesség mellett kell tartani, amely ésszerűen kényelmes a használók szá-

mára. A katalógusok vagy állományjegyzékek révén való hozzáférhetőség hatásal van a raktározási szükségletekre. A jobb, könnyebben hozzáférhető katalógusok, amelyek a könyvtári hálózatokban szélesebb körben rendelkezésre állnak, a használatot növelni fogják, ezért megnő a védelem iránti igény is. Ez a védelem jelenthet dobozokat vagy burkolatokat, de jelentheti a raktári berendezés vagy a környezet körülmények javítását is. Másrészt, a katalógusok irányíthatják a használatot a helyettesítő másolatok felé is, így védve az eredeti anyagot a túlzott használatától, ami viszont megvalósíthatóvá teszi a távoli, hűvös raktárban való tárolást.

A kapcsolat a *közönségszolgálat* politikája és gyakorlata valamint a raktározási körülmények között szintén fontos. A megfelelő biztonsági politika, vagy egy olyan politika, amely korlátozza az eredetihez való hozzáférhetőséget a helyettesítő másolatok használata érdekében, befolyásolja az anyag raktározásának módját is. Ha aktív és elegendő felügyelet van az olvasói terekben, rendszeres körbejárással, a szabadpolcos hozzáférés kevésbé kockázatos. Ha helyettesítő másolatokat használnak inkább az értékes vagy törékeny eredeti példányok helyett, akkor ez utóbbiakat biztonságos, megfelelően szabályozott környezetben lehet tartani. Minden könyvtárnak vagy levéltárnak, ahol az értékes anyag egy része állandó kiállításon van elhelyezve, a kiállítási tárlókat a raktár részének kell tekintenie, és nemcsak a tárlók biztonságos voltáról, és a megfelelő, szabályozható légköri körülményekről kell gondoskodnia, hanem azt is biztosítania kell, hogy a fény összeadódó károsító hatásai ellen védő intézkedéseket hozzanak, és hogy a kiállítási bútorzat, az állványok és támasztékok, a háttérként vagy tárlóbélésként használt anyagok inkább a kiállított anyag védelmére legyenek, mintsem hogy a károsodást gyorsítsák.

Minden *kölcsönző*, vagy aktív kölcsönző szolgálatot fenntartó könyvtárnak a csomagolást és a szállítóeszközöket is a könyvtári raktározás részének kell tekintenie. Azt kell tulajdonképpen mondani, hogy ha a gyűjtemény egyes részei életük nagy részét úton töltik, egyik könyvtárból a másikba, és hogy ha ezeket a gyűjteményrészeket hosszútávon szándékoznak megőrizni, akkor a körülmények, amelyek között szállítják, és a védelem, amit a szállítás során kapnak, éppen annyira fontos, mint a körülmények és a védelem az állandó raktárban.

*

A könyvtár költségvetésének tervezésekor emlékezni kell ezekre a kapcsolatokra, és fel kell ismerni, hogy nincs értelme sok pénzt költeni könyvekre, kéziratokra, elektronikus szövegekre, új technológiára, katalógusokra vagy drága kiállítási tárlókra, ha az anyagot, ami ezeknek a funkcióknak az alapja, a gyűjteményeket rosszul tárolják, úgy, hogy hamarosan nem lesznek használhatóak, vagy, ami még rosszabb, egyáltalán nem tudják őket elhelyezni.

Egyensúlyoznunk kell a raktározás, a megelőző állományvédelem kívánalmait és a kezelést, az aktív helyreállítás szükségletei között is. De ismétcsak, kevés értelme van sok pénzt, időt és munkát fordítani a papír- és pergamenjavításra, a tinták és festékek aprólékos rögzítésére, vagy a könyvkötések eredeti szerkezetének munkaigényes helyreállítására, ha azután egy ilyen, gondosan restaurált darabot nem megfelelő raktári körülmények közé helyeznek el, ahol nem kapja

meg a szükséges védelmet, ahol éri a nappali fény, vagy ahol a változó vagy a túl nagy hő és légnedvesség gyorsan újra előidézi a kémiai vagy akár a mechanikai leépülést. A drága kezelésekre költött pénz így kidobott pénz lesz, ha a restaurált anyag visszakerül azok közé a körülmények közé, amelyek előzőleg is okozták vagy felgyorsították a károsodását.

Azt, hogy mennyi pénzt költsenek megelőző állományvédelemre egyrészt, és mennyit az aktív restaurálásra másrészt, elsősorban az anyag állapota és a használat mértéke határozza meg. Egy kevésbé használt könyvtár vagy levéltár, amelynek főleg régebbi, pergamenen vagy rongypapíron lévő anyaga van, anyagi erőit a megfelelő raktári körülmények kialakítására és védődobozok készítésére koncentrálhatja, míg egy sokat használt, főleg 19–20. századi gyűjteményben, ahol sok a törékeny papír és a széteső kötés, az állományvédelmi pénzek tekintélyes részét kell vagy helyettesítő másolatok készítésére vagy az eredeti példányok kezelésére fordítani, mivel a védelem és a jó tárolás önmagában nem teszi az ilyen gyűjteményeket használhatóvá.

Bár az egyensúly gyűjteményenként és a gyűjtemények egyes részei között is más és más lesz, a raktározás alapvető tevékenysége marad minden könyvtárnak és levéltárnak. Elvégre, gyűjteményeink képezik létjogosultságunk alapját, amelyek nélkül egyetlen funkcionkat és szolgáltatásunkat sem tudnánk teljesíteni. Nagyságuktól, terjedelmüktől, anyaguktól vagy formátumuktól függetlenül, ezeket a gyűjteményeket valahol el kell helyezni. Valahol, ami megfelelő számunkra, ami megakadályozza (vagy legalább lassítja) károsodásukat, ami elérhetővé teszi őket (ha és amikor szükség van rájuk), és ami megőrzi őket arra a célra, amiért beszerezték őket.

Mirjam Foot
(ford.: Kastaly Beatrix)

A British Council a Magyar Könyvtárosok Egyesülete közreműködésével pályázatot hirdet egy 1996. február 18-tól március 1-ig tartó angliai tanulmányútra 9 fő részére. A tanulmányút magában foglal egy egyhetes könyvtári menedzsment kurzust a norwichi University of East Anglia-n és egy egyhetes könyvtárlátogatási programot Dublinban. A pályázat alapfeltétele az angol nyelv aktív használata. Pályázhatnak gyakorló könyvtárosok és tájékoztató szakemberek és végzős könyvtároshallgatók.

A részletes pályázati feltételeket és a jelentkezési űrlapokat november 13-tól lehet beszerezni a Magyar Könyvtárosok Egyesülete titkárságán (Budapest, Hold u. 6. I. 106., 1054 Tel: 111-8634). Az angol nyelvű pályázat benyújtásának határideje: 1995. december 15. A pályázatokat egy bizottság bírálja el, a személyes beszélgetések időpontjáról a pályázók értesítést kapnak.

Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből

Ahogy lehet(ett)

Útnakindításul

Több-kevesebb folyamatossággal talán érdemes közreadnom tényszerűen, vagy szubjektíven, esetleg anekdotikusan élményeket időrend nélkül, a könyvtárügyben eltöltött több mint 40 év történéseiből epizódokat. Ezek közül nem egynek már egyedüli, vagy nagyon ritka résztvevője, vagy emlékező-őrzője vagyok. A történések egy részének aligha található, vagy csak nagyon nehezen írásos nyoma. Némelyek a maguk idejében nem is kívántak írásbeli rögzítést, akár akkori jelentőség nélküliségüktől, vagy éppen jelentőségüktől-kényességüktől fogva.

Szólok egyebek között az 50-es évek elejei könyvmentési akcióról, anekdotikussá vált grúziai tanulmányútról, a népkönyvtári statisztika rejtelméről, az OSZK várbeli elhelyezésének nehezen elhárított zanzásítási törekvéseiről, egy 20 nációból toborzott személyzettel megáldott könyvtár furcsaságairól és hasonlókról.

Az emlékező sajátosságai

Egyfelől, a „történelem vaspatájának” tudható be a Rajk-pert követő pályamódosításom diplomáciai munkából könyvtári területre (ilyesmi jónéhány történt akkoriban). A második világháború előtt sem volt ismeretlen a pályamódosítás könyvtárak irányába, mint pl. az ADOB-osoké (Állástalan Diplomások Országos Bizottsága). Jőmagam azon kevesek közé tartozom, akik valóban végig is járták a szakma grádicsainak szinte valamennyi fokát, szó szoros értelemben a deklasszálódott értelmiségiekkel működtetett Kálmán utcai könyvmentő pincétől – eljutva az Akadémiai Könyvtár főigazgatói posztjáig (közben 7 évig a genfi ENSZ Könyvtár vezetéséig). *Másfelől*, a szakma sok típusú intézményében és munkaterületén fordultam meg, mint a könyvmentés, közkönyvtári szervezés, dokumentáció, tudományos könyvtár, nemzetközi szervezet. Végül, sajátosságként talán az is megemlíthető, hogy végig a pályán maradtam akkor is, amikor a pályamódosítás kényszerűsége ezt már nem indokolta (nem szólva különböző kísértésekről). Ez nem öndicséret, hanem a szerencsés választás hangoztatása.

A mai és az elkövetkező könyvtáros generációnak az elmondott epizódok a szakma meg egy kicsit a magyar és a nemzetközi kulturális igazgatás utóbbi 40 évébe nyújtanak bepillantást. Hátha más „régimohikának” is megszólalnak? Ne kutatási eredményeket várjanak a kollégák ezektől az emlékezésektől, hanem

akár tévedésektől sem mentes „ahogy lehet(ett)” pillanatképeket. Olyasmi ez, mint belehallgatni egy hivatásként megszeretett és vállalt szakmai közel fél évszázadnak egyre halkuló muzsikájába.

Az első magyar dokumentációs hálózatról

Ugyan nem ígértem kronológiát, mégis a pályakezdés első szólamával kell kezdenem, amely egybeesik az első magyar dokumentációs hálózat alakulásával.

Kevesen emlékeznek rá, hogy Magyarországon a szervezett és intézményesített dokumentáció, mint megannyi más közérdekű kezdeményezés és történelem folyamán, a Magyar Tudományos Akadémiához fűződik. A régebbi előzményekről, mint amilyen a Technológiai Könyvtár (OMK–OMIKK elődje), *Káplán Géza* úttörő munkássága és egyéb kezdemények leírása és elemzése már átvezet a kutatás szférájába.

Az MTA dokumentációs szervezete létrejöttének több eredője volt:

- a szovjet szakirodalom ismertetése, főleg teljes szövegű fordítások útján,
- a dokumentáció jelentőségének korai felismerése a termelésben és a tudományos munkában,
- a háború miatt kiesett ismeretek részleges szakirodalmi pótlása,
- a témaszerinti egységes szakirodalmi osztályozás, az ETO elterjesztése és gondozása,
- az Akadémiának, mint a magyar tudományosság képviselőjének kezdeményező-szervező munkájának egyik megnyilvánulási formája.

Nem néztem utána levéltári anyagoknak, különféle történeti tanulmányoknak, de ezek lehettek a fő motívumok.

A dokumentációs hálózat a következőkből állt: Országos Dokumentációs Központ, orvosi, mezőgazdasági, műszaki, közgazdasági és irodalomtudományi dokumentációs központok. Ezek az ágazati információs szervezetek bizonyos mértékű úttörő munkát is végeztek (szakszótárak összeállítása, a korábban Magyarországon hozzáférhetetlen orosz nyelvű szakirodalom megismertetése – aminek teherátvitelként viszont a kor szokásainak megfelelően alaposan rárakódtak egyoldalú politikai megfontolások).

E hálózathól két név említése feltétlenül ide kívánkozik. *Haász Árpád* közgazdász, egyetemi tanár és *dr. Lázár Péter*, az ODK elnöke és tudományos osztályvezetője. Az első, a kor szellemével nem egyező toleranciát és nagyvonalúságot képviselte, míg a második a tudományos felkészültséget, szakmai ismereteket. Jómagam a Közgazdasági Dokumentációs Központban kezdtem, majd az ODK-ban folytattam mint egyszemélyes szervezési osztály vezetője.

A már említett „történelmi vaspata” azonban néhány hónapi dokumentációs tevékenység után ismét utolért, innen is továbbbrúgott, ezúttal a legsötétebb mélységbe (Andrássy út 60). Ekkor döböntem rá, hogy az a legkeservesebb, amikor az embert saját zászlójának rúdjaival verik fejbe, de erről nem többet.

Az MTA dokumentációs hálózata nem élt hosszú időt, mindössze két-három évig húzta. Megszüntetésének okairól nincs közvetlen tapasztalatom. Azt hi-

szem, egyfelől nem tudta igazán indokolni hasznosságát, másfelől a konszolidálódott politikának már nem volt szüksége rá, továbbá az MTA figyelme a kutatóintézetek megalapítására összpontosított. Az ODK utódszervezeteként is működött az Országos Könyvtári Központ (ennek utóda lett a Népkönyvtári Központ), míg az ágazati dokumentációs szervezetek jogutód nélkül szűntek meg, vagy beépültek szakkönyvtárakba, mint pl. a Műszaki Dokumentációs Központ. A magyar könyvtárügy mindmáig egyik nagy *vívmányának* tartom, hogy a dokumentáció, mai szóhasználattal a szakirodalmi információ, a könyvtárakba épült be és nem alakultak ki a térség országaihoz hasonlóan párhuzamos szervezetek. De ez már egy másik fejezete a szakma történetének.

(Folytatás: Statisztika a Népkönyvtári Központban és egyéb történetek)

(A szerzőnek e témakörű írásait esetenként Hortobágyi László és Szikszai Béla (nem hivatásos rajzoló) karikatúráival illusztráljuk, amelyek a könyvtári-információs szakma egészéhez tartoznak, nem pedig egy adott íráshoz.)

Rózsa György

Petrik Géza élete és munkássága

Kultúránk részévé vált, hogy az idő ritmusához igazodva megemlékezünk a történelmünkben nagyszerű dolgokat, kiemelkedő teljesítményeket nyújtó emberek életéről és munkásságáról, mert olyan dinamikus, emberközpontú világlátás él bennünk, amely fontosnak tartja az emberi erőfeszítést, és hisz abban, hogy az emberi cselekedetek nagy dolgokat vihetnek végbe.

Nemzeti bibliográfiánk történelmében ilyen megemlékezésre méltóan nagy dolgot cselekvő ember volt Petrik Géza, aki 150 éve, 1845. október 3-án született a Pozsony vármegyei Alsószeliben, ahol apja, Petrik János Jakab, az evangélikus gyülekezet lelkésze volt. Amikor 1853-ban a lelkészt a soproni evangélikus főtanoda meghívta tanárának, a család Sopronba költözött, a Petrik Géza itt, a főtanodában kezdte meg 1856-ban gimnáziumi tanulmányait. Bár jeles tanuló volt, mégis, az ötödik osztályt be sem fejezve 1861. július 1-jétől könyvkereskedő-tanulónak állt be a soproni Seyring és Hennicke cég könyv-, mű- és zeneműkereskedésébe. Hároméves tanulóiidejét letöltve Pestre kíváncszott, tovább akarta fejleszteni képzettségét. Seyring Adolf az 1864. november 1-jén kelt elbocsájtó ajánlólevélbe életmódjában jólneveltnek és műveltnek, kötelezettségében igyekvőnek, üzleti feladatokat pedig szorgalmasnak és pontosnak jellemezte a 19 éves fiatalembert, aki elhagyva Sopront, Lauffer Vilmos Váci utcai könyvkereskedésében kezdett dolgozni.

Ebben az időben a Bécsben megjelenő könyvkereskedői szaklap, az Oesterreichische Buchhändler-Correspondenz számára a pesti Lauffer-könyvkereske-

dés szolgáltatotta rendszeresen a magyar nyelven kiadott könyvek bibliográfiáját. E tevékenységbe kapcsolódott bele 1864. november 4-étől Petrik, az üzlet fiatal segédjeként. Beilleszkedett a szakma közösségi, szervezeti életébe is. Tagja lett a Kereskedő Ifjak Társulatának, továbbá a pesti könyvárus-segédek által létrehozott önálló művelődési-szakmai társaságnak.

Lauffer 1867-ben átruházta könyvkereskedését Bickel Gusztávra. Petrik továbbra is az üzletben maradt, de egy évvel később már Osterlamm Károly, Erzsébet térre néző könyvkereskedésének a vezetője lett. Amikor főnökét az újonnan megalakult Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság igazgatójává nevezték ki, megvásárolta az Osterlamm céget, s 1869. július 1-jével – saját néven – megkezdte önálló könyvkiadói és -kereskedői működését. Családot alapított, feleségül véve Zechmeister Vilmát. Kiadói és terjesztői tevékenységében folytatta elődje főként protestáns irányultságú munkásságát. Kiadóként 1869–1872 között (eddig ismereteink szerint) kb. 35-40 kiadványt jelentetett meg, s számos munkát forgalmazott bizományosként. Petrik jól képzett könyvkereskedő volt, s a könyves-szakma ez idő tájt lehetőséget nyújtott a meggazdagodáshoz. Saját házzal ugyan nem rendelkezett, de viszonylag tehetősnek mondható pesti polgár lett.

Valószínűleg a tisztos könyvkereskedők között tartanánk ma számon, ha 1872 augusztusában nem mondják ki a csődöt két olyan könyvkereskedő cég ellen, amelyeknek néhány váltóján jótállóként szerepelt. A csődök kimondásakor éppen apósághoz utazott Brazíliába, és több mint két hét múlva, visszaérkezésekor, hiába váltotta be azonnal a váltókat, elutazását fizetés előli szökésnek tekintették, s bizalmatlanná váltak vele szemben a neki korábban hitelező könyvkiadók. Elegendő tőke hiányában anyagi helyzete megrendült, fizetéseképtelenné vált, csődöt kellett jelentenie. Miután a nagyobb kiadók hajlandók voltak vele meg egyezni, s elfogadták a több esztendőre vonatkozó javaslatát, a cégbíróság kimondta a csőd megszűnését, s Petrik megkezdhetette kintlévőségeinek behajtását, készletei folyamatos értékesítését, vagyis a bukástól megmenekült, de mint könyvkereskedő, -kiadó többé már nem tudott prosperálni. (Ettől kezdve ötvenhárom éves koráig jövedelmének egy részét mindig adósságának törlesztésére kellett fordítania!)

Üzletét kisebb helyre, a Károly utca 21-be, a mai Bárczy István utcába költöztette, szortiment-kereskedését antikvár-kereskedéssé alakította át. Bár az 1864-ben elhunyt Fáy András szerint az antikvárium „a tudós világnak vérkeringető artériája”, valójában a könyvkereskedők nem tekintették magukkal egyenrangúnak az „ódonászokat”: sem az 1874-ig működő pesti könyvárusok grémiumának, sem az 1878-ban megalakult Magyar Könyvkereskedők Egyletének nem lehettek tagjai.

Petrik alkalmanként még ez időben is jelentetett meg könyveket, de ezek többnyire a saját, vagy még Osterlamm által kiadott művek új borítékkal ellátott példányai voltak. Antikvár könyvanyagáról 1873-tól alkalmi tájékoztató jegyzékeket bocsátott közre, majd 1876 júniusában Irodalmi Közlemények címmel, havonta kétszer megjelenő könyvészeti szaklap kiadását indította meg. A meghirdetett program szerint a lap tájékoztatást ad az áruba bocsátott könyvekről, továbbá az egyes számok „közölni fogják koronként az újabban megjelenő műveket is, még pedig a hazai irodalmat lehető teljesen, a külföldit pedig kivonatban,

különösen a nevezetesebb, valamint hazánkat érdeklő műveket véve figyelembe.” Elképzelhető, hogy e kiadvánnyal a Márki Sándor által színvonalasan szerkesztett az előző év decemberében megszűnt könyvészeti szaklap, az Irodalmi Értesítő pozícióját kívánta betölteni. Petriknek a kurrens nemzeti bibliográfiát kellő megalapozottság nélkül ígérő, negyedévre 50 krajcárért előfizethető lapja nem volt képes széleskörű programjának megfelelni. A tartalmában is módosított lap 1877 júniusától 1879 szeptemberi megszűnéséig Petrik Géza Antiquár-Könyvárus Havi Értesítője címmel jelent meg. Újdonsága, hogy nem a hazai, hanem a külföldi üzletársak példáját követve Petrik ingyen terjesztette a készletét, illetve az általa keresett műveket tartalmazó havi jegyzékeket.

Egy hónappal a lap címváltozása után már a Kecskeméti utca 2. (később 3.) szám alatt találjuk üzlethelyiségét, közelebb kerülve ezzel potenciális vásárlóközönségéhez, az egyetemi tanárokhoz és a hallgatókhoz. Csak egy adalék Petrik üzleti filozófiájához. Az Akadémiai Kézirattárban megtalálhatóak az egyetemi könyvtár akkori első őréhez, idősebb Szinnyei Józsefhez írott, cégjelzésével ellátott üzenőcédulái. Ezek egyike 1878. július 4-én kelt, amikor Szinnyei már javában dolgozott a Magyar írók élete és munkáin. Szövege így hangzik: „Arról értesülvén, hogy t. Uraságod gyűjt mindenféle halotti jelentéseket is, – van szerencsém ide mellékelve mintegy 40 dbot küldeni. Ha használhatók, szívesen följajnlom ingyen. Kiváló tisztelettel Petrik Géza.”

Amikor 1878 augusztusában megalakult a Magyar Könyvkereskedők Egylete, őt is felvették tagjai közé, de nem mint antikváriust, hanem mint olyant, akinek még forgalomban vannak a kiadványai. Az egylet tagjaként aláírta azt a megállapodást, mely szerint a könyveknek a kiadó által meghatározott bolti árából senkinek sem adható árengedmény. Hamar rájött azonban, hogy ez számára előnytelen, és bejelentette, hogy e megállapodást magára nézve nem tartja kötelezőnek: továbbra is megadja készpénzzel fizető vevőinek a 10% kedvezményt. Válaszul a Magyar Könyvkereskedők Egylete 1878 novemberében kizárta tagjai sorából.

Ott állt kiközösítve, de nem megtörve. Harminchárom éves volt. Fenn kellett tartania a családját, törleszteni adósságának esedékes részleteit, működtetni üzletét. Antikváriusként sok régi könyv megfordult a kezében, s a szortiment-könyvkereskedőknél sokkal jobban érezte hiányát az évtizedekkel korábban megjelent hazai könyvek nagyobb időszakot átölelő, pontos és teljességre törekvő retrospektív jegyzékének. Egyik forrásként rendelkezésére állt az Oesterreichische Buchhändler-Correspondenz kurrens közlései alapján évenként megjelent Oesterreichischer Catalog magyar része, amely az 1860–1870 közötti időszakban kiadott magyar nyelvű könyvek, hírlapok és folyóiratok (korántsem teljes) jegyzékét tartalmazta. Tételeit, melyek összegyűjtésében egykor négy éven keresztül maga is részt vett, saját üzleti használatára már korábban egységes betűrendbe rendezte, s ha alkalmanként kezébe került egy olyan mű, amelyik hiányzott cédulabibliográfiájából, arról leírást készített. Tapasztalván a hiányosságokat, hozzáfogott gyűjteménye rendszeres kiegészítéséhez. Mivel az 1876-os tárgyévvel már megindult a könyvkereskedő-segédék „Csak Szorosan” elnevezésű egylete kiadásában a Magyar könyvészet című kurrens éves bibliográfia, ezért Petrik – ehhez igazodva – az 1875. év végéig terjesztette ki gyűjtését. Munkája során felhasználta a Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára

betűrendes lajstromát, különböző lapok és folyóiratok irodalmi híreit, üzleti jelentések és egyéb könyvészeti forrásokat, s amikor már úgy gondolta, hogy anyaga meglehetősen teljes, elhatározta kiadását Magyar könyvészet 1860–1875 címmel.

A minden bizonnyal meglévő belső indíttatáson túl ösztönözte őt az ez idő tájt megélenkült hazai bibliográfiai tevékenység is. (1876-tól jelent meg a Magyar Könyvszemle, füzeteiben a Széchényi Könyvtár nyomdai kötelespéldányai alapján összeállított kurrens nemzetközi bibliográfiával; szintén az 1876-os tárgyév-től szerkesztették a könyvkereskedő-segédek a már említett, évenként megjelenő Magyar könyvészetet, mint a magyar nyelvű könyvek éves bibliográfiáját; 1878-tól pedig a Magyar Könyvkereskedők Egylete tette közzé a Corvina című heti szaklapot, benne a könyvkiadók által bejelentett újdonságok bibliográfiai jegyzékével. A retrospektív nemzeti bibliográfiák közül Szinyei repertóriumainak első kötetei 1874-ben, illetve 1876-ban láttak napvilágot; Szabó Károly Régi magyar könyvtára, az 1531-től 1711-ig megjelent magyar nyelvű nyomtatványok könyvészete 1879-ben jelent meg.) Petrik tudta, hogy ebbe a folyamatba bekapcsolódva műve hézagpótló szerepet tölthet be. Tisztában volt korlátaival is. Amint könyvészetének előfizetési fölhívásában írja: „Teljes öntudatával bírok annak, hogy munkám egészen teljes nem lehet; [...] legkevésbé pedig olyan körülmények között, midőn a legnagyobb hazai könyvtárban: a nemzeti múzeumában se létezik minden magyar nyomtatvány, holott oda minden nyomda tartoznék egy köteles példányt átszolgáltatni.” Már nem csak mint könyvkereskedő, hanem mint bibliográfus tekintett az általa feldolgozandó korszak magyar nyelvű termékeire: a ponyvairodalmat és az egyéb apróbb nyomtatványokat is a könyvkultúra szerves részének tartotta.

Fel kell tételeznünk, hogy hosszú távon nemcsak erkölcsi nyereségre számított, hanem anyagira is, azonban 1879 szeptemberi előfizetési fölhívására annyian sem jelentkeztek, hogy legalább a nyomdai költségei fedezve lettek volna. Hogy munkája ne vessen kárba, két hónappal később a Magyar Könyvkereskedők Egyletének ajánlotta fel a kiadatás jogát. Az egylet választmánya elfogadta ajánlatát, és 200 forint szerkesztői előleget állapított meg számára. Ez az összeg elegendő volt arra, hogy 1880 elején fölszámolhassa amúgy sem nyereséges üzletét, s teljes idejét könyvészetének szerkesztésére fordíthassa.

A bibliográfia az úgynevezett „porosz instrukció” módszerét alkalmazva egy-egy betűrendben közli az 1860–1875 között, Magyarországon magyar nyelven megjelent önálló, gyűjteményes és periodikus műveket. Ehhez csatlakozik függelékként a fordítók, szerkesztők valamint az analízisekben található szerzők betűrendes mutatója. Ugyanis a nevezetesebb folyóiratok, évkönyvek és egyéb gyűjteményes munkák analitikus feldolgozást kaptak. Az analitikus föltárást a könyvészet megjelenésekor még „egészen saját eszméjeként” nevezte meg, csak jóval később, az 1901–1910-es könyvészetének előszavában írja le utólag, hogy a folyóiratokban közölt dolgozatokat Kármán Mór egyetemi tanár tanácsára regisztrálta. Ezzel a föltárással, melynek eredményeként egy forrásból kereshető vissza az adott korszak könyv- és folyóiratcikk-anyaga, Petrik nemzetközi szempontból is egyedülállóan új és hasznos módszert alkalmazott.

A könyvészetben önállóan szereplő munkák, illetve az analízisekben található közlemények téma szerinti kereshetőségét egy 18 fő- és 109 alcsoportból álló

szisztematikus szakmutató teszi lehetővé, mely a művek rövidített leírását adva utal a betűrendes részben található teljes leírásra. (A szakmutató csoportjaiban való eligazodást pedig egy 204 tételes betűrendes tárgymutató segíti.) A szakmutató rendszerének kialakításakor alkotó módon használta fel az Oesterreichischer Catalog magyar anyagának, az éves Magyar Könyvészetnek, a Magyar Könyvszemle kurrens könyvészetek kimutatásának, de legfőképpen a németországi Hinrichs-féle katalógusoknak a szakcsoportosítását. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy a Hinrichs mutatója a teológia szakcsoportban keresztrel jelölte meg a katolikus műveket, Petrik – híven evangélikus vallásához – ugyanabban a szakcsoportban a protestáns munkákat jelezte csillaggal.

Az 1860–1875-ös könyvészetben kialakított tartalmi és szerkezeti megoldások megalapozták az ezt követően megjelenő Kiszlingstein-, illetve Petrik-féle hazai retrospektív könyvészetek módszertanát. Petrik bizonyára tudatában volt munkájának újszerűségével, előszavában mégis szerényen úgy fogalmaz, hogy „czélom csak az volt, hogy, ha már egyszer elkészítettem, vegyék is hasznát kartársaim. Mindamellert hiszem, hogy hiányai daczára nemcsak a magyar könyvkereskedelemnek nyújtottam használható kézikönyvet, de szaktudósok- és könyvtáraknak is jó szolgálatot teend [...]” A mű, a költségek megosztása érdekében részletekben nyomatódott ki, a teljes kötet 1885-ben lett kész. A könyvkereskedő-egylet jogosan volt büszke kiadványára, amely azonban üzleti szempontból nem volt sikeresnek mondható: még harminc év után is voltak eladatlan példányok a raktárban.

De térjünk vissza az 1880-as évek elejére, amikortól Petrik kizárólag bibliográfusi tevékenységének honoráriumából kívánt megélni. Még ma is csodálatra és tiszteletre méltó idea! Már ebben az időszakban felismerhető munkamódszere:

amíg az egyik vállalkozása még a sajtó alatt volt, addig ő már a következő munkájának (munkáinak) előkészítésén, szerkesztésén dolgozott. A könyvészet megjelenő első füzetei jó ajánlólevelek voltak ahhoz, hogy Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter 1882-ben megbízza a Kertbeny Károly által elkezdett s halálával félbeszakadt Magyarországi német könyvészet 1801–1860 című bibliográfia befejezésével, azzal a kikötéssel, hogy tevékenységét Szilágyi Sándornak, az Egyetemi Könyvtár igazgatójának szakmai irányítása, ellenőrzése mellett végezze. (A kétrészes mű 1886-ban jelent meg.) Közben a minisztérium, Szilágyi ajánlására felkérte Szabó Károlyt 1711-es időhatárral lezárult Régi magyar könyvtárának a folytatására.

Életművének kiemelkedő produktuma, a Magyarország bibliographiája 1712–1860 című négykötetes munka, amely végül is saját kiadásában 1888 és 1897 között, részletekben jelent meg. Amint az első kötet előszavában közli, legtöbbit a Nemzeti Múzeum könyvtárát használta, ezért a „kegyelet némi adója”-ként az előlapon az alapító gróf Széchényi Ferenc emlékének ajánlja munkáját. De nem csak ezzel kívánta a könyvtár további támogatását a maga számára biztosítani, hanem azzal is, hogy a megjelent füzetekből egy-egy példányt az intézménynek ajándékozott. Hetvenötödik születésnapján így emlékezett vissza életének erre az időszakára: „12 esztendeig dolgoztam ezen a munkán. Ez idő alatt megtagadva magamtól minden szórakozást, naponként 18 órát szántam munkára s 4 órát alvásra. Kivétel volt vasárnap és ünnepnap előtt való éjjel: akkor 5 órai alvást engedtem meg magamnak. Magam írtam minden betűt, az eleitől az utolsóig. Magam nyomattam ki a munkát, magam szerveztem a terjesztést, magam végeztem az expedíciót, magam az incassot, mert kiadókink közt nem akadt egy sem, aki vállalkozni mert volna erre a – szerintük – »örült« spekulációra.”

A bibliográfia gyűjtőköre a Magyarországon bármilyen nyelven, a külföldön magyar nyelven, illetve a külföldön bármilyen nyelven megjelent, de hazai vonatkozással bíró nyomtatványokra terjed ki. Mintegy ötezezer kiadvány leírását tartalmazza. A könyveken kívül a zeneművek és a térképek is a gyűjtőkörbe tartoznak, s mivel a gyűjteményes munkákat, a jelentősebb folyóiratokat, az évkönyveket és az iskolai értesítőket ezúttal is analitikusan tárja föl, ezért a nemzeti bibliográfia fogalomköre, továbbá a gyűjtőkörbe tartozó dokumentumtípusok szempontjából ismét előzmények nélküli, egyedülálló bibliográfiai alkotás. Leírásai, bár nem az RMK igényességével készültek, a lényeges adatokra kitérnek, megjelölik a művek nagy részénél a lelőhelyet is. A könyvtörténettel foglalkozók számára igen értékesek az egyes kiadásokra, vagy példányokra vonatkozó megjegyzések. Az anyag ismét a porosz instrukció szerint betűrendben lett összeállítva. Ehhez egy névmutató csatlakozik, amely a szerzőket, a közreműködőket, sőt az analitikus leírások szerzőit is tartalmazza. (Az eredeti ígérettel ellentétben a tárgymutató nem került kinyomtatásra, bár Petrik egyik hirdetésében még 1908-ban is azt közli, hogy: „A szak- és tárgymutatót tartalmazó V. kötet sajtó alá készül.”)

Mialatt a nyomda dolgozott az 1712–1860-as könyvészet füzetein, ő repertóriumot készített a Századok című folyóirat 1867–1890 közötti, valamint a Néptanítók Lapja 1868–1892. évi folyamaihoz. Ez utóbbi az első szótárkatalógus rendszerű hazai repertóriumunk. Részben hasonló szisztémával szerkesztette a forgalomban lévő művekről a Kalauz az újabb magyar irodalomban című könyv-

jegyzéket, amely 1894-ben jelent meg a Magyar Könyvkereskedők Egylete kiadásában. De ami a legfontosabb, folytatta a retrospektív ciklusbibliográfiák szerkesztését. Bár az 1876–1885. évi ciklus szerkesztésére Petrik egyik kritikusa, Kiszlingstein Sándor esztergomi könyvkereskedő kapott a könyvkereskedők egyletétől megbízást, a következő tizenöt éves ciklusbibliográfia összeállításával 1900-ban már ismét Petriket bízta meg az egylet, melléje adva munkatársul Gutmann Mórt.

A Magyar könyvészet 1886–1900 című munka szintén részletekben, 1903 és 1913 között hagyta el a nyomdát, a Magyar Tudományos Akadémia anyagi támogatásával. Az Akadémia azzal a kikötéssel járult hozzá a megjelentetés költségeihez, hogy a könyvészetbe „felvetessenek abc-rendben az összes nyomdai termékek, melyek Magyarországon vagy hazai szerzőtől külföldön a nevezett időben bármely nyelven megjelentek;” továbbá a használat „megkönnyítése végett nemcsak szakmutatóval látandó el, [...] hanem [...] az egész könyvészeti anyag vezérszavak (schlagwort) szerint csoportosíttassék, hogy így a kutató bármely speciális kérdés, vagy tárgy irodalmából tájékoztatást szerezhessen.”

Petrik csak részben tett eleget e követelményeknek. A két kötet ugyanis csak a magyar nyelvű könyveket, térképeket és atlaszokat, valamint a folyóiratokat tartalmazza. A bibliográfiához az alapot az egylet által megjelentetett éves könyvészetek szolgáltatták, de ezek anyagát a könyvtárak állományából ki kellett egészíteni. A gyűjtőmunkában Horváth Imre és Naményi Lajos segített Petriknek, később Székely Dávid kapcsolódott be a szerkesztés munkálataiba. A gyűjteményes munkák, valamint a folyóiratok tartalma nem került analitikus feltárássra, a napi és hetilapok pedig egyáltalán nem szerepelnek a bibliográfiában. Az első kötet megint a porosz instrukció szerinti betűrendben közli a kb. 30-34 ezer tételt (külön csoportban a térképeket, atlaszokat). Ehhez járul a szerzők, fordítók és szerkesztők névmutatója. A második kötet a kiadói előszóban ígérteket csak részben teljesítve, tudományágak szerint nem, csakis a „Kalauz”-ban már kipróbált betűrendes tárgymutatóval teszi lehetővé a művek téma szerinti megközelítését.

Időközben Petrik, mintegy elismerve a 15 éves könyvészeti ciklusok megjelenítésének üzleti szempontból gazdaságtalan voltát, 1907-ben megpróbált önállóan kiadni Kalauz az 1901–1906. évi magyar irodalomban címmel egy olcsóbb előállítású és csekélyebb árú könyvjegyzéket. Teljesen új módszert kívánt alkalmazni: A műveket csakis tárgyak szerinti csoportosításban akarta közölni, melyhez a szerzők, közreműködők betűrendes mutatója csatlakozott volna. Az eladhatóság érdekében már nem a bibliográfiai szempontok érvényesítése volt a cél, ugyanis kihagyásra szánta az alkalmi iratokat, a hivatalos és nem hivatalos jelentéseket, a szorosan vett ponyvairodalmat, s minden olyan nyomtatványt, melyek könyvkereskedői szempontból nélkülözhetetlenek voltak. Utalt arra is, hogy a Kalauzok öt évenként folytatólagosan megjelenének. A kevés megrendelés azonban még a nyomdaköltséget sem fedezte volna, ezért nem vállalkozott a kiadásra.

Még az 1712–1860-as könyvészet munkálatainak megkezdését követően visszatért az üzleti életbe. Az 1884 májusában létrejött Robicsek és Petrik cég Váci körúti (ma Bajcsy-Zsilinszky út) 27. szám alatti szortiment-könyvkereskedéssel összekötött antikváriumának a vezetője lett, ennek megszűntével még ez

év szeptemberében Petrik és Társa néven a Fürdő (ma József Attila) utca 4. számú házában nyitott antikváriumot. Készletjegyzéket bocsátott ki, indító anyagként a Széchenyi Könyvtár kiselejtezett duplumpéldányait árulta. Üzletét hirdetőirodával kibővítve 1885 novemberében a Koronaherczeg (ma Petőfi Sándor) utca 16. számú ház udvari helyiségébe, tulajdonképpen a lakásába költöztette. Anyagi helyzete – finoman szólva – nem kielégítő. Az 1712–1860-as könyvészet kéziratának elkészültét követően felszámolva cégét 1887-től Dobrowsky Ágost Egyetem utcai antikváriumának lett a vezetője. (Az 1712–1860-as könyvészet első három kötetének címlapján kiadóként Dobrowsky neve van feltüntetve, de mint már korábban szóba került, a kötetek valójában a szerző saját kiadásában jelentek meg.) Dobrowskytól megválva 1889 második felében a Russ Károly-féle könyvkereskedés és antikvárium vezetője. Rövid ideig tartó önállóság után (üzletét lakásán, az Úri utca 6-ban működtette) 1891 augusztusától a Pallas Kereskedelmi és Nyomdai Rt. kiadóhivatalának főnöke, s a könyvkereskedelem témájában A Pallas nagy lexikona munkatársa. 1895 novemberétől 1905 végéig a Könyves Kálmán Magyar Irodalmi és Könyvkereskedési Rt. részletfizetési osztályának vezetője, szerkesztve közben a Könyves Kálmán Értesítője című, havonta, illetve évenként hatszor megjelenő kereskedelmi tájékoztató kiadványt. Betegeskedik, ezért megvált állásától, de 1907-től ismét munkát vállalt: a Luther Társaság könyvesboltjának lett a vezetője. Számlavezetése, könyvelési módszerei ellen azonban súlyos kifogások merültek föl. A társaság végrehajtó bizottsága 1909. szeptember 3-án év eleji visszamenőleges hatállyal felmentette Petrik Gézát az üzlet vezetése alól.

Ebben az időszakban – tehát 1887 és 1909 között – munkahelyeinek képviseletében tagja volt a Magyar Könyvkereskedők Egyletének. 1899-ben a választ-

mány póttagjává, a rákövetkező évben könyvtárnokká, 1901–1902 között pedig az egyesület titkárává választották. 1895. januárjától hét éven át ő volt az egyesület lapjának, a Corvinának a szerkesztője. Nagylelkűen a könyvkereskedő-segédnek „Csak Szorosan” elnevezésű egyesületének adományozta szakkönyvtárának egy részét. Amikor 1910 novemberében bejelentette, hogy befejezi a majdnem fél-évszázados könyvkereskedői munkásságát, a Magyar Könyvkereskedők Egyesületének közgyűlése örökös tiszteletbeli tagjává választotta.

1911 februárjában újra megpróbálkozott, most már egy tízéves kereskedelmi könyvjegyzék, egy újabb „Kalauz” kiadásával, hasonló tartalmi és szerkezeti alapelvek szerint, mint négy évvel korábban, s ugyanazzal a sikertelenséggel. Kéziratát két évig pihentette, s csak miután befejeződött az 1886–1900-as könyvészet megjelentetése, akkor fordult a Magyar Könyvkereskedők Egyesületéhez. Az 1913 júniusában beadott kiadási ajánlatában azt írta a tárgyi csoportosítással és az ahhoz kapcsolódó szerzői betűrendes mutatóval kapcsolatban: „Előszóval s nagy gondal dolgoztam ennek a kötetnek szerkesztésén, mert mintegy mintául akartam hátrahagyni annak, aki majdan hivatva lesz folytatni az általam megkezdett újabb magyar bibliographiát.”

A kialakított rendszert nem áll módunkban értékelni, mert az egyesület választmánya ragaszkodott a hagyományos formához és az Akadémia támogatási feltételeként a dokumentumtípusok teljesebb köréhez, így tehát 1915 májusától a sajtó alól kikerülő Magyar könyvészet 1901–1910 részfüzeteiben a szokásos szerzői betűrendes szerkezetet találhatjuk. (Az A–K betűt tartalmazó első kötet 1917-ben vált teljessé. A második kötet anyagát, a betűrend további részét Barcza Imre, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárosa fejezte be, a harmadik kötet, a név- és tárgymutatót tartalmazta volna, sohasem jelent meg.) A bibliográfia a magyar nyelvű könyveket, folyóiratokat (napi és hetilapokat nem), atlaszokat és térképeket tartalmazza, és Izák János nyugdíjas tanár segítségével újra repertorizálva lett a tudományos folyóiratok jelentős része. Munkáját Petrik az első kötet előzéklapján édesapja emlékének szenteli, aki mint írja: „belém oltva a »könyv« iránt való szeretetet, irányította egész életemre kiható működésemet.”

Hetvenévesen is tele van tervekkel: Kóhalmi Bélának, a Könyvtári Szemle szerkesztőjének többek között arról ír egyik levelében, hogy szeretné legalább kéziratban elkészíteni az 1876–1900 között megjelent tudományos folyóiratoknak a könyvészetekből kimaradt repertóriumát, de úgy gondolja, hogy legalább még három éven át kell dolgoznia az 1901–1910-es évkör könyvészetén. S valóban, három év múlva, 1918 decemberében befejezte az említett ciklus kéziratát, s azonnal szerződést kötött a könyvkereskedő-egyesülettel a következő, 1911–1920-i Magyar könyvészet szerkesztésére.

Amikor 1919-ben a hatalomra került tanácskormány minden egyesületet felszavatott, köztük a könyvkereskedőket is, megszüntette ezzel a könyvészet kiadóját. Az akkor létrejött Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet bibliográfiai főosztálya ezen úgy kívánt segíteni, hogy a szellemi termelést központosító rendeletek keretében a könyvészet kiadását állami feladatnak elismertetve, Petrik Gézárt április 1-jével állami bibliográfussá nevezte ki Lukács György közoktatásügyi népbiztossal. A tanácskormány bukását követően a Magyar Könyvkereskedők Egyesületének könyvészeti bizottsága a súlyos gazdasági

viszonyok között is haladéktalanul folytatni kívánta az 1901–1910. évi könyvészet folyamatos kiadását. Petrik ekkor már sokat betegeskedett. Barcza Imre midőn 1922 tavaszán meglátogatta a Donáti utcai lakásában, betegsége is dolgozó bibliográfust, így ír róla: „Igazi eszményi lélek, csodálatos természet. Még most is, 78 év súlyával, tele tűzzel, reménnyel, lángoló buzgalommal, az őt jellemző fáradhatatlan pedantériával dolgozik.” Azonban hiába dolgozott még betegségében is, s hiába segített munkájában Margit leánya, már nem érte meg a bibliográfia teljes megjelentetését: életének 80. évében, 1925. augusztus 27-én elhunyt. Gyászolta családja: felesége, öt leánya, özvegy menyje, unokája és négy testvére. Gyászolta a könyvkereskedő és a könyvtáros szakma is. Nekrológiájában egyebek mellett ezt írja Havran Dániel, a Széchényi Könyvtár munkatársa: „Könyvtárunknak mindennapos vendége volt, munkáját szeretettel és kitartással folytatta [...] Hasznos munkát végzett, jó emléket hagyott maga után!”

*

Tisztelt Emlékezés!

Petrik Géza neve már életében fogalommá vált könyvészeti révén, hiszen aki a XVIII–XIX. század Magyarországaival kívánt foglalkozni, a nyomtatott források kereséskor szinte kizárólag az ő munkáihoz fordulhatott. Nélkülözhetetlen voltukat bizonyítja, hogy 1968–1969-ben Kiszlingstein és Kozocsa könyvészetével együtt az Országos Széchényi Könyvtár hasonmás lenyomatban tette közzé a „Petrieket”, és a Magyarország bibliographiája 1712–1860 alapkötetét továbbszámozva jelentette meg négy kötetben az 1701–1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok pótlásait, illetve nyomda- és kiadástörténeti mutatóit. Ugyanakkor az is tény, hogy a századvég századeleji kortárs hazai tudományos körök nem ismerték el Petrik bibliográfiai munkásságát tudományos értékűnek. Mi, akik elismerjük és nagyra értékeljük e munkásságot, ismerjük a könyvészetek kisebb-nagyobb hiányosságait, az egyes ciklusok torzó voltát is. Ezért utalok az 1990. évi, debreceni II. Országos Bibliográfiai Értekezletre, amely ajánlásaiban többek között kiemelt fontosságúnak minősítette „a teljes magyar retrospektív bibliográfiai rendszer eddigi eredményeinek elemzését, hiányainak újbóli számbavételét, az elvégzendő feladatok rangsorolását”.

Petrik Géza életének és munkásságának bemutatásakor – idő hiányában – nem térhettem ki a kortársakra. Hiszen számosan pályáztak (eredménytelenül) hasonló retrospektív ciklusbibliográfiák megszerkesztésére, s számosan készítettek (eredményesen) jelentős egyéb bibliográfiákat vagy biobibliográfiát. Akiről ma, születése 150. évfordulóján megemlékezünk, nagy dolgokat vitt véghez. Ezt ő is érezte. Utolsó munkájának, a Magyar könyvészet 1901–1910 első kötete otthoni munkapéldányába a következőket jegyezte be: „A munka teljesítésében kell nemcsak lelkünk megnyugvását, hanem életünknek örömeit is megtalálnunk. Az ember legnagyobb öröme a lélek büszkesége, amely sohasem az embertársak ítélete, hanem mindig csak az öntudat adhat meg.”

Kéglí Ferenc

Petrik Géza sírjánál

Tisztelt emlékező gyülekezet, engedjék meg, hogy az Országos Széchényi Könyvtár részéről szóljak néhány szót. – Amikor a 150 évvel ezelőtt született Petrik Géza sírját körülálljuk, elsősorban az emberi teljesítmény nagysága előtt kívánunk fejet hajtani. Mert elemezze bár száz tudományos értekezés Petrik Géza életművét, még mindig ott marad számunkra az életmű mögött a teljesítményt létrehozó emberi személyiség. Ő a tudományos produktum alkotója, ő a titok nyitja. Miért szán rá egy ember egy hosszú életet – nyolcvan esztendő! – arra, hogy mások szellemi alkotásait számba vegye, hogy éjt nappallá tevő szorgos munkával adatokat gyűjtsön és kézírással cédulák tízezeit, százezeit megírja, azokat rendszerezze, kötétté szerkessze? Mi mozgatta, mi adta az erőt a nagy bibliográfusi triásznak, Szabó Károlynak, Szinnyei Józsefnek és Petrik Gézának, hogy fáradtságot nem ismerve dolgozzanak egy célért, a magyar könyvészetért, a magyar írók életrajzi gyűjteményéért? Ők, az egyéni teljesítmény számunkra örök példaképei, minden bizonnyal mérhetetlenül tisztelték a szellemi teljesítményt, a másik ember szellemi teljesítményét. Ezért tudták vállalni ezt az áldozatos munkát, a mások szellemi produktumának összegyűjtését. De minden bizonnyal dolgozott bennük egy másik mozgóerő is. A sokszázezer adatból egy nemzet szellemi múltját kívánták felépíteni, felmutatni annak kulturális teljesítményét, bebizonyítva – Széchényi szavaival élve – hogy egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak. Ők adták a kulcsot és az iránytűt a hazai történet kutatóinak, megteremtve legfontosabb forrásmunkáikat. A magyar nemzet iránti elkötelezettség volt ez a másik mozgóerő, mely tollukat vezette, mely nem engedte őket lankadni késő öregségükben sem.

Amikor ezelőtti hat évvel Petrik Gézának új síremlékét felállítottuk, elgondolkoztunk azon, hogy mit írjunk sírkövére. Végül is a legegyszerűbb szónál maradtunk: hirdesse ez a sírkő, hogy Petrik Géza bibliográfus volt. Övezzé ezt a szót tisztelet, rang és megbecsülés, olvassa és vésse emlékezetébe ezt a szót az errejáró és lássa, hogy a bibliográfust holtában is megbecsüli az utókor. Mert szükség van erre a megbecsülésre és különösen szükség volna rá napjainkban. Idézzük emlékezetünkbe: volt Magyarországnak olyan kultuszminisztere – Trefort Ágoston – aki személyes gondjának érezte a magyar könyvészet hiányzó korszakának bepótlását és megbízta e feladattal Petrik Gézát, vállalkozását anyagilag is támogatva. Így született meg a múlt század végén Magyarország bibliográfiaja 1712–1860 c. nagy mű. Reméljük, hogy lesz még valaha Magyarországon olyan kulturális kormányzat, amelyiknek gondja lesz a magyar nemzeti bibliográfia fehér foltjaira és amelyik ráérez a bibliográfiai munka fontosságára.

Tisztelt emlékező közönség, itt és most, köszönjük meg Petrik Gézának s rajta keresztül minden volt magyar bibliográfusnak, hogy egyéni teljesítményükkel, hihetetlen szorgalmukkal és munkabírásukkal, nemzeti elkötelezettségükkel példát mutattak nekünk. Ebből próbáljunk meg erőt meríteni mindennapi munkánkhoz.

dr. Somkuti Gabriella

A könyvtári koordinációról

Mindenekelőtt: egy kis KMK- és könyvtártörténet... Valószínű ugyanis, hogy Hegelnek meg az új-hegelianusok farvizén járó filozófiai elméletnek van igaza: a dolgokat *történeti* perspektívájukkal együtt lehet csak érdemben érteni.

Ami mostanában az OSZK–KMK körül zajlik, hol szakfelügyeletileg, hol szakmai szóbeszédekben, az felettébb – szinte kínzó imperatívusszal – követeli meg, hogy történeti távlatban is felvessük a dolgot. Egy ilyen historikus szemle talán segít megérteni a jelent, és bizonyos támpontokat kínál a jövőre nézvést is. Különösen áll ez az OSZK–KMK ma még *Könyvtári Koordinációs Osztálynak* nevezett részlegére.

A Háfosz históriája

Kezdetben volt a nemzeti könyvtár Módszertani Osztálya. Illetve még bonyolultabban indult a dolog: volt az NKK, azaz a Népkönyvtári Központ, melyet érdemben Sallai István vezetett. A Módszertani Osztályhoz kapcsolódott az 50-es évek végén az ún. Szakkönyvtári osztály, melynek céljait és koordinatív szerepkörét jelentős mértékben – az OSZK főigazgatóhelyetteseként – Sebestyén Géza fogalmazta meg. Summa summarum: kialakult egy két irányú, két funkcionális részlegre épített KMK a 60-as évek derekára, melyek közül az egyik a felsőoktatási és szakkönyvtárak, a másik a közművelődési könyvtárak ügyének volt a zászlóvivője, képviselője, mentora. Ekkor nevezték el a közkönyvtári osztályt *Hálózati és módszertani osztálynak*, hogy aztán később a módszertani (lényegében könyvtártechnológiai) részt külön választva, és *Könyvtári hálózati osztályként* – Sente Ferenc emlékezetes vezetésével – a 60-as, 70-es években a „public library”-k ügyének letéteményeseként működjön. Sok nosztalgia, mely a közművelődési könyvtárak (korosabb) munkatársainak szívében él, erre a korszakra mutat vissza, amikor a „fejlesztési irányelvek”, normatívák, építészeti mintamodellek, a TEKE első sorozatai születtek és itt is sokat tüsténkedtek a 76-os könyvtári tvr. előkészítése végett. Ez az osztály iktatott munkatársai közé jogászot, hogy a paragrafusok szakmai részének is legyen gazdája. Ezen az osztályon dolgozott Vargha Balázs, aki – Sallaival „kézen fogva” – a gyermekkönyvtári ellátás korszerű koncepcióját megalkotta. (Ezekben az ügyekben az akkori Művelődési Minisztérium Könyvtári osztályán Futala Tibor volt a legfontosabb „összekötő”).

Időközben a Szakkönyvtári osztály is – előbb Pataky Ernő, majd Horváth Tibor vezetésével – megtalálta a maga feladatait. Igaz, az egyetemi, főiskolai és országos feladatkörű szakkönyvtárak területén jóval kialakultabb struktúrákat, nehezebben mozdítható intézményeket kellett – úgy, ahogy – koordinálni. De – egyebek közt – megjelent a *Gyűjtőköri kódex*, megjelent az első *Könyvtári Minerva*, megjelent – Bereczky László munkájaként – a munkanormatívák gyűjteménye

is, és sok más egyéb akció is folyt. A szimmetrikus helyzetet, amelyben a közművelődési és a szakkönyvtári koordináció egymásnak megfeleltethető volt, a 70-es évek közepe táján az bontotta meg, hogy létrejött az ún. TINTI – Sárdy Péter külön informatikai csoportja –, mely aztán idővel megszűnt és tagjai, a szakkönyvtárügy jeles képviselői (Sz. Nagy Lajos, Károlyi Ágnes és mások) többségükben, mikor a csoport megszűnt, a Hálózati osztály munkatársaiként kerültek vissza a KMK-ba. Így, szinte kalandos módon állt össze az a 6-8 fős „csapata” a 70-es évek végére, Sente Háfosz-a, mely a köz- és szakkönyvtárügy együttes koordinálójá kívánt lenni (és ez vagy sikerült, vagy nem). Az osztály újabb nevében – Hálózatfejlesztési és szakfelügyeleti osztály – az is tükröződött, hogy időközben a szakfelügyelet koordinálása szerepkört is kapott. Mindig is a művelődési minisztérium háttérintézménye volt a KMK, és a Háfosz meg kiváltképpen fontos szerepet játszott a döntések előkészítésében és lebonyolításában. Mondhatni „csendestárs” volt fontos ügyekben. És talán megvédhető annak a megállapításnak az igazsága is, hogy Sallai István és Sebestyén Géza életművéhez szervesen hozzátartozik a KMK létrehozásának koncepciója, illetőleg az eleinte két, később csak egy, Háfosz osztályként működő szervezési, fejlesztési mini-intézmény működése.

És itt meg kell állni avégett, hogy két, mostanában, úgy tűnik, vitatott fogalmat *történetileg* értelmezzünk.

Az egyik a „hálózat” fogalma. *Abban az időben ez természetesen nem számítógépes hálózatot jelentett, még csak nem is teljes ellátási hálózatot, de igenis jelentett egy egymásra és egymásba épülő könyvtári szolgáltatási hálózati modellt, az egységes magyar könyvtárügy eszméjét, de legalábbis annak ideáját, amely – persze – mindig szembetalálkozott a rideg valósággal, a könyvtári élet – szinte természetesenek mondható – partikuláltságának erővonalaiival. De a Háfosz ennek az ideának, a könyvtárügy egységének letéteményese és ügyvivője volt, és nem egy esetben az előrevivője is (ld. tvr., centralizált ellátás; könyvtári normatívák: felsőoktatási, közművelődési, munkahelyi; hátrányos helyzetűek ellátása; zenei könyvtárak ügye; börtönök könyvtárai; kórházi betegkönyvtárak; házhozzállítás rászorultaknak stb.)* Vagyis könyvtári szolgáltatási láncolatokat szerveztek a különböző típusú könyvtárak munkatársaival „kart karba öltve”.

A másik fogalom, amely talán még több spekulációra adhat okot, az maga a *koordináció* – amely ma is szerepel a szóban forgó KMK-osztály nevében... Ennek a latin eredetű szónak az *ordo*, azaz a rend a töve. Koordinálni annyit tesz, mint bizonyos dolgokat egybe rendezni, egymáshoz szervezni. Persze, hogy mi a rend, és mi a rendetlenség? Ez elég fogas filozófiai, antropológiai és lélektani kérdés, könyvtárügyben azonban nem más, mint egy korszerű koncepció alapján – a szakma egyetértésével – kialakított *ellátásnak a rendezettségét*, de legalábbis ennek a célzatát jelenti. Aligha lehet vitatni, hogy a magyar könyvtárügyben volt, van arra igény, hogy e vágykép felé való közelítésben legyen egy szervezet, amely ennek zászlóvivője és aktivistája.

Természetesen – a könyvtári koordinációról szólva, sem ehelyütt, sem mássutt – nem kívánunk ideálképet festeni: sok-sok bonyodalommal, nemegyszer tévedéseken át, sok esetben esendően jártuk ezt az utat. Ki, mikor. E sorok írói a 70-es évek derekától voltak ennek az osztálynak a munkatársai.

Az országos könyvtári koordináció jelene

Miként a 80-as évek végén, a 90-esek elején a magyar könyvtárak világa erős átalakuláson ment át (s nemcsak pozitív volt ez a változás, *sapientia sat*), úgy a koordinációs osztálynak is nagyon megváltozott az arculata és a funkciója.

A rendszerváltással, a demokratikus intézményi rendszer kialakulásával megszűntek az osztály fontos, szakmai-társadalmi partnerei (OKT, megyei könyvtárigazgatók, egyetemi, főiskolai könyvtárigazgatók tanácsai), és célként a szakmai öngazgatás részben korábban is létező (MKE), részben újonnan létrejövő szervei kínálkoztak partnerül. Köztudott, hogy a minisztériumi irányítás is meggyengült, épp akkor, amikor az új törvényalkotási processzusban felettébb szükség lett volna rá. A háttér intézményi szerep – az OSZK és a KMK igazgatói posztján történt változásokat is tekintetbe véve – nem tudott erőteljes, új tartalommal telítődni. A KKO (Könyvtári Koordinációs Osztály) azonban tette, amit ebben a helyzetben – legjobb szakmai lelkiismerete szerint – tehetett. Az osztály részben tradicionális, szakmai-ágazati szerepkörét vitte tovább (TEKE-SZAKMA kiadása, ÁMK-k, iskolai könyvtárak gondozása, gyermekkönyvtári, városi könyvtári, média-hálózati ügyek, zenei könyvtári kuratóriumi munkák stb.), másrészt az MKE-hez és a KIK-hez kapcsolódva a demokratikus, a könyvtárak, könyvtárosok véleménye közvetítőjének érezte magát.

A 80-as évek elejétől kezdett kibontakozni egy olyan új feladatrendszer, amelyet a „történelem diktált”. És ez a külföldi alapítványi megkeresésekhez, ajánlatokhoz való csatlakozás. Amiből mára egy meglehetősen széles ívű szervezési, közvetítési feladatkör támadt. Először „csak” évente 60 000–80 000 kötet fizikai elosztásának rendszerét kellett – immár számítógépes háttérrel, de sok-sok fizikai tennivalóval együtt – megszervezni. Az osztálynak ez a csoportja mintául szolgált sok közép-európai ország számára. Nemcsak a Soros Alapítvány egyik „szaktanácsadója” és munkatársa lett az osztály, de különböző külföldi, elsősorban amerikai szerv is megkereste nagy bizalommal, jó hírért hallva könyvtári ügyekben. A Mellon Alapítvány olyan mértékben megbízott az OSZK-ban, s ezen belül a KKO-ban, hogy kb. 1 millió USD „grant” – egyetemi és szakkönyvtári célú – konzorciumi pályázatának tette „gazdájává” az osztályt. Mindez szakmai körökben eléggé ismert, nem is szükséges részletezni.

Főbb vonalaiban körülbelül így áll a könyvtári koordináció ügye – manapság. Ám – hogyan tovább?

Mi lesz az ügyvel?

A kérdések garmadája merülhet fel. Egyfelől ott van az ún. „Csurgay-bizottság” jelentése, de ott van a 3K hasábjain közölt szakfelüyeleti jelentés is, és mindegyik komoly KMK-szerepeket jelez. Ugyanakkor ott van a költségvetési szűkítés, a leépítések fájdalmas processzusa, amely könnyen felvetheti azt az ötletet, hogy ezt az osztályt, ezt a funkciót talán meg is lehetne szüntetni.

Pedig minden menedzsment tankönyv leírja, hogy a koordináció a vezetés és az irányítás része, különösen bonyolult, szerteágazó szervezetek esetében nélkülözhetetlen. A könyvtárügynek is szüksége van az információk szervezett és spon-

tán gyűjtésére, rendszerezésére, megőrzésére és terjesztésére. E tekintetben óvatosságra int az a körülmény, hogy például az OKDT/OKT sok évtizedes tevékenysége során készült, nagyrészt még ma is aktuális elemzések és javaslatok ma már sehol sem találhatóak, irattárunk nincs, és folyamatosan azt tapasztaljuk, hogy a megoldatlan problémák újra és újra előbukkannak. (Aki tudja, hol vannak összegyűjtve ezek a dokumentumok, jelentkeztek.)

Nem vitatható az sem, hogy a sürgős jogalkotás, jogszabálymódosítás időszakában a könyvtárügyi jogi koordinációjának intézményi biztosítására van szükség.

Még költői kérdés: ki fogja koordinálni és végrehajtani a közkönyvtárak évének projektjeit? Ki fog végre egyeztetni abban a dzsungelben, amely a szolgáltatások finanszírozása, a térítési-szolgáltatások egyeztetése stb. körében előállt és még tovább fog fokozódni?

Azt gondoljuk, hogy mindenképpen szükség van egy olyan helyre, munkatársi körre, melyik a partikuláris – könyvtári ágazati – érdekeken túl tud tekinteni, és egységben képes látni a könyvtárügy fontosabb ágait-bogait, és ezt képviselni tudja, stratégiailag az egész rendszert célozva. Hisz más a baja a kis, de más a nagy könyvtáraknak, a közművelődésieknek és a szakkönyvtáriaknak. Erre egyedül egy koordinációs osztály alkalmas, különösen a döntések előkészítésének mindennapi munkája tekintetében.

A jövőt illető kérdések közül előtérbe tolaakszik még valami. Tudvalévő, hogy az OSZK–KMK a valódi, számítógépes hálózatok kialakulásakor (illetőleg nem koordinált kifejlesztésekor) „nem volt a tethelyen”. Azonban – egy esetleges „magyar OCLC” koordinálása, struktúrájának megszervezése már a feladata lehetne. Azt hisszük, ezt sohasem késő elkezdni. Sőt a magyar gazdasági helyzetre való tekintettel nemcsak szellemi tőkét kellene evégett kamatoztatni, hanem a „fund raising” szerepet is vállalni kellene ebben, esetleg külföldi alapítványi forrásokat is megnyerve az ügy támogatására.

Ideje lenne a szakmának is összefogni a könyvtárakért. A KMK Könyvtári koordinációs osztálya nyújtja a kezét...

Fogarassy Miklós – Skaliczki Judit

A CAVoUR-ról

Beszélgetés Cavalloni Gyöngyivel

A 3K olvasói a szakfolyóiratok hasábjain többször is találkozhattak a kissé ismerősnek, kissé talán talányosnak tűnő CAVoUR Könyvtártechnológia hirdetései-vel. Most Cavalloni Gyöngyivel és Urbán Lászlóval beszélgetünk egy budafoki kertben. Tőlük szeretnénk megtudni, mi is az a CAVoUR. Persze féligmeddig már el is árultuk: CAValloni Gyöngyi, URbán László. A nevek ismerősek, a cég – ügy tűnik – kevésbé. Igaz is, tulajdonképpen miről is van szó? Bt-ről, Kft-ről?

– Egyikről sem. Kiegészítő tevékenységként végzett magánvállalkozásról. Ennek még nincs közismert betűneve. Abból azonban, hogy kiegészítő... sejtjhetitek, hogy van főállásom is.

– *De hát miről van szó tulajdonképpen?*

– A választott név azt jelenti, hogy a CAVoUR termékek jó része közös munka, együttműködés eredménye. Férjem, Urbán László, a könyvtárápítás és berendezés tanácsadója, ötleteivel és gyakorlatilag is segítségemre van ebben a munkában. A cég nevét kettőnkéből rövidítettük, s bár így véletlenül az olasz függetlenségi mozgalom sok tisztelettel övezett államférfijának emlékét is idézi, nem mondtunk le róla. Próbálkozásunkhoz külföldi szakmai árukatalógusok adták az ötletet: mennyi mindent kínálnak a világban, amit nálunk a piac kicsisége miatt nem volt érdemes forgalmazni. Nyitó árukészletünket mi is Németországból szereztük be. Szerencsére az utóbbi néhány év alatt rengeteget fejlődött itthon is a technológiai készültség, s a legtöbb terméket a korábbi mintával azonos minőségben itthon is gyártani tudjuk. Így, a vám és szállítási költségtényezők kiküszöbölésével tudjuk enyhíteni árainkat.

– *És mi a főállásod? Hogyan függ össze a „kiegészítő tevékenységeddel”?*

– Főállásban a szanyi Mezőgépipari Kft. üzletszerzője vagyok könyvtári bútorokra és tömörraktári berendezésekre már tizenötödik éve. A megrendelőknek helyszíni felmérést, berendezési tanácsadást, árajánlat kidolgozását végzem. Ebből következik, hogy az összeférhetelenség kizárása érdekében a CAVoUR bútorokkal nem foglalkozik, csak kiegészítőkkal, a könyvtári munkához szükséges segédanyagok forgalmazásával, különböző szolgáltatásokkal.

A két tevékenység sokszor összekapcsolódik. Pl. egy kolléga arról érdeklődik, hogy mennyiért rendelhet Szanyból egy számítógépes asztalt, és milyent, de egyúttal rendel a CAVoURTól leprellő katalóguskartont is.

– *Mikortól és mit kínáltok? Mit nyújt, mit ajánl a CAVoUR?*

– A CAVoUR 1991-ben kezdte meg tevékenységét a számítógépes feldolgozásnál használható leprellő katalóguskarton és az ún. négy- és nyolccímes másolókarton kínálatával. Hosszú időbe telt, amíg különböző reklámokkal és kiállításokkal sikerült az ismerősök és az ismeretlenek tudatába belopni a CAVoUR nevet. Egy idő után azonban már nem csak ezt a kétfajta terméket keresték nálunk, hanem sok egyebet is, amire egy könyvtárosnak napi munkája során szüksége van. Így kínálatunk egy része saját ötleteink alapján, más része a bejelentett igények nyomán alakul. Mivel tudjuk, hogy a könyvtárak igen kevés – egyre kevesebb – pénzből gazdálkodnak, mindig megpróbáljuk megkeresni a jelzett problémára a leggazdaságosabb megoldást. Sajnos nem mindig sikerül, vagy nem biztos, hogy az első nekifutásra sikerül.

Most éppen egy ilyen kísérleti-kipróbálási periódusban lévő termékkel szeretnénk megprezentálni e folyóirat előfizetőit, és kérni, hogy a használatban szerzett tapasztalataikat, módosítási javaslataikat közöljék velünk. Sok kolléga panasza: drága a folyóiratok kötetése, a kötött évfolyamokból nehézkes a másolás. Ezért egy olyan egyszerű, de olcsó és mutatós megoldásra törekedtünk, mint az e számhoz mellékelt, méretre szabott, bigelt hullámkartonból készült „borító”. Ez alkalmas (vagy sem?!) arra, hogy az 1995-ös évfolyam 12 számát a költséges kötetés nélkül együtt-tartsa.

Minden bírálat a mi munkánkat segíti és javuló, bővülő kínálatunkkal – reméljük – a könyvtárosokat szolgálja. Hogy meddig, az nem csak rajtunk, hanem az állandóan változó gazdasági szabályokon múlik, de mivel úgy gondoljuk, hogy az optimizmus előre visz, reméljük, hogy e vállalkozás élni és fejlődni fog!

– Köszönjük a beszélgetést, és – természetesen – köszönjük a 3K előfizetőinek szánt kötetéspótló prezentet is. Egy utolsó kérdés: cím, telefonszám?

– CAVoUR Könyvtártechnológia. Cavalloni Gyöngyi, 1222 Budapest, Csap u. 14/A. 227-0237.

Maurer Péter – Vajda Kornél

4. nemzetközi BOBCATSSS szimpózium

Immár negyedszer kerül megrendezésre a BOBCATSSS-szimpózium (korábban „holland-magyar szeminárium” néven volt ismert) a BOBCATSSS és az EUCLID közös szervezésében

**1996. január 29–31-ig Budapesten,
az Országos Széchényi Könyvtár előadótermeiben,**

könyvtárosok, tájékoztató szakemberek, felsőoktatási intézmények hallgatói és más érdeklődők részvételével.

Az angol nyelvű szimpózium fő témája idén:

Az információs szolgáltatások minősége

A programban a következő témák szerepelnek:

1. az elektronikus információk szerzői joga;
2. elektronikus publikálás;
3. az adatbázisok minősége;
4. a menedzsment minősége;
5. a fiataloknak nyújtott szolgáltatások minősége;
6. a könyvtári személyzet minősége;
7. változások az információközvetítésben;
8. a használók elégedettsége.

Idén az előadók közvetlenül a holland szervezőknél jelentkeztek, úgy tudjuk, köztük magyar kollégák is lesznek; a részletes programról a későbbiekben a résztvevők még tájékoztatást kapnak. Elsősorban angolul jól tudó fiatal könyvtárosok és hallgatók részvételére számítunk. Vidéki egyetemi vagy főiskolai hallgatók részvételi díját, diákszálási és utazási költségeit igény szerint az MKE magára vállalja.

A szimpózium részvételi díja: 1000 Ft.

Jelentkezési lapot lehet kérni:

- az egyesület titkárságától (Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1054 Budapest, Hold u. 6.),
- az egyesület területi szervezettől és szekciótól, valamint
- a budapesti, debreceni, nyíregyházi, szegedi, szombathelyi egyetemi illetve főiskolai könyvtár tanszékektől.

Kérjük, hogy a kitöltött jelentkezési lapokat legkésőbb november 25-ig adják postára.

A szervezőbizottság

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1995. október 13.

50. szám

Elnökségi ülés – Szeptember 22-én Ambrus Zoltán meghívására Békéscsabán tartotta ülését az MKE elnöksége a Békés Megyei Könyvtár új épületének tízéves jubileuma alkalmából. A délutáni tanácskozássra az elnökség a többi meghívott szakmai érdekképviselői szervezethez hasonlóan felszólalással készült, amelyet Kocsis István olvasott fel. Az elnökségi ülésen tájékoztató hangzott el még a kötelezpéldány-törvény tervezetével kapcsolatos fejleményekről és az OKT munkájáról. Az elnökség úgy döntött, hogy az egri vándorgyűlésnek a központi egyesületi költségvetésbe befolyó hasznát a továbbtanuló könyvtárosok támogatására fordítja (erről alább még szólunk).

Törvénykezési szeminárium – Hosszú, gondos előkészítő munka után, számos hazai kolléga írásban megküldött tézisei alapján, az Európa Tanács és az Európai Unió anyagi segítségével szeptember 28-tól 30-ig lezajlott a könyvtári törvénykezési szeminárium. A rendezvényt Szabó Zoltán, az MKM politikai államtitkára nyitotta meg. A bevezető előadásokat Dr. Kara Pál (Belügyminisztérium), Dr. Oros Paulina (Igazságügyi Minisztérium) és Novotnyk Imre (Pénzügyminisztérium) tartotta. A második napon élénk vita folyt tartalmi és módszertani kérdésekről. A szeminárium záró napján a külföldi résztvevők ismertették, hogyan áll országukban a könyvtárügy törvényi szabályozása, mekkora befolyással rendelkeznek a könyvtári egyesületek a törvényalkotásban, milyen segítséget várnak az Európa Tanácstól az egyes országok a könyvtári törvényalkotásban. A tanácskozásról hamarosan beszámoló jelentést közöl a Könyvtári Figyelő. A jelentés megkísérli csokorba kötni azokat a véleményeket, amelyek egy eljövendő törvény koncepciójához adalékkal szolgálnak.

Továbbtanuló könyvtárosok támogatása – Az egri vándorgyűlés gazdasági-lag is sikeres volt. A pénzmaradványból az MKE központi költségvetése is részesült. Ebből az elnökség a levelező tagozaton továbbtanuló egyesületi tag könyvtárosokat szeretné támogatni. A pályázók, ha a munkahely egyetértését is elnyerték, maximum 5000 Ft támogatást kaphatnak. A pályázati lehetőségről a szervezetek/szekciók tájékoztatnak, a kifizetéseket a kedvezményesebb adózás miatt a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány (Győr) teljesíti. A kijelölt 200 ezer forintos keretet meghaladó esetleges további támogatásról az elnökség lehetőségei szerint dönt.

Fiatalkönyvtárosok pályázata – Szeptember 30. volt a határideje a fiatal könyvtárosok szakmai tevékenységének ösztönzésére kiírt pályázatnak. Nyolc kolléga jelentkezett, pályázatukat az elnökség október 26-i ülésén bírálja el.

Összefogás a könyvtárakért – Lapzártakor még tart az Összefogás akció. Az MKE szervezeteitől beérkezett programfüzetek és meghívók tanúsága szerint mindenütt igen gazdag a programok kínálata. A kecskeméti épülő megyei könyvtárban tartott megnyitón meghirdették a közkönyvtárak évét, amelynek keretében az önkormányzatok kezelésében működő könyvtárak közel 400 millió forintos támogatásban részesülnek majd.

Borsod Megyei Szervezet – A BMSZ 1995. október 5–6-án kétnapos szakmai tanácskozást szervezett 25 szlovák és 25 észak-magyarországi könyvtáros kolléga részére a lillafüredi Palota Szállóban. A tanácskozáson a hazai könyvtárak külföldi kapcsolatairól volt szó, ennek keretében rövid tájékoztatás hangzott el a tatai könyvtárosok hollandiai, a soproni könyvtárosok burgenlandi és a pécsiek szlovéniai kapcsolatairól. Az elnökség a BMSZ-nek 15 ezer forintos külön támogatást ítélt meg a rendezvényhez.

Veszprém Megyei Szervezet – A VMSZ október 4-én látogatást szervezett Budapestre. A FSZEK-ben Katsányi Sándor volt a csoport házigazdája. A szakmai tapasztalatcsere keretében a kollégák a közhasznú ismeretek és a szépirodalmi recenziókatalógus számítógépes szolgáltatásairól tájékoztak. Délután Marót Miklós (Egyetemi Könyvtár, Budapest) vezetésével sétát tettek a Kerepesi temető irodalmi és történelmi sírhelyei között.

Hálózati tanfolyam – Harminc fő számára hirdette meg az egyesület a hálózati tanfolyamot – és több mint száz érdeklődő jelentkezett! Ezért egy tanfolyam helyett hármat szervezünk. A második tanfolyamra még a november 21-i hálózati konferencia előtt sor kerülhet, időpontjai: okt. 31-nov. 1., nov. 7–8., nov. 14. A harmadik tanfolyamra főként a Műszaki Szekció tagjait soroltuk be, a költségeket is fele részben az MSZ fedezi. Az időpontok: dec. 7–8., 14–15., 19. A második és harmadik tanfolyam résztvevőit, valamint azokat, akik valamilyen okból „lemaradtak”, a szervező Zrínyi Akadémia már értesítette. Ha a tanfolyam olyan sikeres is lesz, mint amilyen nagy iránta az érdeklődés, talán a jövő évben megismételhetjük.

Hálózati konferencia – November 21-én az OSZK-ban lesz a Mit nyújt a könyvtáraknak az Internet c. konferencia. A konferencia a számítógépes hálózatok könyvtári hasznosításának konkrét bemutatását tűzte ki célul, például egy-egy szakterület információforrásaiét, egy-egy információforrás részletes elemzését, könyvtári munkafolyamatokban használható források ismertetését stb. További témajavaslatok voltak még: dokumentumszolgáltatás, szerzői jogi kérdések, a Z39.50 szabvány, oktatás és használóképzés. Ezek mellett természetesen még a fő témába tartozó egyéb tárgyú előadások is lesznek. Az előadások a tervek szerint nyomtatásban is megjelennek; az anyagi lehetőségek függvényében önálló kiadványként vagy a szaklapokban.

BOBCATSSS – A 4. budapesti szimpóziumra 1996. január 29-től 31-ig kerül sor Budapesten, a szokott helyen, az Országos Széchényi Könyvtárban. A fő téma idén: Az információs szolgáltatások minősége. Az előadóknak szóló hirdetményt már közzétettük a szaklapokban. (Idén a magyar előadók is közvetlenül a holland szervezőknél jelentkezhettek.) A hallgatóságnak szóló részvételi felhívás hamarosan megjelenik.

Innsbrucki meghívás – Az Osztrák Könyvtárosegyesület (VÖB) meghívta az MKE elnökét, Vajda Eriket, hogy vegyen részt az innsbrucki egyetemi könyvtár

250 éves jubileuma alkalmából rendezett szimpóziumon, amelynek címe: A könyvtár: kincstár vagy infotéka.

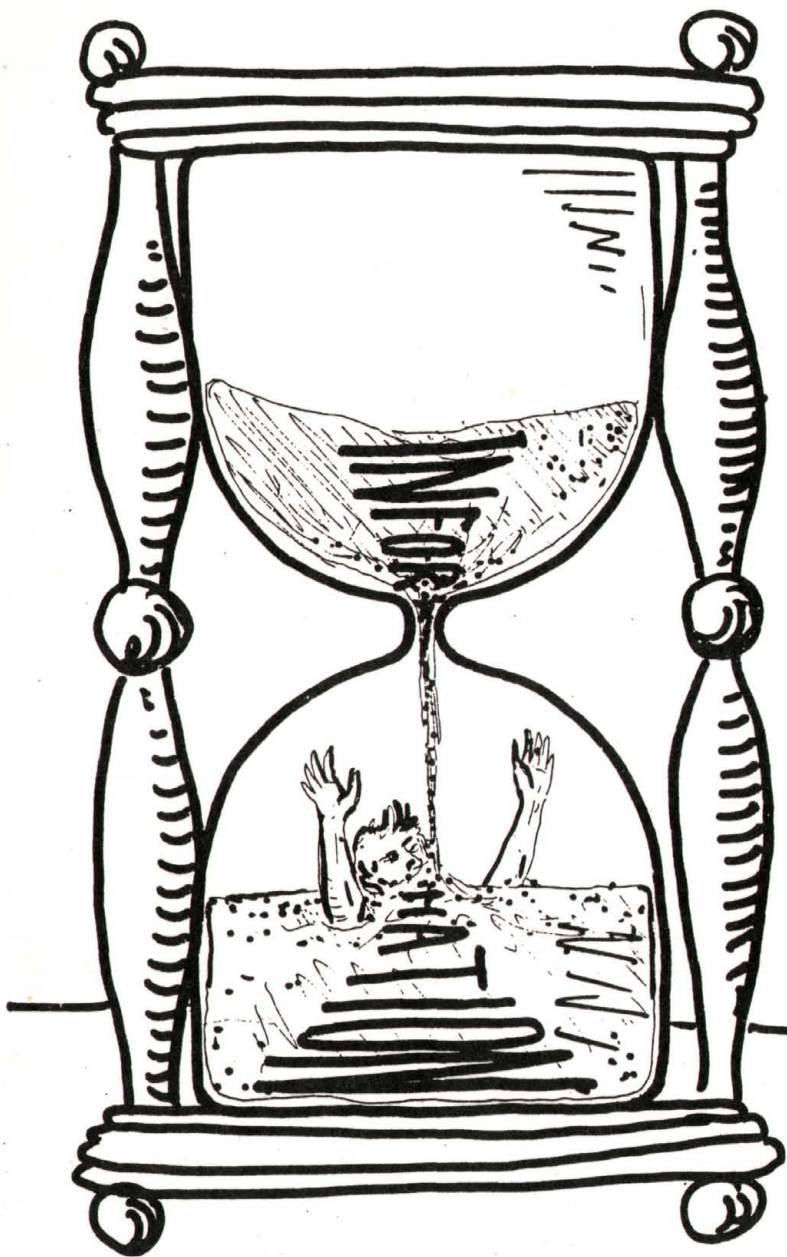
Előzetes rendezvénytájtár:

- 1995. november 6–9. DAT '95 konferencia és kiállítás (Magyar Adatbázisforgalmazók Szövetsége), Budapest, Thermal Hotel Helia
- 1995. november 21. Mít nyújt a könyvtáraknak az Internet? (az MKE országos rendezvénye), Budapest, OSZK
- 1995. december 5. A XVI.–XVIII. századi könyvek számítógépes feldolgozása (szakmai eszmecsere az MKE Társadalomtudományi Szekciójának szervezésében), Budapest, OSZK
- 1995. december vagy 1996. január: Szerzői jogi szeminárium (még nincs pontos időpontja)
- 1996. január 29–31. 4. BOBCATSSS-szimpózium (korábban „holland-magyar”), Budapest, OSZK

Állást keres – Népművelés-könyvtár szakos főiskolai végzettséggel, passzív franciatudással állást keres Szakállasné Nyárádi Erzsébet iskolai könyvtárban vagy bármilyen könyvtárban olvasószolgálati munkakörben. Lakástelefon: 185-8517. – Népművelés-könyvtár szakos főiskolai végzettséggel, passzív angoltudással állást keres Bosnyák Péterné iskolai könyvtárban vagy bármilyen könyvtárban olvasószolgálati munkakörben. Lakástelefon: 23/335-227. – Félállásban elhelyezkedne Rózsa Gabriella, ötödéves könyvtárszakos hallgató. Német szakos, emellett passzív angol- és hollandtudással is rendelkezik. Lakástelefon: 155-1415. – Ötödéves könyvtárszakos hallgató, középfokú angol és norvég nyelvismerettel munkát vállalna. Haralyi Krisztina, telefon: 113-6114. – Főiskolai végzettséggel, angol nyelvismerettel, számítógépes nyilvántartásra, olvasószolgálati munkára vállalkozna Ördög Ádámné, lakástelefon: 153-0920.

Ez alkalommal sajnos nem érkezett be közlésre szánt állás kínálat.

Ismét kérjük mind az állást keresőket mind az állást kínáló intézményeket, hogy hirdetésüket töröljék nyilvántartásunkból, ha már sikerült elhelyezkedniük, illetve betölteniük az állást. Kérjük, hogy – ha szükséges – inkább időnként telefonon újítsák meg hirdetésüket! Köszönjük.

Homokóra

